

SKY MOON

PDF

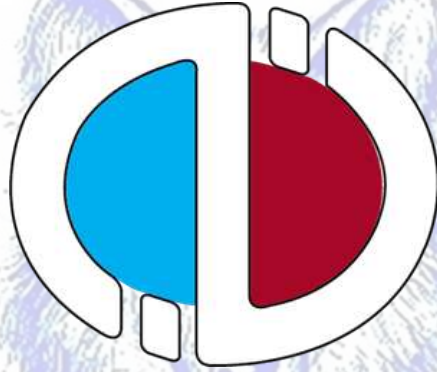
T FOLLOW

SKYMOON PDF

DON'T ASK QUESTIONS,JUST FOLLOW...

SINCE 2020

**ÜNİTE ÖZETLERİ
GELEBİLECEK SORULAR
ÇIKMIŞ SORULAR
ONLİNE DÖNEMDE NELER OLDU?
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
KURAMLARI**

ULİ405U

ÜNİTE 1: REALİZM VE NEOREALİZM (GERÇEKÇİLİK VE YENİ GERÇEKÇİLİK)

GİRİŞ

Realizm I. Dünya savaşı sonrası idealizmin boşluğunu doldurmak için ortaya çıkmıştır. II. Dünya savaşı sonrası güvenliğin iyice ön plana çıkması ile beraber çok daha çekici hale gelmiştir. Dolayısı ile soğuk savaş döneminin açıklanmasında ele alınan temel bir teorik çerçevedir.

REALİZMİN VARSAYIMLARI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

Realizm uluslararası ilişkilerde güç ve çıkar odaklı bir yaklaşımı benimseyen yaklaşımdır. Bu anlamda siyasi gerçekçiliğin ilk ve temel varsayımdır.

Siyasal gerçekçilik adı verilen realist yaklaşım devletler arası ilişkilere dayalı sorunların çözümünde devletlerin kapasiteleri büyük önem taşımaktadır. Bu kapasite ile kastedilen askeri kapasiteden ziyade, askeri olmayan kapasitedir. Realist teorilere göre, uluslararası sorunların çözümünde güç en temel araçtır.

Realizmin ikinci varsayımına göre, uluslararası ilişkilerin temel aktörü egemen ulus devletlerdir. Çok uluslu şirketler yada diğer bir çok örgüt, mesela NATO ve BM, bu bağlamda aktör olarak görülmemektedir. Uluslararası ilişkilerde devletlerin tek aktör olarak görülmesinin sebebi, politika yapma noktasında otonom, egemen ve bağımsız olma yeteneğine sahip olmalarıdır. Realizmin üçüncü varsayımı ise, devletlerin uluslararası ilişkilerde rasyonel davranma eğiliminde olmalarıdır. Bu varsayımına göre, devletler sahip oldukları kapasitelerinin bilincinde olarak uygun amaçların peşinde koşmaktadırlar. Realistlere göre, uluslararası ilişkilerin ana gündemi güvenlidir. Bu görüşe göre, devletin varlığının devamı için şart olan ulusal güvenlikle ilgili konular yüksek politika (high politics), ticari, mal, ve sağlıkla ilgili konulara alçak politika (low politics) olarak tanımlanmaktadır.

Realistlere göre, bir teoremin doğruluğu yada yanlışlığı tartışılmamalıdır. Tartışılması gereken bu gerçek dünyada sınanma için uygun olup olmadığıdır. Öte yandan, davranışsalcılar, klasik realizmi bilimsel yönden yetersiz bulmaktadırlar. Bu eleştiriyi dikkate alan Kenneth Waltz, 1979 yılındaki çalışmasında, neorealizm'i ortaya çıkarmıştır. Waltz bu çalışmasıyla, realizmin daha bilimsel (davranışsal) bir teorisini geliştirmeye çalışmıştır.

Realizmin önemli bir varsayımı ise, uluslararası yapının anarşik olduğu ve güvenliği sağlayacak bir otoritenin mevcut olmadığıdır. Realistler her devletin kendi güvenliğini kendisinin sağlaması gerektiği prensibinden hareketle, her devletin kendi çıkarı doğrultusunda harekete edeceğini ileri sürmüşlerdir. Realistlere göre, devletler tehditlere karşı ortak hareket etmeyi gerektiren anlaşmalar imzalayabilirler. Bu anlaşmalara rağmen, her devletin maksimum güce ulaşmak amacıyla hareket edeceğini ileri sürerler. Böylece bir güç dengesinin oluştuğunu ve istikrarın bu şekilde temin edildiğini savunmaktadırlar.

Liberaller ise, devletler her konuda işbirliğine gidebilirler, ama diğer tarafın işbirliğinde kaçınılabileceği şüphesi ile daima işbirliğini bozma riskini göze almaktadırlar. Böyle bir durumda işbirliğinin getirileri anlatılarak veya işbirliğini bozmanın yaptırımlarından bahsederek işbirliğinin devamı sağlanabilir. Realistler bu tarz çözümleri işe yarar bulmamaktadırlar.

Tüm realistler iç politika ile uluslararası politikayı bir birinden ayırmaktadır. Fakat, klasik realistler uluslararası mücadeleyi güç mücadelesi ile açıklarken, neorealistler ise anarşi kavramı ile açıklamaktadırlar.

Vasquez, realizmin varsayımlarını üç başlık altında toplamaktadır.

1. Devlet uluslararası politikanın temel aktörüdür
2. İç politika ve uluslararası politika ayrıdır
3. Uluslararası ilişkiler bir güç mücadelesidir

Keohane'de realizmin varsayımlarını üç noktada özetlemektedir.

1. Devlet merkezilik varsayımı
2. Rasyonellik varsayımı
3. Güç varsayımıdır

Morgenthau politikayı güç mücadelesi olarak tanımlamaktadır. Bir başka yerde ise güç kavramının bir ilişki biçimi olduğunu ve belli bir amacın gerçekleştirilmesinde bir araç olarak tanımlayabilmektedir. Kenneth Waltz (1992:36) ise gücü bir araç olarak görmekte ve devletler için esas olan güç değil güvenlidir diye ifade etmektedir.

Morgenthau' ya göre güç bir devleti diğer devletlerden farklı kılan nicel ve nitel unsurlardan oluşmaktadır. Burada bahsedilen nicel unsurlar coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, askeri hazırlık derecesi ve nüfustur. Nitel unsurlar ise ulusal moral, ulusal karakter, diplomasi niteliği ve hükümetin niteliğidir (Morgenthau, 1970:130-94)

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Realistler genelde gücün tanımı noktasında birleşmemektedir ama Morgenthau ve Niebuhr gibi klasik realistler ise gücü bir devletin sahip olduğu askeri ve ekonomik kapasitenin toplamı olarak tanımlamaktadır. Waltz gibi neorealitler askeri ve ekonomik gücün diğer unsurlardan ayıramayacağını savunur ve gücün sürekli değişen dinamik bir yapıya sahip olduğunu ifade ederler. Kısaca ifade etmek gerekirse, güç unsuru hem klasik realizmde hem neorealizm'de ana unsur olmaya devam etmektedir.

REALİZMİN FELSEFİ KÖKENLERİ

Realizmin tarihçesi eski Yunana kadar gitmektedir. Platonla aynı dönemde yaşayan bir Atina kent devleti generali olan Thucydides Atina ile Sparta kent devletleri arasındaki savaş sonrası gözlemlerde bulunmuş ve savaşın nedenlerini, tarafların motivasyonlarını, liderlerin politikalarını incelemiş ve geleceğe aktarma maksatlı notlar almıştır. Thucydides'e göre savaşın nedeni güçlenen Atina'nın Sparta'da yarattığı kuşkudur. Sparta'nın Atina'ya saldırmasını Atina'nın güçlenmesine bağlamış ve ortaya çıkan kuşku ve korkunun saldırıyı kaçınılmaz kıldığını ifade etmiştir. Bu durumda, Thucydides göre, Sparta anlaşmayı ihlal etmeye zorlanmıştı. Çünkü adalet ve insanlık gibi kavramlar, devletin çıkarı, zorunluluklar karşısında gereksiz kalmaktaydı.

Yaklaşımları ile realizmin düşünsel temelinde önemli bir yere sahip olan İtalyan felsefeci Niccolo Machiavelli, iktidarın sürdürülebilmesi için içten ve dıştan gelecek tehditlere karşı koyabilecek güce sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Machiavelli iki tür ahlak anlayışı üzerinde durmaktadır. Bunlar bireysel ahlak ve diğeriyse prensin devletin çıkarlarını ve ulusal güvenliğini korumasına ilişkin ahlaki sorumluluğudur. Tercih etmek gerekirse, ikincisini tercih etmek sorumluluğun bir gereğidir. Machiavelli 'ye göre bir prens iyi yürekli, sadık, insancıl, namuslu ve dindar görünebilir, fakat gerektiğinde tam tersini yapmaya hazır olmalıdır. Machiavelli 'ye göre, devletin varlığını sürdürme ve hayatta kalma amacı diğer tüm amaçların önünde gelir.

Thomas Hobbes'un ünlü eseri Leviathan, siyaset alanında ilk genel teori olarak kabul edilmektedir. Kendisine göre insan yapısı oldukça çıkarcıdır. Bundan dolayı insanlar birbirlerinin düşmanı olabilmektedir. Hobbes'un ilkeleri, her ne kadar iç politika üzerinde durmuş olsa da, uluslararası politikalara uygulanabilecek niteliktedir. Hobbes'a göre, insanlar bir toplum haline gelmeden önce doğa durumunda

yaşamaktaydı. Doğa durumu herkesin herkesle savaştığı, kuşku, korku ve şiddetin söz konusu olduğu oldukça güvensiz bir ortamdır. İnsanlar sürekli korku içinde yaşadıkları bu doğa durumundan kurtulmak için aralarında ki bir sözleşmeyle tüm yetkilerinden vazgeçerler ve Commonwealth oluştururlar. Commonwealth, tüm yetkileri kullanan egemenin (leviathan) bu konuda kimseye hesap vermek durumunda olmadığı ve sınırsız, mutlak egemenliğe sahip olduğu bir duruma işaret etmektedir. Bir toplumsal sözleşme bir tür yurttaşlar yasası olarak, karşılıklı anlaşma yoluyla tüm kişilerin özgürlüklerini sınırlar. Bir şekilde, devletin olmaması yada herhangi bir şekilde ortadan kalkması durumunda toplum yeniden savaş durumu olan doğa durumuna geri döner. Her devlet dış dünyadan izoledir. Niyetlerinden emin olmadığı diğer devletlere karşı kuşkuyla yaklaşmakta ve kararlarını kendi mantığına göre vermektedir.

KLASİK REALİZM

Yukarıda kısaca bahsi geçen varsayımlar aslında hem realizm hem de neorealizm için geçerlidir. Ama bazıları sadece klasik realizme diğer bazıları ise neorealizm'e özgüdür. Güç ve çıkar politikalarının merkezine yerleştiren realizmde gücün bir amaç haline geldiğini ifade etmemiz faydalı olacaktır. Ama öte neorealizm'de ise güç, amaç değil, güvenliğe ulaşmak için bir araçtır.

Klasik realizm, devletlerin doğasını, insanlar tarafından kurulmuş ve şekillendirilmiş olmalarından dolayı insanlara benzetmektedir. Devletleri anlamak için insan doğasını anlamak çok önemlidir.

Realizme göre, devlet adamını yönlendiren faktörler korku, kuşku, güvensizlik, güvenlik ikilemi, üne kavuşma, saygınlık ve çıkar gibi unsurlardır. Özellikle korku ve bunun yol açtığı güvenlik ikilemi devletleri savaşa zorlayan nedenlerdir. Ki zaten, realistlere göre bir devletin diğer bir devletin güçlenmesine seyirci kalmaktansa savaşa başvurması meşru sayılmaktadır. Burada yukarıda bahsi geçen Thucydides'in Atina örneği akla gelmektedir. Ay noktayı Machiavelli'de değinmekte ve olaya haklı ve haksız savaş olarak yaklaşmaktadır. Ulusal çıkar için savaş gerekli ise yapılmalıdır. Bu bağlamda, kendini savunma kavramı çok geniş manada tanımlandığı için, realizm'de emperyalizme meşruluk tanınmaktadır. Eğer bir tehdit varsa, karşı taraftan önce harekete geçmek meşrudur.

Realizme göre politikacılar, ahlaki ölçütlerden ziyade çıkar ve güç odaklı hareket ederler. Ama öte yandan idealistler ise politikacıların ahlaki değerlere uymaları gerektiğini savunmaktadırlar. Bu anlayışa göre, uluslararası alanda geçerli standartlar, ulusal düzeyde bireylerin ilişkilerde uydukları standartlardan çoğu zaman farklıdır. Morgenthau'ya göre, devlet, ulusal çıkarların korunmasında bireysel ilişkilerde geçerli kuralları ve normları dikkate almaz. Devletlerin birincil görevleri varlıklarını devam ettirmektir ve bu uğurda bireysel ilişkiler için geçerli bir çok ahlaki değer görmezden gelinebilir. Yani ahlakçılar için aykırı olan bir çok uygulama devlet adamı için devletlerarası ilişkilerde geçerli değildir. Morgenthau'ya göre ahlak ve siyaset ayrı alanlarda olan olgulardır.

Edward H. Carr'a göre, politika etiğin değil, etik politikanın bir fonksiyonudur. Etiği daha öncelikli gören idealistlere (liberallere) göre, bireye düşen görev toplumun yararına olan durumlarda kendi çıkarlarından fedakarlıkta bulunmaktır. Liberallerin ve idealistlerin "çıkların uyumu" doktrinini eleştiren Carr'a göre, idealistler kendi çıkarlarını evrensel çıkarların arkasına saklamaktadır. İnsan doğası gereği kendi çıkarına olan bir durumun aynı zamanda, diğerlerinin çıkarına da olduğunu düşünmektedir. Carr'a göre, idealistler mutlak bir standart yaratmanın peşindedirler ve kendi menfaatlerini bu standartların içine gizlemektedirler.

İdealizmi ütopya olarak niteleyen ve eleştiren Carr'ın açtığı yoldan ilerleyen Hans J. Morgenthau realizmin asıl babası kabul edilmektedir. Morgenthau'ya göre, dünya rasyonel bir bakışa göre kusurlu ve noksandır ve bunun sebebini insan doğasında aramak gerekmektedir. Morgenthau, realist yaklaşımın ve siyasal gerçekçiliğinin altı ilkesi üzerinde durmaktadır. Bu ilkeler şunlardır;

1. Genel olarak toplum gibi, politikanın da kökleri insan doğasında bulunan objektif yasalarca yönetildiğine inanılması
2. Siyasal gerçekçiliğin hareket noktasını güç olarak tanımlanan çıkar kavramının oluşturduğu
3. Siyasal gerçekçiliğe göre, çıkar kavramı gerçekten de politikanın özüdür ve zaman ve mekana bağlı değildir
4. Morgenthau, evrensel moral prensiplerin devletlerin dış politikadaki eylemlerine aynen uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmektedir
5. Siyasal gerçekçilik bir devletin siyasal eylemlerini, yani ahlaki hareket edip

etmediğini evrensel ahlaki prensiplerle ölçmeye kalkmaz.

6. Siyasal eylemlerin siyasal kriterlerle değerlendirilmesi gerektiği

Morgenthau, devletin sahip olduğu kapasitenin devletin dış politikası üzerinde belirleyici olduğunu savunmaktadır. Yine aynı şekilde güç dengesinin uluslararası barışın korunmasında etkin bir teknik olduğunu savunmaktadır. Realizmin gelişmesinde önemli katkıları olan Reinhold Niebuhr da, Morgenthau gibi uluslararası politikayı insan doğasına benzeterek açıklamaya çalışmaktadır. Yine aynı şekilde istikrarın güç dengesi ile sağlandığına inanmaktadır. Düzen sağlayıcı bir unsur olarak görülen güç dengesi, Adam Smith'in görünmez el teoremi gibi, devletler arasında, devletler arası düzeni sağlayıcı görünmez bir mekanizma vardır.

NEOREALİZM VE KENNETH WALTZ

Kenneth Waltz'ın 1979 yılında basılan "Uluslararası Politika Kuramı" isimli eseri, 1980 sonrası döneme hakim bir tartışma başlatmıştır. Waltz güç kavramına yeni anlamlar yüklemiştir. Farklı ideolojilere sahip olan devletlerin benzer davranışlar ve politikalar benimsemesinin nedenini açıklamaya çalışmıştır. Kendisine göre bunun sebebi yapıdır. Waltz'e göre hem klasik realistler hem de Marksistlerin ortak yanıldıkları nokta, dış politika ile devletlerin oluşturdukları sistemi birinden ayırmamalarıdır. Waltz'e göre uluslararası sistemin temel kuralı anarşidir ama iç siyasal sistemde ise hiyerarşidir. Waltz'e göre, güç dengesi süreklilik göstermekte, bir şekilde bozulsaydı bile yeni bir dengede devam etmektedir. Hem iki kutuplu hem çok kutuplu yapılarda güç dengesi önemlidir. Ama iki kutupluluk çok kutupluluğa göre daha istikrarlıdır. İki kutuplu yapılarda savaş çıkma ihtimali bir çok sebepten daha azdır.

Waltz'e göre, Morgenthau devletler arası ilişkileri ve devletin dış politikasını açıklamaya yarayacak kendince bir perspektif ve belki de bu anlamda kendi zamanındaki olaylara anlamlı açıklamalar getiren bir teorik çerçeve çizmeye çalışmıştır. Ama öte yandan, Raymond Aron, Hans Morgenthau gibi geleneksel realistler devletlerin davranış ve etkileşimlerine bakarak buradan uluslararası sonuçlar çıkarmaya çalışmaktadır. Uluslararası politika, geleneksel realizmin birim düzeyindeki açıklamalarına yapının etkisini de ekleyince tam olarak anlaşılabilir. Waltz'e göre neorealizm bunu başarmıştır. Neorealizm

etkileşen birimlerle uluslararası sonuçlar arasında ki nedensellik ilişkisini kurmuştur. Öte yandan, klasik realistlere göre, güç elde etme insan doğasının bir gereğidir. Morgenthau'ya göre, uluslararası ortamda eğer bir hakem söz konusu değilse, devletler rekabeti sürdürmekte, onları tek engelleyici faktör ise diğer devletlerinde aynı doğrultuda hareket etmeleridir. Morgenthau sürekli güç peşinde koşan devlet adamlarının rasyonel davrandıklarını kabul etmektedir. Bu bakış açısına göre güç bir amaçtır. Bu sebepten devletlerin maksimum güç elde etme amaçlarının sebebini insan doğasında aramak gerekmektedir.

Neorealist düşünce okuluna göre güç bir amaç değil araçtır. Zayıf olmak güçlü devletlerin saldırısına davetiye çıkarabileceği gibi, güçlü olmaya çalışmak da karşı grupta ittifak arayışlarına kapı aralamaktadır.

Devletler hükümet biçimleri, idari yapıları, ideolojileri gibi bir çok açıdan bir birlerinden farklıdırlar, ama neorealistlere göre uluslararası yapının şekillendirici etkisinin bir sonucu olarak ortak davranışlar sergileyebilirler. Bu noktada içsel ve dışsal durumlardaki değişim bu davranışları değiştirmektedir.

Diğer realistler gibi, Waltz'de uluslararası yapıyı anarşik olarak nitelemektedir. Bunun sebebi uluslararası düzeyde merkezi otoritenin, bireylerin ve kurumların ne yapmaları gerektiği noktasında düzenleyen metinlerin mevcut olmamasıdır.

Genel olarak tüm realistlere göre, uluslararası ilişkilerin temel aktörü olan devletler bütüncül ve yekpare yapılardır. Morgenthau'ya göre rasyonel bir dış politika, riskin minimize edilmesi, kazancın maksimum kılınmasıdır.

Klasik realizmin temel özelliklerinden olan "moral unsurların siyaset dışı tutulması ve etikten arındırılmış bir siyaset anlayışı" neorealizmde yeterince vurgulanmamaktadır. Klasik realizmde önemli olan onu idealizmden ayıran en önemli unsur olan moral unsurun dikkate alınmaması, neorealizm'de gözardı edilmiştir. Bu sebeple, bir taraftan bilimsellik kaygısı ile hareket ederken diğer taraftan pozitivizmin önemli ilkelerinden biri olan "değerden arındırılmış bilim" ilkesini yadsıması neorealizme yöneltlen önemli bir eleştiridir.

İdealistlerden ve liberallerden farklı olarak, realistler için devletler arasındaki çatışmalar, kötü liderlikten, bilgi eksikliğinden, yanlış algılamadan, eğitimsizlikten, sosyo politik yapıdan ve tarihsel nedenlerden kaynaklanan bir

durum olmayıp, tamamıyla doğal ve olağan bir durumdur.

Neorealizmin varsayımları kabul edildiğinde de sonuç yine uluslararası güç mücadelesi, kendine güvenme (selfhelp) ve güvensizliktir. Yani hem klasik realizm hem de neorealizm dış politikaya kötümser yaklaşmaktadır.

ÜNİTE 2: LIBERALİZM VE YENİ LIBERALİZM

GİRİŞ

Klasik liberal düşünce eşitlik, rasyonellik, özgürlük ve mülkiyet kavramları üzerine kurulmuştur. Liberalizme göre, tüm insanlar eşit yaratılmışlardır, özgür ve adil bir dünyada yaşama hakkına sahiptirler. Hayat bireyi rasyonel olarak merkeze almalı ve onun daha iyi yaşayabileceği, kendini gerçekleştirebileceği ortamlar sunmalıdır.

LIBERAL DÜŞÜNCENİN FELSEFİ TEMELLERİ

John Locke liberal düşüncenin temelini atmıştır. Toplumsal sözleşme kuramı ona aittir. Bu kurama göre bireyler birbirlerine saygılı ve karşılıklı haklarını gözetken bir yaşam sürebilir. Çünkü canlılar "Tanrının yaratıkları"dır. İdeal olarak böyle olsa da insanlar arasında mutlaka çatışmalar ve anlaşmazlıklar yaşanacaktır. Bunların çözümü örgütlü toplumdan geçer. Örgütlenen toplum hak ihlallerini önleyici mekanizmaları kurmalıdır. Bu da devletin temelini oluşturur.

Hugo Grotius ise pozitif hukukun kurucusu sayılır ve fikirlerini "Savaş ve Barış Hukuku Üzerine" adlı çalışmasında ortaya koyar. Grotius insanın doğası gereği toplum içinde yaşaması gerektiğini ve hukukun korunması için de devletin varlığını savunur.

Baron Charles L. Montesquieu ünlü bir Fransız düşünürdür. "Yasaların Ruhu" adlı çalışmasında savaş ile yönetim tarzının doğrudan ilgili olduğunu savunmuş ve otoriter rejimlerin savaşa daha yatkın olduğunu iddia etmiştir.

Jean Jacques Rousseau günümüz demokrasilerinde temel olarak kabul edilen hakları 1762 yılında "Toplumsal Sözleşme" ile ortaya koymuştur. Her insan özgür doğar ve kararlar halkın çoğunluğunun özgür iradelerini ortaya koyması ile alınır. Rousseau egemenliğin kayıtsız şartsız halka ait olduğunu ifade etmiştir. Immanuel Kant Sonsuz Barış (1795) adlı eserinde fikirlerini ortaya koyar. Bu eserde bireyi temele almış ve demokrasi yoluyla insanların özgür ve eşit yurttaşlar olarak yaşamalarını savunmuştur. Devletleri örgütlü bireyler oluşturur dolayısıyla devletlerin de birbirlerine eşit ve adil biçimde yaklaşmaları gerektiğini savunmuştur.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Adam Smith ise ekonomik özgürlük ile piyasa özgürlüğünü liberal düşüncenin temeline almıştır. Yani birey kendi için çalışırken aslında toplum için de çalışmış olur o nedenle mülkiyet hakkına ve sınırsız çalışıp sınırsız kazanma hakkına sahiptir. Bu durum "çıkarların uyumu" olarak ifade edilebilir.

Herbert Spencer (1820-1903) askeri ve endüstriyel devletten bahsetmiştir. Askeri devlet her an savaşa hazır baskıcı ve barbar yapıdadır. Endüstriyel devlet ise askeri devletin evrimleşmiş ileriki halidir ve taban tabana zıttır. Temelinde insan hakları ve toplumun refahı yatmaktadır.

KLASİK LIBERALİZM VE TEMEL VARSAYIMLARI

Liberalizme göre bireyin özgürlüğünü garanti eden en iyi yönetim biçimi demokrasidir. Ancak demokratik bir toplumda bireyin özgürlüğü ve temel hakları garanti altına alınabilir ve sürdürülebilir. Savaşları önlemenin en önemli yolu bireylere kendini ifade şansı vermektir. Liberal devlet kendi iyiliği için değil halkın iyiliği için çalışır. Devlet aynı zamanda tarafsız bir hakem konumunda olmalıdır. Bireylerin ve grupların çıkarlarını adil biçimde korumalıdır. Bunu yaparken çıkarların uyumu sağlanırsa devlet güçlüdür birey ve toplum kendini daha rahat hisseder. Devlet güçlüdürken özel sektöre alan açmalı, rekabeti sağlayarak insanların kaliteli mallara ucuz ulaşımını sağlamalıdır. Denetim ve kontrol, kamu iktisadi teşebbüsleri kurup özel sektörle rekabet etmekten daha kolaydır.

Devletler arasında da durum benzerdir. Bir devlet kendi çıkarlarını savunurken diğer devletlerin de çıkarlarını gözetebilir. Kazan kazan yaklaşımı ile problemlerini savaşa gerek kalmadan çözmenin yollarını arayabilir. Bu metodu benimsemesi egemenliğinden taviz verdiği anlamına gelmez. Çatışma ve savaş, devletlerin egemenliğini, barış ortamında yapılacak ve iki tarafa da yararlı anlaşmalardan daha çok tehdit eder.

Yukarıda ifade edilen liberalizm iki dünya savaşı arasında diğer uluslararası politikada olduğu gibi Amerikan merkezli bir hal almıştır. Ticaret ve endüstri açısından liberal bir tutum sergilense de devletlerin ortak çıkarlarına dayanan bir politika maalesef geliştirilemedi. Daha çok ekonomik açıdan güçlü devletler kendi çıkarlarını yansıtan politikaları diğer devletlere kabul ettirmeye çalışmaktadırlar.

ULUSLARARASI LIBERAL TEORİ/NEOLİBERALİZM

Liberalizmin uluslararası arenada gündeme gelmesi 1. Dünya Savaşı sonrasında olmuştur. Neoliberalizm klasik liberalizmin bireye odaklı duruşunu uluslararası ilişkiler arenasına taşımıştır. Toplumlar arasında barış ve işbirliği temelinde bir politikayı savunur.

Liberalizmin üç temel varsayımı uluslararası liberal teoride yer almıştır. Bunlar;

- Uluslararası ilişkilerde birey ve toplum da en az devlet kadar önemli bir aktördür.
- Tüm hükümetler devleti yönetse de aslında toplumun belirli bir kesimini temsil eder.
- Tüm çatışmalar ve anlaşmazlıklar devletlerin tercihlerinin bir sonucudur.

Dünya küreselleştiğinden ötürü artık sınırların bir hükmü kalmamıştır. Teorik olarak iki demokratik devletin savaşması mümkün değildir. Çünkü iki ülkenin de halkları çıkarların uyumu sağlanarak barışın devam ettirilebileceğine inanır ve bu yönde hükümetlerini yönlendirir.

Liberalizmin temel ögesi olan demokrasi neoliberalizmin de temel ilkesidir. Demokrasinin barışı teşvik etmesi tüm liberal görüşü savunanların üzerinde durduğu en önemli noktadır. Temelleri Kantiyen liberalizme ve Wilson idealizmine dayanan neoliberal teoriye göre, iç politikadaki değişiklikler, dış politikayı ve ulusal güvenliği etkilemektedir. Ayrıca "SELF DETERMİNASYON İLKESİ" Wilson'ın da üzerinde durduğu temel ilkelerden birisi olarak neoliberalizmin esaslarından biri olmaya devam etmektedir. Neoliberalere göre, sınırların anlamını yitirmeye başladığı bir dünyada artık iç politika dış politika ayrımı yapılması anlamsızdır. Uluslararası liberal teori (neoliberalizm), realizmden farklı olarak uluslararası çatışma yerine barış ve işbirliği konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Liberallere göre uluslararası ilişkilerin tek gündemi güvenlik konuları değildir. 20. yüzyıldan itibaren uluslararası ilişkilerin gündeminin çeşitlenmeye başladığı; refah, modernleşme, çevre ve benzeri konuların en az güvenlik konuları kadar dış politik tutum ve tavırları etkilediği kabul edilmektedir. Öyleyse demokratikleşme ve ticaret arttıkça savaşların azalacağı savunulur. Bunun için uluslar aşırı örgütlerin artması ve uluslararası bir hukuk nosyonunun oluşması gerektiğini iddia ederler.

LIBERALİZM VE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

Modern gelişmiş demokrasiler aynı zamanda refah devletleri olup, güç ve itibar yerine ekonomik gelişime ve sosyal güvenlik konularına ağırlık vermektedirler. Bu nedenle devletlerin birbirlerini potansiyel düşman olarak gördükleri

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

için işbirliğinden kaçındıklarına ilişkin realist savlara karşı çıkan liberaller, devletlerin birbirlerini uluslararası güvenliği ve ülke içi refahı artırmada işbirliği yapabilecekleri ortaklar olarak gördüklerini belirtirler.

Realistlerin uluslararası ilişkilere yönelik kötümser bakış açılarını kabul etmeyen liberal kurumsalcılar, örneğin fonksiyonalistler, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gibi uzmanlık kuruluşlarının önemine dikkat çekerler. Eğer devletlerin üstünde adil kararlar alabilecek ve ortak çıkarları savunabilecek kurumlar olursa bu kurumlar sayesinde toplumlar savaşa girmeden ortak yollar bulunabilir. Bu gibi kurumlar oluşturulurken üye devletler temsilci bulundurur böylece haklarını savunmuş olurlar. Bu sistem işletildiği takdirde çatışmalar büyümeden çözüme kavuşturulabilir.

Realist ve Marksist paradigma uluslararası anarşinin söz konusu olduğu bir yapıda işbirliği ve düzenin sağlanması için bir hegemonyanın varlığını savunur. Ayrıca bu düzen hegemonya var olduğu sürece devam edebilir. Buna göre hegemonya işbirliğini kolaylaştırır. Neoliberaller ise işbirliği için hegemonyanın gerekli olduğu iddiasını reddederler. Onlara göre işbirliği hegemonya olmadan da yapılabilir. Dolayısıyla işbirliğinin devamı için de hegemonyaya gerek yoktur.

Realist paradigma devlet yöneticilerinin ileriki dönemde takınacakları tavırların belirsiz olduğunu dolayısıyla uzun soluklu bir işbirliğinin mümkün olmadığını savunurlar. Neoliberaller ise liberal demokratik toplumlarda asgari anlaşma düzeylerinin bireylerden bağımsız olduğunu ve temel değerlerin yöneticilerle değişmeyeceğini savunurlar. Bu anlayışa göre işbirlikleri yöneticilerden bağımsız olarak devam ettirilebilir.

LİBERALİZM VE BARIŞIN KORUNMASI

Liberal teoriye göre savaşın götürüsü getirisinden fazladır. Öyleyse devletler birbirleriyle ticareti ve karşılıklı bağımlılığı arttırırsa savaş en son seçenek olacaktır. Çünkü iki tarafın da kesin kayıpları muhtemel kazançlarından daha çok olacaktır.

Özgürlük ne kadar gelişirse toplumlar kendini o kadar iyi ifade eder. Hiçbir toplum da mecbur kalmadıkça savaş istemez. Öyleyse bireysel hak ve özgürlüklerin yerleştiği toplumların birbirleriyle savaş yapma olasılığı çok düşüktür. Çünkü iki toplum da demokratik haklarını kullanarak savaşa karşı çıkacak böylece yöneticiler topluma kulak vermek zorunda kalacaktır.

Kapitalizm ve demokrasi barışı teşvik eden iki ana kavramdır. Kapitalizm insanların enerjilerini endüstriyel olmaya ve ticareti arttırmaya odaklar. Bu sayede bireyler daha çok kazanç ve refah için çabalar. Bu esnada demokrasi de bireyler arasında gelişirse savaş ihtimali neredeyse kalmayacaktır. Hatta bu iki kavramı emperyalizmin karşıtı olarak savunan düşünürler de vardır. Dünya tarihine bakıldığında genellikle liberal ve demokratik ülkelerin birbirleriyle savaşmadıkları görülür. Ancak bir noktayı gözden kaçırmamakta yarar var. Ülkelerin bu noktaya bir gecede gelemeyeceklerini de göz ardı etmemek ve bu sürecin ülkeler açısından sancılı olabileceğini unutmamak gerekir.

“Demokratikleşme ve Savaş Tehlikesi”(Democratization and the Danger of War) adlı makalede bu noktaya dikkat çekilmekte ve demokratikleşme sürecini yaşayan ülkelerin bu geçiş döneminde dış politikada saldırgan bir tavır içinde olabileceği söylenmektedir. Hatta bu bağlamda geçiş demokrasilerinde savaşa başvurma eğiliminin fazla olmasına örnek olarak da Sırbistan ile Hırvatistan, Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan çatışmalar ve Rusya'nın Çeçenistan'a müdahalesi gösterilmektedir.

ÜNİTE 3: MARKSİZM VE MERKEZ ÇEVRE TEORİLERİ

GİRİŞ

Marksizm ve merkez çevre teorileri, uluslararası ilişkileri ve dış politikayı siyasal ve ekonomik verilerle açıklamaktadır. Marksist teori ve ona bağlı olarak gelişen bağımlılık ve merkez çevre teorileri, üretim araçları ve onun belirlediği üretim ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkan sınıfsal ilişki temelinde uluslararası ilişkileri değerlendirmektedir.

MARKSİST TEORİ

Marks, her şeyin temelinde doğanın kendisinin ve maddenin var olduğunu iddia eder. Toplumun kurumsal ve ideolojik yapısının bütünüyle ekonomik üretim ilişkilerince belirlendiğini varsayar. Bu yaklaşım içinde yalnızca ekonomik sistemi değil, ekonomik sistemi denetleyen siyasal sistemi de denetler. Çünkü Marks ve Engels'e göre siyasal kuruluşlar ekonomik altyapıya göre şekillenir. Bu bağlamda sosyalizm, burjuvazinin ortadan kalkmasına yol açarak devletin ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Marks, kapitalist sistemdeki çatışmanın kendi sonunu getireceğini iddia eder. Çünkü işçi sınıfının ya da proleteryanın yoksullaşması

sonucunda yöneticisi kapitalist sınıfın proleteryanın başlatacağı bir devrim sonucunda ortadan kaldırılacağına inanır. Marksist görüşe göre sınıf çatışması, toplumsal değişimin ana nedenini oluşturmaktadır. Mark'a göre ezen sınıf ve ezilen sınıf arasındaki mücadele daima yeni bir ekonomik, siyasal ve toplumsal sistemin doğmasıyla sonuçlanmıştır.

Marks, Sanayi Devrimi ve kapitalizmle doğan burjuvazi sınıfının pazar ihtiyacı nedeniyle yeryüzünün dört bir yanına yayılacağını ve bu süreç içinde kapitalizm gelişirken karşıt sınıf olan işçi sınıfı ve proleteryanın da aynı oranda gelişeceğini öne sürer. Aynı zamanda doğacak rekabet ortamına dayanamayacak orta sınıfın da proleterya dönüşeceğini ve burjuvazi ile proleterya arasındaki çatışmaların artacağını iddia eder. Marks'a göre bu çatışmanın sonunda işçi sınıfı yapacağı devrimle burjuvazi egemenliğine son verecektir.

Marks'ın eseri olan Kapital'de artı değer tezine yer verilir. Artı değer tezinin göre işçi, kapitalist sermaye birikimine yol açan ve kapitalist yeniden üretimin ana unsurunu oluşturan artı değeri üretir. Artı değer, dolaşıma konan paranın ilk değerindeki artıştır ve bunun kaynağı ücretli emektir. Başka bir deyişle işçi, günün belli bir kısmında kendisi ve ailesinin gereksinimleri için çalışırken; günün geri kalan kısmında kapitalist için (artı değer için) çalışır. Kapitalistler işçiye verilen ücreti mümkün olduğunca düşük tutarak üretimden çıkan değerın geri kalanına kendileri el koyar. Bu da işçi sınıfı ile burjuva arasında çatışmaya ve yeni bir toplumsal düzenin doğmasına yol açar. Marksizme göre kapitalist sistemde toplumun büyük bir kısmı köleleştirilir. Marks, ortaya sunduğu argümanlarla proleterya kölelik durumundan kurtulmanın yolunu göstermektedir.

EMPERYALİZM TEORİLERİ

İngiliz iktisatçı John A. Hobson, emperyalizmin kapitalizmin içindeki yanlış uygulamalardan kaynaklanan yapısal bir sorun olduğunu ileri sürmektedir. Hobson'a göre kapitalist devletler aşırı üretmekte, ancak tüketimleri, üretime kıyasla yetersiz kalmaktadır. Kapitalist devletler zenginlik fazlasını refahı arttıracak şekilde yeniden bölüştürecektir bir sistem geliştirmek yerine, ortaya çıkan sermaye fazlasını ülke dışında kâr elde etmek amacıyla yeniden yatırıma dönüştürmektedir. Yeniden yatırıma dönüştürmek için de yeni yatırım ve pazar olanaklarını araştırmaktadır. İşte bu araştırma sürecinde emperyalizm doğmaktadır. Hobson, emperyalizmin kaçınılmazlığını kabul etmeyerek

halkın tüketim gücünün artırılması gerektiğini öne sürmektedir.

Emperyalizmin gerçekleşmesini sağlayan temel unsur, finansal çıkarlardır. Finansal çıkarlar, askeri ve politik faktörleri de harekete geçirmektedir. Hobson'a göre emperyalizm ve savaş, savunma bütçesinin ve kamu borçlarının artmasına yol açmakta; bu da menkul değerlerde dalgalanmalara sebep olmaktadır. İşte bu yüzden ki savaş ve devrim gibi olaylar finans çevreleri için fırsattır. Hobson'dan sonra bu görüşü benimseyen ve savaşların olmaması için kapitalizmin ortadan kaldırılması gerektiğini öne süren isim Vladimir Lenin olmuştur.

Lenin'e göre kapitalist tekel grupları (karteller, tröstler) önce kendi ülkelerinin iç pazarını paylaşmaktadır. Ancak kapitalist düzen, iç pazarı dış pazara bağlı kıldığından yapının işleyebilmesi büyük tekel gruplarının yabancı ülkeler ve sömürlerle ilişkilerine ve nüfuz (etki) bölgelerini genişletmelerine bağlıdır. Lenin'in emperyalizm teorisine göre uluslararası alanda da iç pazarda olduğu gibi işbirlikleri yapılmaktadır ve uluslararası karteller aracılığıyla dünya pazarı tekeli kapitalistler arasında paylaşılmaktadır. Kapitalist gruplar arasındaki mücadelenin nedeni ise hep aynı kalacak ve bu mücadeleye sınıf mücadelesi adı verilecektir.

Modern kapitalizmin temel özelliği büyük kapitalistlerin bir araya gelerek oluşturdukları kartellerdir. Çatışma riski içeriyor olsa da sömürge elde etmek, kapitalistler için rakipleri karşısında başarılı olmanın en kolay yolu olmuştur. Kapitalizmin gelişmesiyle hammaddeye olan ihtiyaç arttığından rekabet keskinleşmekte ve dünya çapında sömürge arayışı ve mücadelesinin yaşanmasına yol açmaktadır. Denizaşırı sömürgelere sahip olmak, hammadde kaynaklarının garanti altına alınmasını sağlamanın yanı sıra ucuz iş gücü ve pazar imkânı da sunmaktadır.

Lenin'e göre emperyalizm, kapitalizmin tekeli aşamasıdır. Serbest rekabetçi kapitalizm, yerini tekeli kapitalizme bırakır. Lenin, emperyalizm ve savaşlar arasındaki ilişkiyi açıklarken 1. Dünya Savaşı'na kadar olan tüm savaşların sömürge mücadelesinden kaynaklandığını belirtir. Dolayısıyla Lenin'e göre uluslararası çatışmaları ortadan kaldırmanın ön koşulu kapitalizmi ortadan kaldırmaktır.

Paul Sweezy, emperyalizmi dünya ekonomisinin gelişiminde bir aşama olarak tanımlar. Sweezy'e göre bu aşamada:

(a) Endüstri malları için dünya pazarında ileri kapitalist ülkeler rekabet halindedir;

- (b) Tekelci sermaye, hâkim sermaye şeklidir;
(c) Sermaye ihracı dünya ekonomik ilişkilerinin belirgin özelliğidir.
Bu ekonomik ilişkilerin sonucu olarak iki özellik daha bulunur:
(d) Dünya pazarında çıkar çatışmaları ve uluslararası tekelci birleşmelere yol açan ciddi rekabet;
(e) Dünyanın işgal edilmemiş yerlerinin önde gelen kapitalist güçler (ve onların uyduları) tarafından paylaşılması.

BAĞIMLILIK VE MERKEZ ÇEVRE TEORİLERİ

Emperyalizm, Neo Marksist teorilere göre bir sömürü ilişkisidir. Neo Marksistler az gelişmiş ülkelerin çok uluslu sermaye eliyle bağımlı hale getirildiğini ve bunun sonunda sürekli bir sömürü ilişkisi kurularak modern emperyalizmin ortaya çıktığını öne sürmektedir. Bağımlılık ve sömür ilişkisinin oluşmasının nedeni gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere, onları geliştirmesi beklentisiyle, gerçekleştirilen sermaye transferinin son aşamada az gelişmişlerden gelişmişlere doğru olmasıdır. Bağımlılık, üretici sermayenin uluslararasılaşması ve çok uluslu şirketlerin doğması 3 aşamadan oluşur:

- (1) Az gelişmiş ülkeler ile kapitalistleşen ülkeler arasında ticari ilişkiler gelişir ve burada amaç kapitalistleşen bölgelerin gereksinimlerinin karşılanmasıdır.
- (2) Kapitalistleşen ülkelerden az gelişmiş ülkelere yatırım yapılır, ticaret sermayesi gelişir ve bu dönemde az gelişmiş ülkelerdeki ticaret sermayesi uluslararasılaşarak kapitalist ülkelerdeki üretici sermayenin gereksinimlerine uygun olarak hareket eder.
- (3) Üretici sermaye uluslararasılaşır ve artık üretim kararları alınırken dünya ekonomisi içinde herhangi bir ülke ya da bölge, olası bir üretim yeri olarak kabul edilmeye başlanır. En yüksek kâr oranını arayan sermaye, üretimini dünya üzerinde planlar ve endüstriyel üretimin az gelişmiş ülkelere doğru kaymasını sağlar. Yeni Marksistler bu süreçte, emekten sağlanan artı değer in ülke içinde olmaktan çıkıp dünya ölçeğine taşındığını ve az gelişmişlerden gelişmişlere doğru aktarım yapılan bir emperyalizm doğduğunu öne sürer. Lenin ise sermaye transferlerinin arkasında yatan nedenin kapitalist ülkelerin deniz aşırı ülkelerde pazar kapatma ve doğal kaynakları kontrol etme yarışı olduğunu belirtir. Eski kapitalizme göre sistemin temel niteliği uluslararası mal ihracı iken; tekelci kapitalizmde mal ihracının yerini uluslararası ölçekte sermaye ihtiyacı alır.

Harry Magdoff, ekonomik gücün dev anonim şirketler ve finans kurumlarının elinde yoğunlaştığı dönemi Yeni Emperyalizm olarak nitelendirir. Sermaye uluslararasılaşırken yaşanan hayatta kalma mücadelesinden dev anonim şirketler sağ çıkabilmiştir. Çok sayıda rakibin olduğu bu yeni dünyada amaç, çok sayıda hammadde kaynağı üzerinde kontrol sağlamaktır.

Yeni Marksistler, emperyalizme Klasik Marksistlerden farklı yaklaşır. Neo Marksistlere göre emperyalizmde emekten artı değer çıkarma işlemi dünya ölçeğinde gerçekleşir ve üretici sermaye uluslararasılaşmıştır. Neo Marksistler ve Klasik Marksistler arasındaki diğer bir fark ise uluslararası sermaye ihracının altında yatan nedenlere yönelik yaklaşımlarıdır. Marks'a göre az gelişmiş ülkelerin ekonomilerinin Batı ekonomileri ile kapitalist sistem içinde birleşmeleri, bu iki grup ülke arasındaki gelişmişlik farkının azalmasına neden olur. Lenin ise "Emperyalizm" adlı eserinde sermaye ihracının az gelişmiş ülkelerin kapitalistleşmesine neden olacağını belirtir. Düşünür Roxa Luxemburg, kapitalist ülkelerin Üçüncü Dünya ülkeleri sayesinde geliştiğini ve bu ülkelerin sağladığı hammadde sayesinde kapitalizmin hareketlendiğini ileri sürer. Bu nedendir ki emperyalizm, kapitalizmin vazgeçilmez bir sonucudur ve sonuç aynı zamanda az gelişmiş ülkelerin geleneksel yapılarını yitirmelerine yol açmaktadır. Neo Marksistlerin sermaye akımı konusunda önde gelen isimleri Harry Magdoff, Paul Sweezy, Paul Baran ve Andre Gunder Frank'tır. Bu isimlerin sermaye akımı üzerine görüşleri, Klasik Marksistlerden farklılık gösterir. Buna göre az gelişmişliğin arkasında yatan temel olgu, sermaye ihracının tersine işlemesidir. Frank, ekonomik artı değer in metropol uydu ilişkileri hiyerarşisi ile tabandan tepeye doğru aktarıldığını öne sürer. Uydu durumunda olup kendi artı değerinden yoksun kalınması hali az gelişmişliğe yol açarken; metropol durumda olmak gelişmeye neden olmaktadır. Neo Marksistlere göre bir ülkenin geri kalmışlığı iç faktörlere bağlı kalınarak açıklanamaz. Frank'a göre az gelişmiş ülkelerin geri kalmışlığı, gelişmiş kapitalist ülkelerin kolonileşme politikalarının bir sonucudur. Neo Marksistler, uydu ülkelerin gelişebilmeleri için merkezle olan bağlarını gevşetmeleri gerektiğine inanmaktadır. Samir Amin, dünya ekonomisini merkez ve çevre sistemler olarak ikiye ayırır. Merkez sistemler iç dinamiklerini kurmuş, kendi kendine yeten ve dış faktörlerden etkilenmeyen sistemler

olarak tanımlanırken; çevre sistemler, merkezin gereksinimlerini karşılama işlevini yerine getiren ekonomiler olarak nitelendirilmektedir.

Daniel Singer, hammadde için sömürgelere gelen yabancı sermayenin bu ülkelerin kalkınmasına bir katkı sağlamadığını ve bunun gerekçesi olarak da elde edilen hammaddenin sömürge ülkede işlenmeyip sermayenin geldiği ülkede işlenmesi ile yatırımın çoğaltan etkisinin sermaye ülkesinde meydana gelmesini öne sürmektedir.

Paul Baran, az gelişmiş ülkelerin kalkınması için kapitalist ülkelerle ilişkilerini koparması ve yaratılan artı değeri kendi ülkelerindeki üretken sektörlerde yatırıma dönüştürmeleri gerekmektedir. Başka bir deyişle az gelişmiş ülkeler kapitalist sistemin dışına çıkıp daha rasyonel ve planlı olan sosyalist sisteme geçmelidir.

MODERN MARKSIST YAKLAŞIMLARI VE MERKEZ ÇEVRE TEORİLERİ

Galtung'un Yapısalıcı Emperyalizm

Teorisi: Galtung uluslararası sistemde dünyayı merkez (core) ve çevre (periferi) ülkeler olmak üzere ikiye ayırır. Bu aşamada her ülkenin kendi içinde de merkez ve çevre olarak ikiye ayrılabilceğini belirtir. Yine Galtung'a göre yapısal şiddeti doğuran merkez çevre ya da metropol uydu ilişkisidir. Galtung, bu ilişkiyi emperyalizm olarak nitelendirir. Bu hegemonik ilişki içinde emperyalizm, merkez ülkenin merkezi ile çevre ülkenin merkezi arasındaki çıkar ilişkisi üzerine kurulmaktadır.

Galtung, emperyalizmi sadece ekonomik ilişki ve kapitalist yayılmacılıkla açıklayan Marksist Leninist görüşleri eleştirir. Galtung'a göre emperyalizm uyum içindeki olan çıkarlar arası ilişki ve uyumlaştırılmayan çıkarlar arası çatışmayı içerir. Çıkarlar açısından bakıldığında emperyalizm, merkez ülkelerin çevre ülkeler üzerindeki hegemonyası (hâkimiyeti) sonucu oluşan çıkar farklılaşmasıdır. Merkez ülke ile çevre ülke arasında bir çıkar çatışması vardır. Emperyalist ilişki dikey ve asimetric bir ilişki olduğu için taraflardan biri diğerine göre daha fazla kazançlı çıkar.

Galtung, emperyalizmi;

- Ekonomik
- Siyasal
- Askeri
- İletişimsel ve
- Kültürel olmak üzere 5 gruba ayırır.

Wallerstein'in Dünya Sistemi

Modeli: Wallerstein'a göre dünya ekonomisi bir iş bölümüdür. Buna göre dünya ekonomisi,

kapitalist üretim sürecinin oluşturduğu bir sistemdir ve kapitalist yapıya sahiptir.

Dünya sistemi modeline göre sermaye birikimini gerçekleştirmeye yönelik olarak kapitalist üretim biçimi hakimdir. Kapitalist dünya ekonomisi sistemi önce Avrupa'da şekillenmiş olup günümüzde evrensel bir boyut kazanmıştır. Bu sistemde egemen devletler vardır ve bazı devletler diğerlerine göre daha otonomdur.

Wallerstein kapitalist dünya ekonomisinin **tarihsel** olduğunu ve bir süre sonra ortadan kalkacağını öne sürmektedir. Kapitalist dünya ekonomisi emek ile sermaye arasındaki uluslararası toplumsal ilişkiyi temsil eder. Yaratılan artı değer, proleteryanan kapitalizme aktarılır. Bu aktarım ve emek sermaye iş bölümü ülke içinde sınırlı kalmaz ve evrensel boyutta gerçekleşir. Bu nedenle sermaye birikimi için çok sayıda ülkede üretim yapmaya yönelik bir mal zinciri oluşturulması gerekir. Bu üretim halkalarının bazı bölümlerinde kâr ve üretim daha çok yoğunlaşır. Yoğunlaşmanın olduğu bölgelere **merkez** adı verilirken; daha az kârlı bölgelere **periferi (çevre)** denir. Burada bahsi geçen ayrım coğrafi değil, ilişkisel bir ayrımdır.

Wallerstein'a göre kapitalist piyasa ne tam serbest ne de kapalı bir piyasadır. Bazı güçlü kapitalistler üretim kabiliyetlerini birleştirerek **tekeller** oluşturur ve kârlarını en üst seviyeye çıkarabilirler.

Wallerstein, modern devlet sisteminin kapitalizmle iç içe geçtiğini öne sürer. Bu yapıda proleterya, sermaye sahipleri için çalışır. Ücretli işçilerin yanı sıra evde üretim yaparak bir kısım kazancını sağlayan aileler bulunmaktadır ve bu gelir sahipleri yarı proleterya (semi proleterya) kesimini oluşturur. Bu durum daha çok periferi ülkelerde görülür ve merkez ülkelerde yok denecek kadar azdır. Yarı proleteryanın fazla olduğu periferi ülkelerde ücretler düşer ve kapitalistin elde ettiği kâr artar.

Wallerstein merkez ve periferinin dışında, bu iki bölgenin özelliklerini taşıyan ve semi-periferi (yarı-çevre) adı verilen bölgeler olduğunu öne sürer. Bu tür devletler hızla semi-proleteryanın sayısını azaltarak proleteryalışmayı sağlamaya çalışır. Böylece yarı proleter sınıftan daha fazla gelir elde eder. Ayrıca ücretli proleterya sendikal hareketlere katılabilir.

Wallerstein'a göre dünya sistemi tarihsel ve dönüşümsel olduğu için 50-60 yıllık periyotlarda bazı dönemlerde durgunluk ve bazı dönemlerde de üretkenliğin hâkim olduğuna inanılır.

Durgunluk dönemi kapitalistlerin daha çok kâr amacı ile daha çok üretmesi, ancak tüketim

talebinin aynı oranda gelişmemesinden kaynaklanır. Bu durumda bazı ürünlerin üretimi ücretin düşük olduğu bölgelere kayar. Merkez ülkeler ise piyasaya yeni ürünler sürer. Bu önemler sayesinde üretim yeniden canlanır. Bu durgunluk ve üretkenlik dönemleri, **hegemonik dönemler** olarak adlandırılır.

Cox'a göre hegemonik güç, diğeri üstünde mutlak üstünlüğe sahip olan ve diğerlerini sömüren ülke değildir. Hegemonik güç, devletler arası çatışmaları engelleyerek istikrarı sağlar. Hegemonik gücün üretim kapasitesi daha yüksek olduğundan periferiye doğru genişler ve dünya hegemonyası aşamasına gelir. Dolayısıyla hegemoni, dünya ekonomisi ve dünya politikası için düzen anlamına gelir. Modern devlet sistemi tarihinde 3 **hegemonik güçten** söz edilir:

(1) XVIII. yüzyıldaki Hollanda,

(2) XIX. yüzyıldaki İngiltere ve

(3) XX. yüzyıl ortalarından itibaren ABD.

Askeri güçlerinden ziyade ekonomik güçleri ile bu pozisyona gelen 3 ülke, pazar üstünlüğünü ele geçirip sermaye birikimini sağlayacak mekanizmalardan faydalandılar.

GÜVENLİK İKİLEMİ, ULUSÇULUK VE DEVLET gibi kavramlar kapitalist dünya sistemi modelinde marjinal konular olarak görülürken; KAPİTALİZM VE AZ GELİŞMİŞLİK sorunu öncelik kazanan konu ve kavramlardır.

O.L. Holsti, kapitalist dünya sistemi modelinin sadece Batı-Güney ilişkilerini analiz etmeye çalıştığını ve DoğuDoğu ya da Doğu-Güney ilişkilerinde uygulanmadığını öne sürer.

Cox, bir hegemonik dönemin yerini bir diğerine devretmeden evvel arada non-hegemonik denilen ve herhangi bir hegemonik gücün olmadığı bir dönemin yaşandığını belirtir. Tarihi XIX. yüzyıldan itibaren belli dönemlere ayıran Cox, 1845-1875 İngiliz hegemonyası ardından 1875-1945 yılları arasında hegemonyanın olmadığı bir dönem yaşandığını öne sürer. Benzer şekilde 1945-1960 Amerikan hegemonyasının ardından 1970'lerin başına kadar Amerikan hegemonyasının tam olarak işlemediği yeni bir non-hegemonik dönem olduğunu belirtir.

ÜNİTE 4: JEOPOLİTİK TEORİLER

COĞRAFYA VE JEOPOLİTİK TEORİ

Coğrafya ve çevresel faktörler, insan davranışlarını etkilemektedir. Politika da bir davranış biçimi olduğundan çevresel koşullardan etkilenmektedir. İnsan çevre ilişkisini araştıran yazarlara göre; devlet, içerisinde faaliyet

gösterdiği ve karar vericilerin kararlarını oluşturdukları ortam olarak ifade edilmektedir. Benzer şekilde farklı iklim ve coğrafyalar devletlere farklı potansiyel güçler sağlamaktadır. Jeopolitikçiler coğrafyanın başlı başına bir öge olarak dış politikayı belirlediği varsayımından hareket etmektedirler. Farklı yazarlar jeopolitiği farklı şekillerde tanımlamaktadır. Rudolf Kjellen'e göre jeopolitik; coğrafi oluşum ya da mekan içinde, devletin bilimsel olarak tetkik edilmesidir. Haushofer ise jeopolitiği, coğrafi bölgenin ve tarihsel gelişmelerin etkisi altında değişen politikanın, devletin üzerinde yaşadığı toprak parçasıyla ilişkisinin araştırılması olarak tanımlamaktadır.

Bir kez daha vurgulamak gerekirse, jeopolitikçiler Mackinder'den Spykman'a uzanan çizgide, coğrafyanın dış politikayı belirlediğini kabul etmektedir denilebilir.

GÜÇ VE JEOPOLİTİK TEORİ

Güç, bir devlete bir şeyi yaptırmayı ya da bir davranıştan vazgeçirmeyi sağlayan bir araçtır. Ulusal güç dendiğinde, en başta askeri güç akla gelmekle beraber siyasal altyapı, ekonomik durum, coğrafi konum, dolayısıyla büyüklük, nüfus ve teknolojik düzey de akla gelmektedir. Realist yazarlarla jeopolitik yaklaşımı benimseyen yazarlar arasında güç ve ulusal güç kavramlarına yer vermeleri ve ulusal gücün unsurlarını ele alış biçimleri noktasında önemli bir benzerlik görülmektedir.

Realist bir kuramcı olan Morgenthau gibi A.T. Mahan da ulusal gücün öğelerini sıralarken; coğrafi konum, topografik özellik, ülke büyüklüğü, nüfus, askeri güç, ulusal karakter ve hükümetin karakterini belirtmektedir demektedir. Deniz Gücünün Tarihi Etkisi isimli eserinde deniz gücünün unsurları adını verdiği bu öğelerin ilk üçü, doğrudan coğrafya ile ilgilidir. Mahan tarafından deniz gücünün unsurları adı verilen öğeler, Morgenthau'nun çalışmalarında ulusal gücün öğeleri olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle realist yazarlarca ve jeopolitikçilerce coğrafi faktörler gücün öğelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Frederick H. Hartmann'a göre ulusal gücün öğeleri; askeri durum, altyapı (infrastructure), demografik yapı, coğrafya, ekonomik durum, bilimsel teknolojik düzey ve psikolojik durumdur. Realizm ile jeopolitik teoriler arasındaki benzerlikler nedeniyle jeopolitiğe realist anlayışın egemen olduğu söylenebilir. Her iki yaklaşımda da ulusal gücün temel alınması ve bunun devletlerin yayılmacı ve emperyalist politikalarının bir aracı olarak görülmesi önemli

bir benzerliktir. Jeopolitik teorilere göre de realizmde olduğu gibi, uluslararası ilişkiler bir mücadele sürecidir. Her iki teori de devlet merkezli paradigmayı benimsemektedir. Realistler de coğrafyanın, dış politikanın oluşmasında etkili olan öğeler arasında yer aldığını belirtirler.

Realist okul mensuplarından Morgenthau ve Frankel, ulusal gücün öğelerini ele alırken coğrafyanın, bir ülkenin dış politikasının belirlenmesinde önemli bir faktör olduğuna değinmektedir ama yüzölçümünün tek başına belirleyici olmadığını savunmaktadır. Rusya, Amerika'nın büyük toprak paçalarına sahip olmalarına karşın İngiltere'nin de sahip olduğu toprak parçası ile dünya politikasında oynadığı rol arasında doğrudan bir paralelliğin kurulamayacağını belirtmektedir.

Realist okulun yazarlarından Strausz-Hupe, diğer realist düşünürlerden biraz farklı olarak, coğrafya ve çevresel faktörlere daha fazla önem vermekte ve bunun siyasal davranışı sınırlayıcı bir etkiye sahip olduğunu belirterek; teknolojik gelişmelere rağmen, coğrafyanın ulusal güce etki eden önemli bir faktör olmaya devam ettiğini de vurgulamaktadır.

Coğrafyayı ele alırken Mackinder'in heartland kavramını kullanmıştır. Strausz-Hupe; Orta Avrupa, Baltık, Adriyatik ve Ege'yi içine alan bölgeyi ele geçiren devletin Avrupa'ya hâkim olacağını ifade etmekte, Avrupa kıtasının tek bir gücün hakimiyeti altına girmesinin ekonomik ve teknolojik dengeyi bozmasının yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri'nin güvenliği açısından da tehlikeli olacağına vurgu yapmaktadır. Ekolojik ve çevresel faktörlerin, insanların davranışı üzerindeki etkilerine değinen Harold ve Margaret Sprout bu durumun uluslararası politikadaki yansımalarını ele alırken coğrafyanın, siyasal davranışlar ve kararlar üzerindeki etkilerine dikkat çekmektedir. Sprout'lara göre; güç dengesi, koalisyon, ittifak, uydu, blok, iki kutupluluk, Atlantik ittifakı ve Yakın Doğu gibi kavramlar coğrafyanın uluslararası politikadaki yerine ve taşıdığı değere işaret eden örneklerdir.

JEOPOLİTİK DETERMİNİZM VE DIŞ POLİTİKA

Çevresel determinizm de denilen jeopolitik determinizm ile klasik realizm arasındaki önemli bir benzerlik, klasik realizmin uluslararası politikayı güç kavramına indirgeyen ve dış politikayla güç arasında doğrudan bir nedensellik ilişkisi kuran ortak yaklaşımdır. Jeopolitik okulun temsilcilerinden Mahan ve Mackinder, coğrafya ile dış politika arasında

doğrudan bir nedensellik ilişkisi kurmaktadır. Mahan, denizlerin ve özellikle stratejik su yollarının denetimini elinde bulundurmaya, büyük devlet olmanın ön şartı olarak kabul etmektedir. Mackinder de Mahan gibi, teknolojiyle coğrafya arasındaki ilişkiye dikkat çekerek, XIX. yüzyıla kadar devam eden deniz gücünün kara gücüne göre üstünlüğünün, bu yüzyılın sonundan itibaren ve özellikle XX. yüzyılda teknolojinin gelişmesiyle birlikte yerini tekrar kara gücüne bıraktığını belirtmektedir. Mackinder'e göre tarih, deniz güçleriyle kara güçleri arasındaki mücadelenin tarihi biçiminde gelişmiştir. Tarihi, birtakım evrelere ayıran Mackinder'e göre, birinci evrede Makedonyalılar Akdeniz'e hâkim olarak kara üstünlüğünü sağlamıştır. İkinci evrede Romalıların Kartacalıları yenerek Akdeniz'e hâkim olması bir kere daha kara gücünün üstünlüğüyle olmuştur.

Mackinder, modern dönemdeyse İngiltere'nin ilk önemli deniz gücü olarak öne çıkmış olmasına rağmen, XX. yüzyılda Avrupa'nın büyük devletlerinin baskısıyla zor anlar yaşadığına ve bu konumunda önemli bir gerileme yaşandığına işaret etmiştir. Çağdaş dünyadaysa deniz güçlerinin nispî üstünlüğünün geçici bir durum olduğunu belirterek, teknolojik gelişmeyle üstünlüğün zaman içerisinde tekrar kara gücüne geçeceğini ileri sürmüştür. Mackinder, karaların önemi üzerinde dururken denizleri tamamen dışlamamaktadır.

Mackinder analizinde, Doğu Avrupa ve Sibiryayı MERKEZİ STRATEJİK

BÖLGE olarak adlandırarak, burayı uluslararası politikanın merkez üssü (pivot area yani mihver bölge) olarak adlandırmaktadır. Pivot Area olarak tanımladığı bu bölgeyi daha sonra "heartland" olarak ifade etmektedir. Bu bölge iç hilal (inner crescent) adını verdiği ve Almanya, Türkiye, Hindistan ve Çin ile sınırlı olup, dış hilal (outer crescent) dediği İngiltere, Güney Afrika ve Japonya'nın yer aldığı ikinci bir bölgeyle çevrilidir. Mackinder'in çizdiği bu çerçevede görüşleri ve öngörülleri şöyledir:

- Doğu Avrupa'yı ele geçiren Heartland'a hâkim olur,
- Heartland'ı ele geçiren Dünya Adasına (Avrasya'ya) hâkim olur,
- Dünya Adasını ele geçiren Dünyaya hâkim olur.

Mackinder'in heartland kavramına karşın kenar kuşak teorisini geliştiren Nicholas J. Spykman gibi bazı jeopolitikçiler, rimland (kenar) kavramı üzerinde durmuşlardır. Bu kuramcılar, sanayi ve iletişimin gelişmesiyle Avrasya'yı çevreleyen bölgenin (rimland) stratejik bakımdan

heartland'dan daha önemli olabileceğine dikkat çekmişlerdir. Stratejik hammadde kaynaklarının bulunduğu bir bölge olan Asya ve Uzak Doğu'da güç dengesinin korunmasının önemi üzerinde duran Spykman, bir gücün, güç dengesini bozarak bölgeyi egemenliği altına almasının, yalnız Amerikan çıkarlarını tehdit etmekle kalmayacağını, bütün dünya açısından bir tehdit haline gelebileceğini savunmaktadır.

Alman jeopolitik okulundan Friedrich Ratzel ve jeopolitik kavramını ilk kez kullanan kişi olarak bilinen Rudolf Kjellen devletleri canlı birer organizmaya benzetmektedirler. Devletlerin de hayvanlar gibi, hayatta kalmak için mücadele etmek zorunda olduklarını ifade etmektedirler. Devletin sahip olduğu toprak parçasıyla gücü arasında paralellik kuran Ratzel, bir devletin sınırlarını genişletmesini normal bir olgu olarak görmektedir. Bu genişleme daha sonra DİNAMİK SINIRLAR kavramıyla ifade edilmiştir.

Kjellen, canlı organizmalardan farklı olarak, devletlerin yaşamının, bireylerin ellerinde olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla büyük devletlerin ortaya çıkışı, bu yöndeki güçlü iradelerin bir sonucudur. Ratzel, Kjellen ve Hitler'in siyasal danışmanlığını yapmış olan Haushofer gibi yazarların şekillendirdiği jeopolitik teori, iki savaş arası dönemdeki Alman yayılmacı politikasının düşünsel temelini oluşturmuştur.

Siyaset ile coğrafya arasındaki yakın ilişki ve bağlantıya dikkat çeken Karl Haushofer, jeopolitiğin, Alman liderlerin belli siyasal kararları almalarına ve ulusal amaçları gerçekleştirmelerine yardım ettiğine inanmıştır. Coğrafya ile ulusal gücün özdeşleştirildiği Alman jeopolitik düşüncesi, ulusların yeterli hammadde, sanayi ve pazarlara ulaşabilmek, büyük bir nüfusa ve özellikle LEBENSRAUM'A (hayat sahası) sahip olmak amacıyla sınırlarını genişletmelerini normal karşılamaktadır.

JEOPOLİTİK TEORİ VE EMPERYALİZM

Jeopolitik teori ve realist teori, savaş ve çatışmayı, devletlerarasındaki mücadelenin bazen bir aracı, bazen de doğal bir sonucu olarak görmektedir. Emperyalist genişlemeyi ve yayılmacı politikaları devletler için doğal kabul eden klasik realizm gibi jeopolitik teori de emperyalizm ve yayılmacı politikalarla kılavuzluk eden bir uluslararası politika teorisidir.

Napolyon ve Hitler'in yayılmacı politikalarını açıklayan jeopolitik teori, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, Amerikan üstünlüğünü devam ettirmeye yönelik bir siyasal teori niteliği de

kazanmıştır. Bu bağlamda, Prusya savaşının ardından Fransa'da coğrafya enstitüleri ve örgütlerinin kurulması ve askeri akademide coğrafya konusunda daha fazla bilimsel çatışma yapılması teşvik edilmiştir. İngiltere ve İtalya'da da coğrafyacıların sayısı artmış ve coğrafya bu tarihten sonra sömürgeci genişlemeye ışık tutan bir çalışma alanı olmuştur. Başka bir ifadeyle coğrafya, sömürgeci politikaların bilimsel alt yapısını hazırladığı için, giderek emperyalizmin aracı haline gelmiştir.

Friedrich Ratzel'in "doğal genişleme yasası"na göre, savaşlar devletlerin coğrafi anlamda genişlemesinin gerekli bir aracıdır. Böylece Alman politikacılarının yayılmacı politikalarına zemin hazırlanmıştır. Ratzel'in doğal genişleme yasası, toplumsal Darwinist yaklaşımına dayanmaktadır. Ratzel'e göre, genişlemeci politikaların başarısı coğrafya ile doğru orantılıdır. Biyo coğrafi bir anlayışa dayanan ve hayat sahası anlamına gelen "lebensraum" a göre devletler canlı bir varlığa benzetilmekte ve hayatta kalması için genişlemesi doğal karşılanmaktadır. Bu paradigma, Hitler'in politikalarında belirgin şekilde etkili olmuştur. Halford Mackinder'de de "global güç dengesi" teorisi de emperyalist politikalarla kaynak oluşturan bir yaklaşımdır. Dünya devletlerinin Orta Asya'daki mücadelesini açıklayan Halford Mackinder'e göre, dünya gücü olmanın koşulu, bölgeye egemen olmaktan geçmektedir. II. Dünya Savaşı'na kadarki çatışmaları açıklayan teori, Amerikan karar vericilerinin savaş sonrasında başlayan "çevreleme politikasının"da temelini oluşturmuştur.

Karl Haushofer ve diğer Alman jeopolitikçiler ise tüm Almanların birleşmesini savunmuşlardır. Dünyayı dört bölgeye ayıran Haushofer'a göre bu bölgeler:

- Japonya ve Çin'in merkez ülkeleri Avusturya'nın ise periferi ülkeyi oluşturduğu Panasya,
- ABD'nin önderliğindeki Panamerika,
- Almanya'nın Afrika ve yakın doğuyu kontrol etmesini öngören Panafro Avrupa
- SSCB'nin önderliğindeki Panavasya bölgeleridir

Haushofer'a göre büyük devletlerarasındaki ilişkilere bağlı olarak "pan" bölgelerinde kısmi değişiklikler söz konusu olabilir.

JEOPOLİTİK (ÇEVRESEL) OLASILIK

Çevresel kuramda Fransız okulu olarak bilinen akımın ve "posibilist" (olasılıkçı) düşüncenin temsilcisi olan Lucien Febvre ve Vidal de la Blache, Anglo Amerikan ve Alman jeopolitik

kuramcılarının deterministik yaklaşımını reddetmektedirler. Bu okula çevre, insan davranışının sınırlarını tek başına belirleyemez ancak eylemler üzerinde sınırlı da olsa koşullandırıcı bir etkiye sahip olduğunu kabul etmek gerekir. Posibilist düşünceyi savunan ve jeopolitik teorinin önde gelen yazarlarından Harold ve Margaret Sprout'a göre, coğrafya bize ne yapmamızı emreden bir öğe olmayıp tercihlerimizi oluşturmada yol göstericidir. Kristof'a göre, dünya haritasına bakan bir modern jeopolitikçi, haritayı ona ne yapmasını emreden bir nesne olarak değil, tercihlerini oluştururken öneriler sunan bir araç olarak görür.

Starr'a göre, varlık çevre ilişkisinde, çevrenin varlık tarafından nasıl algılandığının önemli olduğunun kabul edilmesi, determinist modelin varsayımına karşı ciddi bir argümandır. Gerçek dünyanın algılanışına bağlı olarak, çevrenin birim üzerindeki etkisi de değişir. Osterud'a göre ise, jeopolitik genişlik; topografya, konum ve iklimi de içermektedir. Harold Sprout'a göre ise jeopolitik varsayım, güç konfigürasyonu, kara ve denizlerin oranı, doğal kaynakların dağılımı ve iklimin yanı sıra nüfus, toplumsal ve siyasal kurumlar ve davranış biçimleri gibi çok sayıda toplumsal öğeyi de kapsamaktadır.

Bu çerçevede bazı genellemeler de yapılmıştır; örneğin coğrafyanın birinci yasası da denen, mesafe uzadıkça devletin etkisinin azalacağı ya da devlet ülkesel olarak büyüdükçe etkileyeceği mesafenin artacağı gibi yaklaşımlar sayılabilir. Siyasal coğrafyanın uluslararası ilişkilere en önemli katkısı, aktörlerin eylemlerini ve hareket alanlarını doğru bir şekilde belirlemede anlamlı çerçeveler sunmasıdır.

Ülke büyüklüğü ve mesafe kavramının dışında devletlerarasındaki çatışmaları açıklamada sınır kavramı da önemli bir unsurdur. Sınırlar, devletler için bazen yeni imkânlar anlamına gelmekte, bazen de dış politikasına sınırlamalar getirmektedir. Sınırların oynayacağı rol de diğer coğrafya faktörleri gibi durağan olmayıp dinamik ve zamana göre değişiklik gösterir.

JEOPOLİTİK DÜŞÜNCE OKULU

Bu okul altı grupta değerlendirilebilir. Geoffrey Parker'ın göre;

- ikili düşünce (binarist),
  - marjinalistler,
  - üçlü düşünce (trinary),
  - bölgeler (zonalist),
  - merkezci
  - çoğulcular (pluralist)
- olarak ele alınmaktadır.

İkili düşünceye (binarist) göre dünya, temel olarak iki güç odağına bölünmüştür. Buna göre, güç merkezleri tarihsel çerçevede değişmekte, ancak çatışma durumu hep devam etmektedir. Bu görüş Halford Mackinder'in Heartland kavramlaştırmasında ifadesini bulmaktadır. Mackinder, varsayımını kara gücü ve deniz gücü biçiminde yaptığı ikili ayırma dayandırmaktadır. Bunlar arasında da kara gücünün önemini öne çıkarmakta, Asya'nın merkezine Heartland adını vermiştir. Marjinalist düşünceye ise Nicholas Spykman'ın dünyanın merkezi olarak, Avrasya kara parçasını çevreleyen kenar kuşağı karşımıza çıkmaktadır. Bu görüşe göre, gerek deniz gerekse kara alanlarından birinin tek başına dünyanın merkezi olarak dikkate alınması doğru değildir. Üçlü düşünceye (trinary thinking) göreyse dünya jeopolitiği, başlıca üç güç merkezine ayrılmıştır. Bunlar; okyanuslar ya da deniz alanları kıtalar ya da kara parçalar ve kenar kuşak (rimland) olup, dünya politikası hep bu üçü arasındaki dengeye oturmuştur. Bölgeler ise dünyanın merkezi olarak, daha çok iklimsel özelliklerden hareket ederek kuzey yarı kürenin ılıman ve alt tropikal kuşağını almaktadır. Bu bölgede Kuzey Amerika ve Avrupa başta olmak üzere Rusya ve Japonya bulunmaktadır. Merkezci okulun düşüncesinin temelinde merkez çevre ilişkisi yatmaktadır. Özellikle Wallerstein ve Modelski gibi düşünürlere gönderme yapılabilecek olan bu görüşe göre, Batılı kapitalist ülkeler Üçüncü Dünya olarak bilinen yoksul ülkeleri sömürmektedirler. Son olarak çoğulcu okula gelince, bu düşünürlere herhangi bir bölgenin doğal üstünlüğü iddiasına dayanan düşüncelere karşı çıkmaktadır. Tarihsel olarak coğrafi güç merkezi, bir yerden bir başka yere sürekli kaymış ve kaymaktadır.

ÜNİTE 5: OYUN TEORİSİ

GİRİŞ

1940'lı yıllardan itibaren sosyal bilimlerde alanında kullanılan oyun teorisi uluslararası çatışmaların analizinde kullanılmaktadır. Dünya politikasının bir oyun bağlamında ele alınması basitleştirme ve soyutlaştırma olarak değerlendirilmektedir. Oyun teorisinin oyuncuları ilişki içinde olan iki yada daha fazla taraftır. Her bir taraf karşı tarafın olası hamlesini öngörme ve gerekli karşı tedbirleri alma çabası içindedir. Her zaman çatışma söz konusu olmamakta, hatta bazı durumlarda iş birliği bile söz konusu olabilmektedir. Oyun teorisine göre, uluslararası ilişkilerde bir taraf kazanırken, bir diğer taraf kaybeden pozisyonundadır. Bazı oyunlarda

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

tarafalar işbirliğine gidebilmektedir. Bazı oyunlarda taraflar arası sıkı iletişim varken, bazı taraflar arasında bir iletişim söz konusu değildir. Bazı oyunlarda taraflar arasında güven söz konusu iken bazı oyunlarda taraflar arasında güven duygusu yoktur.

OYUN TEORİSİNİN TEMEL VARSAYIMLARI

Oyun teorisi genel olarak realizmin varsayımlarına dayanmaktadır. Oyun teorisi, realizme benzer şekilde, devletlerin rasyonel davranış sergilediğini kabul eder ve uluslararası ilişkilerde temel aktör olarak devleti kabul eder. İlişkilerdeki belirsizlik ve güvensizlik oyun teorisinde temel oluşturur. Oyun teorisinde, optimal denge noktası her iki taraf içinde minimax (maksimum zararın minimuma indirildiği) yada maksimum (minimum kazancın maksimuma çıkarıldığı) noktadır.

Oyun teorisi taraflar (players), stratejiler (strategies), kurallar (rules) veya sonuçlar (payoffs) olmak üzere dört temel unsura dayanmaktadır. Oyunun bir defa yada birden fazla defa oynanması durumunda izlenecek stratejiler değişim göstermektedir ve buna bağlı olarak sonuçlarda değişmektedir.

Oyun teorisinde oyunlar oyuncu sayısına göre sınıflandırılmaktadır. Tek bir oyuncunun olduğu durumlarda oyuncu doğaya karşı mücadele etmekte, iki kişilik oyunlarda ise çıkar durumuna göre taraflar ya çatışmakta yada işbirliğine gitmektedir. Amaç kazancı maksimum düzeye çıkarmaktır.

Oyunlar bilinçli hareketler üzerine planlandığı gibi şans faktörü üzerine kurulmuş olabilir. Tek kişilik oyunlarda şans faktörü ön plandayken, iki kişilik oyunlarda ise tarafların bilinçli ve rasyonel davranışlarına dayanmaktadır. Rekabet esastır, taraflar arasında iletişim olabilir ya da olmayabilir. İki taraflı oyunlarda bir tarafın kazancı diğerinin karına eşittir.

İŞBİRLİĞİ, ORTAK ÇIKAR, GÜVEN VE İLETİŞİM FAKTÖRLERİ

Bir oyunda, oyuncular arası iletişimin varlığına, taraflar arası güvene, oyunun tekrarlanıp tekrarlanmamasına göre sonuçlar değişmektedir. Aynı zamanda yukarıdaki koşulların varlığı ya da yokluğuna bağlı olarak kullanılan stratejilerde değişiklik göstermektedir.

İLETİŞİM VE GÜVEN DURUMU

İşbirliği konusunda tarafların istekli olması, arada güven duygusunun bulunması, iletişimin söz konusu olması, tarafların kullanacakları stratejileri ve elde edecekleri sonuçları etkilemekte, duruma göre dört farklı sonuç

ortaya çıkabilmektedir. Her iki taraf için güven ve iletişim söz konusu ise taraflar kazançlı çıkmaktadır. Tek bir tarafın iletişim kurması ve bilgi vermesi durumunda diğer taraf kazançlı çıkmış görünse de bu aynı zamanda oyunun sonu olacaktır.

REKABET VE GÜVENSİZLİK DURUMU

Taraflar arasında iletişim ve güven yoksa, taraflar karşısındakinin en olumsuz tutumuna göre stratejisini belirleyecek ve sonuçta bu duruma göre değişim gösterecektir.

ORTAK ÇIKARLAR DURUMU

Oyunlar tarafların çıkarlarına göre sınıflandırılabilir. Oyuncular, benzeşen, zıt yada karışık çıkarlara sahip olabilir. Tarafların çıkarları aynı ise, bir oyuncu ne kadar kazanıyorsa diğer tarafta aynı oranda kazanacaktır. Bir başka ifade ile taraflar iş birliğine gitmeleri durumunda kazançlarını artırma şansına sahiptir. Oysaki gerçek hayata çıkarların aynı olması oldukça nadir bir durumdur.

ZİT ÇIKARLAR DURUMU

Oyuncu çıkarlarının bir birine zıt olduğu durumlar, iki kişilik sıfır toplamı oyunlara benzemektedir. Bu tür durumlarda bir tarafın kazancı diğer tarafın kaybına ortaktır. Ama gerçek hayatta tarafların bazı noktalarda çıkarlarının ortak olduğu düşünüldüğünde, oyun tam olarak sıfır toplamı olmayabilir.

OYUN TEORİSİ MODELLERİ

Oyunlar işbirliğine açık olunması durumuna göre sınıflandırılmaktadır. Oyun teorisi modelleri sonuçlar üzerine kuruludur ve kazancın yapısı, oyunun niteliğinin belirlenmesi noktasında önemlidir. Burada oyunlar;

- Sabit toplamı (sıfır toplamı)
- Değişken toplamı Olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Sabit toplamı oyunlarda tam rekabet söz konusudur. Bir tarafın kazancı diğer tarafın kaybına eşittir. Değişken toplamı oyunlardaysa, oyun sonu elde edilecek kazanç, tarafların izleyecekleri ortak stratejiye bağlıdır. Olası bir işbirliği oyun sonunda elde edilecek kazancı olumlu yönde etkilemektedir. Buna Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki serbest pazar süreci örnek olarak verilebilir. Her üye serbest pazara katılarak toplam ticaret hacmini artırmaya çalışmakta ve böylece tüm üyeler tek başlarına elde ettikleri kazancı artırmaktadır.

SIFIR TOPLAMLI OYUNLAR

Sıfır toplamı oyunlarda bir tarafın kazancının diğerinin kaybı anlamına geldiğini biliyoruz. İki

adayın yarıştığı bir seçimde, bir adayın oy sayısındaki artış diğer adayın oyunda azalma olarak yansması gerçek hayattan bir örnek olarak verilebilir. Dünya siyaseti için bir örnek vermek gerekirse, soğuk savaş döneminde, Doğu Bloku için iyi olan, Batı Bloku için kötü anlamına gelirdi. Sıfır toplamı oyunların bir defa oynandığı varsayılmaktadır. Maksimin ve minimax stratejiye günlük hayattan bir örnek vermek gerekirse, elinde iyi kartlar olan bir poker oyuncusu kazancının artırmaya çalışmaktadır, ama şans aleyhine döndüğü an ise oyunu bırakarak zararı minimuma indirmeyi hedeflemektedir. Sıfır toplamı oyunlarda minimaks çözümlerde, rakibin maksimum kazancı hedeflediği varsayımı ile, kaybın minimum düzeyde tutulması hedeflenmektedir. Yani kötünün en iyisini çekmeyi hedef edinir. Öyle bir an gelir ki, bir tarafın minimum kazancı diğer tarafın minimum kaybıyla çakışmaktadır. Sıfır toplamı oyunlarda, bazen bir optimal denge noktası olmayabilir. Tarafların birbirlerinin davranışlarını izleyerek karışık bir strateji izledikleri böyle durumlarda, kesin bir optimal denge noktası belirlemek oldukça zordur. Her bir taraf blöfler yolu ile kendisi için en karlı stratejiyi seçmeye çalışır.

Bu duruma gerçek hayattan bir örnek vermek gerekirse, soğuk savaş döneminde SSCB füzelerine karşı ABD en olumsuz senaryo üzerinde durarak kendisini garanti altına almaya çalışmıştır. Burada ABD, Sovyetlerin bu füzeleri saldırı içinde mi yoksa pazarlık gücünü artırmak maksatlı mı geliştirdiği üzerinde durmamıştır. Rakibinin potansiyelini dikkate alarak stratejisini belirlemiştir.

Sıfır toplamı oyunların bir diğer özelliği ise, tarafların rakibi güvenmeyi öngören politikalardan alıkoymasıdır. Karşılıklı kuşkuyla dayanmaktadır. Diğer iki tarafında aynı tutum içinde olduğu düşünüldüğünde, düşmanlık gittikçe artmaktadır. Şunu belirtmek gerekir ki uluslararası politikalardaki çatışmaların sıfır toplamı mı yoksa değişken toplamı mı olacağının kararı sistemin yapısı ve çatışmanın boyutuna bağlıdır. Ayrıca, bir çok uluslararası etkileşimde, ister çatışan çıkarlar olsun, ister uzlaşma olsun, toplam kazancı paylaşmak yada zararı en aza indirmek için birazda olsa karşılıklı güven gerektirir.

SIFIR TOPLAMLI OLMAYAN OYUNLAR

Günlük yaşamda ve uluslararası politikalarda ki çatışmaların hepsi sıfır toplamı değildir. Bunların çoğu genelde değişken toplamı yada sıfır toplamı olmayan oyun modellerine benzer.

Değişken toplamı oyunlarda bir tarafın kazancı diğer tarafın kaybına eşit olmak zorunda değildir. Sıfır toplamı oyunlarda oyuncular ikiden fazla olabilir. Bu tarz oyunlar hem rekabete hem iş birliğine açıktır. Dolayısı ile oyuncular için beraber kazanmak mümkün olduğu kadar kaybetmekte mümkündür.

Uluslararası ilişkilerde seçenek ve sonuçların her zaman oyun teorisine uymayabileceğidir. Bir tarafın çıkarına olan bir durum diğer tarafın zararına olabilir. Dolayısı ile tarafların farklı algılamaları nedeniyle değişken toplamı bir oyun sıfır toplamı bir oyuna dönüşebilir.

Değişken toplamı oyun modelleri arasında özellikle üç tanesi ön plana çıkmaktadır. Bunlar;

1. Tavuk oyunu (chicken game) modeli
2. Geyik avı (stunt hunt) modeli
3. Mahkumun ikilemi modeli (prisoners dilemma)

TAVUK OYUNU MODELİ

Bu model de karşılıklı bir tehdit algısı vardır ve çıkar çatışması söz konusudur. Klasik tavuk oyunu değişken toplamı oyunlara verilebilecek en iyi örnektir. Bu oyun aynı şeritte karşılıklı son sürat ilerleyen ve bir birlerinin cesaretini sınavan iki sürücü örnek olarak verilebilir. Oyun kuralına göre, çarpışmadan kaçınmak için son anda şeritten çıkan oyunu kaybederken, ama şerit değiştirmeyen oyunu kazanmış sayılmaktadır. Bu durumda sürücülerin önündeki opsiyonlar şunlardır;

1. İşbirliği ile her ikisinin şeritten çıkması
2. Şerit değiştirmeyerek çarpışmanın gerçekleşmesi ve her ikisinin de ölmesi
3. Ölümü göze alarak şerit değiştirmemek ve diğerinin şeritten çıkmasını beklemek ve oyunu kazanmak.

Bu sebepten dolayı bu oyun değişken toplamı oyun olarak nitelendirilmektedir. Görüldüğü gibi, işbirliği için burada bir tarafın kararı yeterli olmayıp, ikisinin de bunu aynı derecede arzulanması, bunun içinde diğerinin niyetinden tam olarak emin olması gerekmektedir. Yukardaki araba örneğinde, tarafların diğer tarafın ne yapacağını kestirmesi mümkün olmadığında, her iki tarafta önceden tasarladıkları stratejiyi kullanmak durumundadır. Bu örnekte en rasyonel seçenek, her iki tarafında iş birliğini hedefleyen bir stratejiyi kabul etmesidir.

Soğuk savaş döneminde, ABD ve SSCB arasındaki çatışma ortamı sıfır toplamı olmayan bir şekilde gelişmiştir. Taraflar rasyonel davranmış ve Küba ve Berlin krizleri gibi örneklerde, bir taraf üstünlük sağlayamadan

uzlaşma sağlanmıştır. Rasyonel davranmama gibi bir durum, tüm dünya için felaket olabilirdi. İki ülkenin bu krizlerde rasyonel davranmalarının sebebi, uzlaşma olmaması durumunda her iki taraf için beklenen yıkımdı. Ama her iki ülkede birinci stratejiyi seçerek, görünüşte kaybetmiş olsalar da, felaketten uzak kaldıkları için kazançlı çıkmışlardır.

GEYİK AVI MODELİ

Değişken toplam ve ikiden fazla oyuncunun söz konusu olduğu çatışmalarda kullanılan bir başka oyun teorisi modelidir. Bu teoriye göre aç olan geyik avcılar, geyiğin etrafını sararlarsa, yakalanan geyik hepsinin doymasına yetecektir. Burada ortak çıkar avcılarının açlığıdır. Bir avcının bu işbirliğinden vazgeçmesi, geyiğin kaçmasını ve tüm avcılarının aç kalması sonucunu doğuracaktır. Amaca ulaşılması işbirliğinin devamına bağlıdır. Av esnasında bir avcının kişisel çıkarı uğruna bir tavşanın peşine takılması, belki onun çıkarına hizmet edecektir ama diğer avcılar geyikten mahrum kalmış olacak. Ayrıca her bir avcıya düşecek geyik payı bir tavşandan daha fazladır. Bu durumda her bir avcı için iki alternatif söz konusudur;

1. Daha tatmin edici bir sonuç için işbirliği yapmak
2. Bireysel çıkarını küçük ölçüde tatmin etmek için durumu riske sokmaktır.

Bu durumda en rasyonel olanı işbirliğidir.

MAHKÛM İKİLEMİ MODELİ

Değişken toplam oyunlara verilecek bir başka örnek ise mahkumun ikilemi oyunudur. Devletler arası çatışmalarda uygulanabilecek bir model olan mahkumun ikilemi modelinde, tarafların ortak olan istenmeyen bir durumdan kaçınmak için işbirliği yapmalarıdır. Ama arada bir güven sorunu vardır. Bu model şöyle çalışır. Aynı hücreyi paylaşan iki mahkum tek tek sorguya alınır. Her birine eğer diğerinden önce suçu itiraf ederse para ödülü verileceği ve serbest bırakılacağı söylenir. Eğer iki tarafta aynı gün itiraf ederse, idamdan kurtulacaklar ama onar yıl hapis yatacaklardır. Öte yandan eğer ikisi de konuşmamayı tercih ederlerse para ödülü alamayacak ama ikisi de serbest kalacaktır. Her iki mahkuma bir gün düşünme süresi verilir.

Mahkumlar için iki olasılık vardır;

1. İşbirliği yaparak konuşmamak ve beraber serbest kalmak
2. İtiraf ederek ölüm cezasından kurtulmak

Matematiksel olarak mahkumları olası dört sonuç beklemektedir.

1. Her iki tarafında konuşmamayı tercih etmeleri ve bunun karşılığında para ödülü almasalar da serbest kalmaları
2. A sessiz kalırken B'nin konuşması ve A'nın idam edilmesi ama diğer mahkumun para ödülü ile beraber serbest kalması
3. B sessiz kalırken bu defa A'nın konuşması ve bu durumda B'nin mahkum olması durumu ve A'nın para ödülü ile beraber serbest kalması
4. İki tarafında rasyonel davranması, her iki tarafında bir birlerinden emin olarak konuşmamaları, 10 yıl hapis alarak beraber serbest kalmaları

Bu dört durum içinden en rasyoneli sonuncudur ama böyle bir plandan habersiz oldukları ve iletişim kurma şansları olmadığı için mahkumlar bir birlerinden emin olamamaktadır. Mahkumun ikilemi oyununda, oyuncular bir birlerini önceden tanımamalı, geçmişleri hakkında bilgi sahibi olmamalı, aralarında haberleşmenin olmaması, güvenmemeleri ve oyunun sadece bir defa oynanacak olması önemlidir.

Devletler arası bir bağlamda ise, devletler ilk başlarda işbirliğini tercih etmiş olsalar da, bir devletin elde ettiği teknolojik bir yenilik, diğer tarafı da benzer şekilde davranmaya itecektir. Bu karşılıklı bir silahlanma yarışına dönüşünce geri dönüş çok zor olacaktır.

OYUN MODELLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İki kişilik tavuk oyununda, geyik avı modellerinde oyuncuların işbirliği yapmaları daha rasyonelken, mahkumun ikilemi modelinde işbirliği oldukça zordur. Çünkü bu modelde, olası bir işbirliği, iki tarafında serbest kalması sonucunu doğurması mümkünken, bir tarafın işbirliğinden vazgeçmesi, işbirliğini devam ettiren taraf için idamla sonuçlanabilmektedir. Tavuk oyununda ise, işbirliğinin olmaması yüksek riskler getirir. İşbirliği bozulsaydı, işbirliğine devam eden için felaket değildir.

İdeolojik ve benzeri nedenlerle başlayan ve tırmanan çatışmalar ve silahlanma yarışları gibi sorunların çözülmemesi, mahkumun ikilemi modeline benzemektedir. Bu tarz durumlarda işbirliği her iki taraf için kazançlıdır. Fakat diğer tarafında cayması durumunda işbirliğine sadık taraf için risk çok fazladır.

Uluslararası çatışmalarda, tarafların her zaman rasyonel olmalarını beklemeyiz. Sıfır toplam bir çatışma, tarafların yok olma ile prestij kaybı arasında bir tercih yapması ile sıfır toplam olmayan bir biçime dönüşebilir. Ayrıca uluslararası çatışmaların bir çoğunda, taraflar

ikiden fazla olabildiğinden ve tarafların birinin kaybı diğer tüm tarafların kazancı anlamına gelmediğinden, oyun sıfır toplamı oyunlardan çok geyik avı oyununda olduğu gibi, sıfır toplamı olmayan oyunlara benzemektedir.

OYUN TEORİSİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Bu teoriye yönelik eleştiri teorisinin gerçekleri basitleştirdiği ve gerçek durumlar üzerine yapılmış bir çalışmaya dayanmadığı yönündedir. Soğuk savaş döneminde yoğun kullanılan bu teori 1960'lardan sonra popülerliğini yitirmiştir. Bu teoriye yönelik bir başka eleştiri ise aşırı matematiksel olduğu yönündedir. Çünkü uluslararası ilişkiler matematiksel olarak ifade edilemez. Bir başka eleştiri ise uluslararası ilişkilerin sıfır toplamı ve mahkumun ikilemi gibi iki teoriye indirgenmiş olmasıdır. Her iki model de tarafların bencil davranmasını gerektirmektedir. Bu haliyle oyun teorisi realizmin etkisinde bir görüntü çizmektedir. Son olarak, oyun teorisi realist teori gibi, uluslararası ilişkilerde moral unsurlara yer vermemektedir. Oyun teorisinde tarafların rasyonel davranacağı varsayıldığı halde, taraflar aslında rasyonel davranmamaktadır. Ayrıca yanlış algılama ve eksik bilgilenme gibi rasyonel davranmaya engel özneller unsurlar oyun teorisinde dikkate alınmamaktadır. Oyun teorisinin modellerinde rasyonel çözümler, genellikle işbirliğini öngörmektedir. Oysa tarafların işbirliği sadece tavuk oyununda mümkündür. Burada işbirliğine zorlayan faktör, net kazançtan çok, kaybın dayanılmaz olmasıdır. Oyun teorisinde, ödül ve kayıp miktarına göre, tarafların işbirliği olanakları göz önünde bulundurulsa da, karşılıklı güvensizlik ve haberleşme eksikliği varsayımlarına dayalı olan oyun modellerinde işbirliğinin sağlanması oldukça zordur ve günümüz koşullarına hitap etmemektedir.

ÜNİTE 6: ULUSLARARASI SİSTEM TEORİSİ

GİRİŞ

Sistem yaklaşımı, sistem teorisi ya da sistem analizi olarak da ifade edilir. Egemen ulus devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve güç dağılımını inceler. Teorinin temel varsayımı devletlerin dış politikasının uluslararası sistem tarafından belirlendiğidir.

Sistem teorisine göre uluslararası yapıdaki güç dengeleri uluslararası sistemi belirlemektedir. Dünyadaki güç dengelerinin tek kutuplu, iki kutuplu ya da çok kutuplu olabilir. Devletlerin dış politikaları da dünyanın bu durumuna göre oluşmaktadır.

Bu teori devletler farklı olsa da benzer koşullarda aynı politikaları temel aldıklarını savunmakla beraber, sivil toplum ve uluslararası başka aktörleri ihmal ettiğinden ötürü benzer koşullarda farklı politikalar geliştiren devletleri açıklayamamaktadır.

SİSTEM KAVRAMI VE SİSTEM TEORİSİNİN TEMEL VARSAYIMLARI

Sistem, aralarında düzenli ilişkiler bulunan, ortak özelliklere sahip, birinde meydana gelen bir değişikliğin diğerlerini de etkilediği bağımlı değişkenler dizisidir. İnsan biyolojik bir sistem, aile toplumsal bir sistem, devlet ise siyasal bir sistemdir. Uluslararası sistem ise tüm bunları içine alan siyasal, toplumsal ve ekonomik bir sistemdir. Başka bir ifadeyle temel öğeleri belirli sınırlarla birbirinden ayrılan ve aralarında düzenli ve bağımlı ilişkiler bulunan devletlerin oluşturduğu yapıdır.

Bütün sistemler bir dengeye ulaşmaya ve o dengeyi muhafaza etmeye çalışırlar. Devletler açısından bu denge istikrarlı bir yapıyı temsil edebileceği gibi istikrarsız bir yapıyı da temsil edebilir.

Uluslararası sistem tek ve yekpare bir yapıda değildir. Alt sistemleri olan bir parçalar bütünüdür. Alt sistemler coğrafi ve fonksiyonel alt sistemler olarak ikiye ayrılır. Ortadoğu Sistemi, Latin Amerika Sistemi, Batı Avrupa Sistemi coğrafi sistemlere, Birleşmiş Milletler Örgütü ve NATO ise fonksiyonel sistemlere örnektir. Alt ve üst sistemler birbirlerinden karşılıklı olarak etkilenmektedirler.

ULUSLARARASI SİYASAL SİSTEMLER

Devletlerin yapıları, örgütleniş biçimleri, davranış kuralları gibi faktörler göz önüne alınarak farklı sistem model ve teorileri geliştirilmiştir.

Richard Rosecrance istikrarlı ve istikrarsız sistemlerden bahseder. Birleşmiş Milletler gibi mekanizmalar DÜZENLEYİCİ

MEKANİZMALAR olarak adlandırılır. İşgal edecek toprak kalmaz ise bu durum ÇEVRESEL KISITLAYICI'dır.

K. J. Holsti ise tarihsel faktörlerin yanı sıra, sistemin sınırını, sistemdeki siyasal birimler arasındaki ilişkileri, gücün dağılımını, siyasal birimlerin temel karakterlerini ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların işleyiş biçimini dikkate alarak, beş uluslararası siyasal sistem modeli ortaya koymuştur. Bunlar sırasıyla:

1. Hiyerarşik sistem
2. Güç dengesi sistemi
3. Gevşek iki kutuplu sistem
4. Sıkı iki kutuplu sistem

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

5. Çok kutuplu sistemdir.

Sistem teorisini uluslararası ilişkilere uygulayarak bu alanda kapsamlı bir teori geliştiren Morton A. Kaplan ise altı uluslararası sistem modeli üzerinde durmaktadır. Kaplan da örgütlenme durumlarını, devletlerin sayılarını, aralarındaki davranış kurallarını ve sistemin değişimine ve dönüşümüne yol açacak faktörleri dikkate alarak modelleri geliştirmiştir. Bunlar sırasıyla:

1. Güç dengesi sistemi
2. Gevşek iki kutuplu sistem
3. Sıkı iki kutuplu sistem
4. Evrensel sistem
5. Hiyerarşik sistem
6. Birim veto sistemidir.

Kaplan sadece bu sistemleri tanımlamakla kalmamış aynı zamanda sistemlerin durumunu incelemeye ve açıklamaya yarayan beş değişken dizisi ortaya atmıştır. Bunlar:

1. Sistemde dengenin korunması için gerekli davranışları ifade eden temel kurallar.
2. Sistemin değişimine neden olan girdilerle ilgili değişim kuralları.
3. Aktörlerin yapısal özelliklerine ilişkin, aktörleri sınıflandırıcı değişkenler.
4. Silahlanma düzeyi, teknolojik gelişme, ekonomik durum gibi aktörlerin sahip oldukları güç öğelerine ilişkin kapasite değişkenleri.
5. Aktörler arasındaki iletişim düzeyiyle ilgili enformasyon değişkenleridir.

ULUSLARARASI SİSTEM MODELLERİ

Uluslararası sistem teorisini geliştirerek, devletlerin aynı koşullarda neden benzer politikalar izlediğini göstermeyi amaçlayan Morton A. Kaplan, bunu yaparken devletlerin içsel yapılarını göz ardı etmiş, daha çok devletleri dış etkilere bağlı olarak hareket eden kapalı yapılar olarak görmüştür. Bununla beraber, geliştirdiği sınanabilir nitelikteki varsayımlarla sistem teorisini bilimsel eleştirilere karşı dayanıklı kılmış, soyut genellemelerden ziyade, her bir model için öngördüğü varsayımlarla devletlerin belli durumlarda nasıl davrandıklarını, gelecekte nasıl davranacaklarını açıklama ve öngörme imkânı sağlayan bir analiz çerçevesi oluşturmuştur.

GÜÇ DENGESİ SİSTEMİ (BALANCE OF POWER)

Bu sistem sayıları en az beş olması gereken ve birbirine denk güçte olduğu varsayılan ulusal devletlerden oluşmaktadır. Sistem içindeki hiçbir gücün sistemi yıkabilecek güce ulaşmasına izin

verilmemelidir. Bu sayede hiçbir devlet diğerleri üzerinde tam bir hâkimiyet kuramaz. Devletler bireysel hareket ettiklerinde sistemin devam etmesi mümkün olabilir ama ikili ya da üçlü ittifaklar yaparak diğer devletler üzerinde tahakküm kurmaya da çalışabilirler. Böylesi bir durum güç dengesizliğine, dengesizlik de sistemin sürdürülemez hale gelmesine neden olur.

Güç Dengesi Sisteminin temel davranış kuralları şunlardır:

- Kapasiteyi (gücü) artırma güdüsüyle hareket ederken savaş yerine diplomatik görüşmeleri tercih etmek.
- Kapasiteyi artırma fırsatını kaçırmaktansa savaşa girmeyi tercih etmek.
- Temel aktörlerden birinin ortadan kaldırılması söz konusuysa savaşı durdurmak.
- Sistem içinde başat (hegemon) duruma geçmeye çalışan devlet veya koalisyonlara karşı çıkmak.
- Uluslar üstü ilkelere bağlanma doğrultusunda hareket eden devletleri sınırlama yönünde çaba göstermek.
- Yenilmiş ya da yıkılmış bir temel aktörün sisteme tekrar dönerek temel aktör konumunu kazanmasına, daha önce temel aktör durumunda olmayan bir devletin temel aktör sınıflandırmasına katılmasına çalışmak.
- Bütün aktörlere karşı kabul edilebilir ortaklar olarak davranmak.

GEVŞEK İKİ KUTUPLU SİSTEM

Bu sistemde devletler iki blok etrafında yoğunlaşmaktadır. Bloklara katılmayan, tarafsız politika izlemeyi benimseyen devletler de vardır. Soğuk savaş döneminde ABD ve SSCB bloklarına dahil olmayan Hindistan, Mısır, Endonezya, Gana gibi devletler bunun örneğidir. ABD ve SSCB iki blok oluşturmakta ve NATO ve VP (Varşova Paktı) gibi örgütler kurmaktaydı. Ayrıca nükleer silahların caydırıcı etkisi de önemliydi. Hatta bu seçenek nedeniyle savaşlardan kaçınma daha ön plandaydı. Bir savaş çıkması durumunda büyük bir yıkım olacağı tahmin edilebilirdi.

SIKI İKİ KUTUPLU SİSTEM

Tarafsız devletlerin olmadığı sistemdir. Bütün devletler mutlaka bir kutupta yer almaktadır.

EVRENSEL SİSTEM

Bütün devletler KONFEDERAL bir yapının parçaları hükmündedir. Siyasal, ekonomik, idari

ve yargısal işlevleri görecektir. Bütüncül bir yapıya hedefler. Dolayısıyla bütünleşmiş ve istikrarlı bir sistem özelliği taşımaktadır. Bu düzene ulaşmak için birçok kriz ve istikrarsızlığı aşması gerekir. Bozulduğu zaman da güç dengesine ya da kutuplu sistemlere evrilir.

HIYERARŞİK SİSTEM

Demokratik ya da otoriter nitelikte olabilir. Bu tür bir sistemde fonksiyonel örgütlenmeler coğrafi örgütlenmelerden daha güçlüdür. Sistem ayrılmayı cazip kılmayacak kadar güçlü olanaklara sahiptir.

BİRİM VETO SİSTEMİ

Nükleer silahların yayılması ile ortaya çıkabilecek bir sistemdir. Sistemdeki hiçbir devlet tek bir vuruşla rakibini yenemeyeceği için bir denge oluşmaktadır. Fakat güçlü bir ilk vuruş gelirse rakibin ikinci bir vuruşu göze alamayacağı bir durum ortaya çıkabilir. Nükleer silahların caydırıcı gücü nedeniyle sistem istikrarlı sayılabilir.

SİSTEM TEORİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sistem teorisi, devletlerin dış politikalarının, yine devletler tarafından oluşturulan yapı tarafından etkilendiğini varsayan bir teoridir. Devletlerin büyüklükleri, aralarındaki ilişkiler dikkate alınarak geliştirilen sistem modelleri ve tipolojileri, aslında tarihsel deneyimlerden yola çıkılarak geliştirilmiş modellerdir. Güç dengesi ve gevşek iki kutuplu sistemin dışında kalan sistemlerin, büyük ölçüde, varsayımsal nitelikte sistem modelleri olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu anlamda, sınama olanağı olmayan modeller oldukları için, bilimsel niteliklerinin oldukça tartışmalı olduğu ifade edilmektedir. Özellikle birim veto sistemi ve sıkı iki kutuplu sistemin, diğer sistem modellerinin bozulması ya da gelişmesi sonucu ortaya çıkabileceği ileri sürülürken, hiyerarşik ve evrensel sistem modellerininse iç politika ve uluslararası politika arasındaki ayrım çizgisinde yer aldıkları, çünkü bu sistemlerin yapısal ve içsel (kurumsal ve hükümeteysel) unsurlara birlikte işaret ettiği belirtilmektedir.

Ayrıca modeller ve varsayımları, sistemin kuralları olarak belirtilen kuralların devletlerin çıkarları gereği gösterdiği davranışlar mı, yoksa uymaları gereken kurallar mı olduğu yeterince açık olmadığı için de eleştirilmektedir. Bunların dışında sistem teorisi, devletlerin davranışlarını yapısal nedenlere dayandırması, devlet adamları ve karar vericilerle ilgilenmemesi, rasyonel davranışın sistemin kuralları doğrultusunda hareket etmek olduğu, tüm

devletlerin aynı şekilde davranacağını varsayarak irrasyonel unsurları ya da öznel koşulları yadsıması, ülkelerin farklı siyasal koşullara sahip olduğu gerçeğini göz ardı etmesi nedeniyle de eleştirilmektedir.

ÜNİTE 7: KARAR VERME TEORİSİ

GİRİŞ

Bireylerin ekonomik ve siyasal tercihlerinin nasıl oluştuğunu inceleyen yaklaşıma uluslararası ilişkilerde karar verme yaklaşımı denir. Siyasal bilimcilerin bu yaklaşıma ilgisi II. Dünya Savaşı'ndan sonra artmıştır. Bugün siyasal bilimciler karar verme yaklaşımı ile seçmenlerin, parlamenterlerin, yürütmenin, siyasal parti liderlerinin ve çıkar grubu önderlerinin davranışları üzerinde durmaktadır. Uluslararası ilişkilerde karar verme teorisi bir analiz çerçevesi olarak kullanılmakta ve özellikle kriz çözümlemelerinde ve mikro analizlerde kullanılmaktadır.

KARAR VERME TEORİSİNİN TEMEL VARSAYIMLARI

Uluslararası politika dendiğinde hükümetlerin karşılıklı olarak yürüttükleri politikalar kastedilse de uluslararası politika süreç analizinde devletlerin siyasal açıdan örgütleniş biçimleri, karar alma süreçleri, bu süreçleri etkileyen bireyler, onların siyasal tutum ve davranışları da dikkate alınmaktadır. Bu sayede devletler arası karşılaştırma yapmak ve devlet davranışlarını daha sağlıklı bir şekilde analiz etmek mümkündür.

Karar verme teorisi, uluslararası sistemde yaşanan tüm olayların bireylerin eylemlerine indirgenebileceğini öne sürmekte ve bunun da bireylerin görüş ve davranışlarından ayrı tutulamayacağı varsayımından hareket etmektedir. Oysa uluslararası sistem modelleri, bireylerin ve karar vericilerin devletlerin dış politikasındaki rollerini yok sayarlar. Karar verme yaklaşımı ise bu yok sayma haline karşı çıkarak devlet dış politikalarını incelerken birey davranışlarından yola çıkar ve bu davranışların uluslararası sisteme etkilerini göz önünde bulundurur.

Karar verme teorisinde bireyler (individuals) kavramı;

- Hükümetsele olan (governmental) tüm birey ve topluluklar ile
- Hükümetsele olmayan (non-governmental) tüm birey ve toplulukları (seçkinler / elit kesim) dâhil etmektedir.

Davranış (behaviours) kavramı ile de uluslararası sistemi etkileyen ve uluslararası bir

durumda ortaya konan görüşlerden hükümetin kararlarının alınmasında doğrudan rol alan bireylerin tutumlarına kadar geniş bir alan ele alınmaktadır.

Karar verme teorisi, realist teoride olduğu gibi devleti yekpare bir aktör olarak görmez. Bireyleri de sürece dâhil eder. Bu nedenle neorealistlerin (yeni realistlerin) belirttiği gibi sadece uluslararası sistemin anarşik yapısına bakmak yeterli olmayacaktır. Çünkü devlet adına hareket eden bireyler, gruplar ve örgütlenmeler de devlet kararlarını etkileyebilir ya da kısıtlayabilirler. Karar verme teorisinde dikkate alınması gereken öğeler şunlardır:

- Kamuoyu,
- Baskı grupları,
- İdeolojik tercihler,
- Seçim sistemleri,
- Siyasal atmosfer,
- Bürokratik süreçler.

Ayrıca karar verme teorisi “ulusal çıkar” kavramını sadece uluslararası sistemle değil; devletin içsel özelliklerini de dikkate alarak açıklamaya çalışır. Devleti realistler ya da sistem teorisyenleri gibi “bیلardo topu” ya da “kara kutu” olarak betimlemez. Karar verme teorisi, dış politikayı anlamak için devlet adına hareket eden karar vericilerin ve karar verme sürecinin analiz edilmesi gerektiğini savunur.

KARAR VERME SÜRECİNDE RASYONELLİK

Karar verme teorisinde kararın algılanış biçimi de dikkate alınmaktadır. Politika ve kararlardaki farklılık, algılama farkından kaynaklamakta ve bunun yanı sıra algılamayı farklılaştıran esas faktör, karar vericilerin kişisel özellikleri olarak görülmektedir. Karar verme teorisini savunanlar, bireylerin mevcut tüm alternatifleri araştıracağını, doğru ve faydalı bir tercih yapmak için olasılıklar üzerinde düşüneceğini ve karar verici olarak en uygun tercihi yapacağını öne sürmektedir. Ancak mutlak anlamda rasyonelliğin sağlanması mümkün değildir. Karar vericilerin rasyonel davranacağını varsayan model, rasyonel fayda modelidir. Ancak bu model benimsendiğinde karar vermek oldukça zor olacaktır. Çünkü farklı alternatiflerin değerini ve tüm olasılıkları hesaplamak zordur. Ayrıca bu modelde, karar vericiler üzerindeki değişik baskı ve etkiler olması durumu görmezden gelinmektedir.

Karar verme teorisinin önemli yazarlarından Snyder ve arkadaşları, kararların rasyonelliğine kuşkuyla yaklaşmaktadır. Onlara göre karar vericilerin rasyonel davranacağını varsaymak yerine olgulardan hareket ederek karar vermek

gerekir. Max Weber’in bürokrasi teorisinden etkilenen modern karar verme kuramcıları rasyonellik varsayımını kabul etmemektedir. Bu kuramcılar, kişinin kompleksleri gibi irrasyonel öğelerin kişinin rasyonelliğini etkileyebileceğini belirtmektedir. Braybrook ve Lindblom ise kararların rasyonel ya da irrasyonel olarak tek bir kavramla genelleştirilmesini sakıncalı bulmaktadır. Zaman baskısı, kişisel sorun çözme yeteneği, karar vericiye ulaşan bilgi ve benzeri faktörlerin hesaba katılarak değerlendirme yapılması gerektiğini savunmaktadır.

Bazı kuramcılar, karar vericilerin daima rasyonel davrandığını ileri sürmekte ve uluslararası olaylar karşısında soğukkanlı davranıp, neden-sonuç ilişkisi kurarak karar verdiklerini öne sürmektedir. Karar vericinin rasyonel davrandığını savunan yazarlar, tüm karar vericileri aynı kabul eder ve onların karar verirken belli kurallar çerçevesinde hareket ettiğini savunur. Bu kurallar; karar vericinin ne tür bilgileri kullanacağını, daha ne kadar bilgiye gereksinimi olduğunu, izlenecek yöntemi ve verilecek kararı belirler.

Karar vericilerin her zaman rasyonel davranmadığını belirten yazarlar, bireyin davranışında etkili olan ama kendilerinin de hesap etmediği ve açıkça belli olmayan etkilerin söz konusu olduğu düşüncesinden hareket etmektedirler. Dolayısıyla dış politika her zaman bir olaya tepki olarak ortaya çıkmamaktadır. Uluslararası sistem yarım kalmış hesapların ve halledilmemiş kişisel sorunların yansıtıldığı bir arena olabilir.

KARAR VERMEDE KİŞİSEL ÖZELLİKLERİN ETKİSİ

Karar vericinin kişisel özellikleri, olayların algılanmasından kararın verilmesine kadar geçen bütün süreci etkileyen önemli bir faktördür. Diğer tüm faktörlerin aynı kaldığı varsayıldığında dâhi farklı karar vericilere göre devletin karar ve politikaları değişebilir. Bu nedenle karar verici ve onun kişisel özellikleri, karar verme teorisi açısından temel değişken (bağımsız değişken) olarak alınmaktadır. Karar verme yaklaşımları içsel ve dışsal gelişmeleri tamamen yok saymaz; ancak son noktada kararı verenin birey olduğunu savunur. Bu nedenle karar verme teorisine göre aynı durum ve aynı koşul karşısında farklı karar vericiler, farklı kararlar alabilirler.

Kişinin karakteri, doğuştan sahip olduğu özellikler, olayları yorumlama kabiliyeti, inanç sistemi vb. pek çok unsur etkili olabilmektedir.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Bu öznel unsurların her biri kişinin sübjektif ve rasyonel olmayan kararlar almasına yol açabilir. Karar verme teorisi üzerine çalışan araştırmacılar, kişinin sahip olduğu öznel unsurların hangi durumlarda ne gibi etkiler yaratacağı üzerine çalışmalar yürütmektedir. Sidney Verba, karar vericinin kişisel özelliklerinin uluslararası ilişkiler konusundaki kararlarını hangi koşullarda ve nasıl etkileyeceğine ilişkin bazı varsayımlarda bulunmaktadır:

BİRİNCİ VARSAYIM: Bireyin konuya ne kadar ilgi duyduğuna ilişkindir.

İKİNCİ VARSAYIM: Kişinin söz konusu uluslararası olay hakkındaki bilgi birikimine ilişkindir.

ÜÇÜNCÜ VARSAYIM: Kişinin uluslararası sorun çözme yeteneğine ilişkindir.

DÖRDÜNCÜ VARSAYIM: Kişinin konuyu ne derece rasyonel değerlendirmeye tabi tutarsa bireysel özelliklerinin karara etkisinin o derece azalacağına ilişkindir.

BEŞİNCİ VARSAYIM: Kişinin olayı etkileme gücünün fazla olduğunu bilmesi ölçüsünde kişisel özelliklerinin karara etkisinin azalacağına ilişkindir.

ALTINCI VARSAYIM: Kişinin kararlarının sonuçlarından sorumlu olması ölçüsünde kişisel özelliklerinin karara etkisinin azalacağına ilişkindir.

Verba, konu belirsizleştikçe ve değerlendirme için sunulan bilgi azaldıkça kararın sübjektifleştiğini; ancak konu detaylandıkça kişisel özelliklerin sübjektif etkisinin azalacağını öne sürmektedir. Bunun yanı sıra grup tarafından verilen kararlarda kişisel özelliklerin etkisinin azaldığını savunmaktadır.

KARAR VERME SÜRECİNDE ALGILAMANIN ROLÜ

İnsanların aynı olay karşısında aynı davranışı göstermemelerinin ardında yatan neden algılama farklılığıdır. Karar vericilerin inanç, imaj gibi sübjektif yaklaşımlarını görmezden gelerek karar ve politikaları açıklamak mümkün değildir.

“Uluslararası Politikada Algılama ve Yanlış Algılama” adlı eserin yazarı Prof. Dr. Robert Jervis’in algılama ya da yanlış algılamaya ilişkin on dört yaklaşımı bulunmaktadır:

- (1) Karar vericilerin yaklaşım ve imajları, edindikleri bilgileri belirler ve etkiler.
- (2) Karar vericiler kendi tezlerinin değişmesine yol açacak yeni bilgilere karşı kapalı davranma eğilimindedir.

(3) Aktörler, bilgilerin toplu değil de parça parça gelmesi halinde kendi yaklaşımlarıyla çatışsa bile özümseyebilir.

(4) Karar vericinin imajı siyasal sistemin kazandırdığı deneyimlerden, kendi deneyimlerinden ya da dünya tarihi ile ilgili öğrendiklerinden etkilenir.

(5) Aynı olay farklı karar vericilere tarafından farklı algılanır, çünkü her birinin başından geçen farklı olayları çağırıştırabilir.

(6) Politika belirleme konumundaki bir karar verici, konunun karşı tarafça kendi istediği şekilde anlaşıldığını varsayar.

(7) Karar vericiler, kararların karşı taraf üzerinde öngörülen etkiyi yapamayacağını farkında olmayabilir.

(8) Diğer ülkelerin, kendilerine yönelik düşmanlıklarını olduğundan biraz fazla abartırlar.

(9) Diğer ülkelerin davranışlarının daha planlı, daha disiplinli ve daha koordineli olduğunu sanırlar.

(10) Diğer ülkenin büyükelçisinin tutum ve davranışının, o ülkenin politikasını tamamen yansıttığını düşünür.

(11) Diğer ülkelerin davranış ve tepkilerini, kendi politikalarının şekillendirdiği yönünde abartılı yaklaşımlar benimseyebilir.

(12) Karar vericiler, kendi ülkeleri hakkındaki imajları ile diğerlerinin kendisi hakkındaki imajlarının aynı olduğunu sanır.

(13) Kendileri için çok önemli bir olayın, diğer ülke karar vericileri için de aynı derecede önemli olduğunu varsayar.

(14) Kendi yaklaşımlarına uyan ve destekleyen verilerin ve kanıtların, diğer bakış açısı ve yaklaşımlar için de uygun kanıtlar olduğunu düşünerek yanılgıya düşebilir.

KARAR VERME TEORİSİNİN MODELLERİ

Bilgi, karar vericiye farklı şekillerde ulaşabileceği gibi karar vericinin karar vermesi de farklı şekillerde olabilir. Buradan hareketle farklı karar verme modelleri geliştirilmiştir. Bu modellerden bazıları aşağıda özetlendiği gibidir:

KÜÇÜK DEĞİŞİKLİKLER MODELİ- İKİ ADIM İLERİ, BİR ADIM GERİ: Roger Hilsman, küçük değişiklikler modelinin dış politika kararlarının verilmesinde sıkça kullanıldığını öne sürmektedir. Buna göre bir karar verici, baştan verdiği kararları zaman içinde ve ileriki aşamalarda revize ederek genişletmekte ve geliştirmektedir.

RASTGELE ADIMLAR- SARHOŞ YÜRÜYÜŞÜ MODELİ: Rastgele adımlar modeli, devletlerin dış politikalarındaki öngörülemezlikleri

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

açıklamada zaman zaman kullanılmaktadır. Devletlerin dış politikası kaldırırda yürüyen bir sarhoş gibi zikzaklar çiziyorsa ve bir sarhoşun adımları gibi bir sonraki adımı tahmin edilemiyorsa; karar vericilerin aldığı kararlarda ve politikalarda da bir rastgelelik söz konusu olabilir.

RİSK VE BAŞARININ HESAPLANMASI – KUMARBAZIN İFLASI MODELİ: Uluslararası politika bazı açılardan bir kumar oyununa benzer. Kumarbazın iflası terimi ile anlatılmak istenen karar vericinin karar alma aşamasında matematiksel hesaplar yaptığıdır. Eğer karar verici, uzun süren şans oyunlarında fazla kaynağa sahip olmayan oyuncu gibi kartlarının durumunda dalgalanmalar olursa kaybeder. Bir oyunda şansı ters gittiğinde oyunu kaybeder ve sonraki oyunlarda uygun kartlar gelse bile oyunu kazanma şansı düşük olur. Oysa zengin ve güçlü bir oyuncu, oyunun bazı anlarında şansı yaver gitmese bile oyunu kendi lehine çevirebilir ve uzun vadeli bir oyunda kazançlı çıkabilir. Bu genel kural uluslararası ilişkilerde de geçerlidir ve tek istisnası nükleer savaş olasılığının devreye girmesidir. Nükleer savaş ya da nükleer silahların kullanılacağı bir genel savaşta büyük devletlerin fazla nüfus ve kaynağa sahip olmaları, avantaj olmaktan çıkar.

KÜÇÜK GRUPLARLA KARAR

VERME: Uluslararası kriz durumlarında, kararlar küçük bir lider grubu tarafından verilebilir. Küçük gruplarla karar almada bireysel çıkarların öne çıkması eğilimi yerine işbirliği yapma eğilimi ön plandadır. Zamanın azlığı ve olaydan kaynaklı stres, karar vericilerin verimlilik ve üretkenliğini artırır ve moral yükseltip problem çözme yeteneğini geliştirir. Zaman kısıtı yüzünden bireyler daha çabuk uzlaşır. Stalin döneminde Sovyet bürokratları ve Senatör McCarthy döneminde Amerikan Dışişleri Bakanlığı bürokratlarının durumu bir ölçüde bu modele benzemektedir.

STANDART UYGULAMA

PROSEDÜRLERİ: Her bir örgüt ve devlet için birtakım standart davranış kuralları ve programlar bulunur. Bu kural ve programlar her devlet için ayrı olabilir; ancak örgüt ve hükümetlerin davranışları bu davranış kurallarına uygun hareket eder. Rutin sorunlarda genellikle standart kurallar uygulanır. Bu tür yerleşik kuralların olması, sürekli tekrarlanan sorunların çözümünde büyük kolaylık sağlar.

RASYONEL POLİTİKA MODELİ: Graham Allison, üç karar verme modeli üzerinde durmaktadır. Bunlardan biri örgütsel süreç modeli, diğeri bürokratik model ve üçüncüsü de

rasyonel politika modelidir. Rasyonel politika modeline göre karar vericilerin devlet adına karar alırken rasyonel davrandıkları varsayılır. Allison, Sovyetlerin Küba'ya füze yerleştirmesini rasyonel bir davranış olarak görmüş ve bu sayede ABD'nin nükleer üstünlüğünü sona erdirmeye çalıştıklarını savunmuştur. Thomas Shelling'in "çatışma analizi" modelinde de devletlerin rasyonel davrandıkları kabul edilir. Terör ya da dehşet dengesi ortamındaki istikrar, devletlerin rasyonel davranacakları varsayımıyla açıklanır. Rasyonel modelde devlet temel aktördür ve belirlediği hedeflere iyi tasarlanmış bilinçli eylemlerle ulaşmaya çalışacağı varsayılmaktadır.

ÖRGÜTSEL SÜREÇ MODELİ: Devletler her zaman tek başına rasyonel karar verecek kadar bütünsel bir yapı içinde olamayabilir. Devlet politikası her zaman liderlerin davranışlarının sonucu olmayıp belli davranış kalıplarına göre hareket eden örgütlerin çıktıları olabilir. Devletler, her biri belli bir alanda faaliyet gösteren çok sayıda örgütten oluşmuş yapılardır. Siyasi liderler diğeri örgütlerin çıkarlarını da dikkate alan kararlar verir ve oluşan politikanın herhangi tek bir örgütün çıkarına olmamasını sağlar.

BÜROKRATİK POLİTİKA MODELİ: Bu modele göre devletin tepe örgütünün başında bulunan liderlerin her birinin rekabetçi bir yapı içinde kendini merkezde gördüğü ve kendi düşüncelerini tek doğru olarak kabul ettiği düşünülmektedir. Bu oyunun adına bürokratik politika denilmiştir. Buna göre hükümetin hiyerarşik yapısı içinde belli bir pozisyonda olan oyuncular arasında sürekli bir pazarlık süreci yaşanmaktadır. Uygulamalara bakıldığında birçok dış politika kararının hükümet içindeki siyasal örgütlenmeler tarafından rekabet ve ittifak ilişkilerinin sonunda alındıkları görülmektedir. Bürokratlar arasındaki güç dağılımı kararları etkilemektedir. Zaman varsa bürokratik örgütlenmeler arasında koalisyonlar oluşabilir.

ŞELELE MODELİ: Karl Deutsch'a ait olan şelale modeline (cascade model) göre ülke içinde kararlar, karmaşık, karşılıklı bağımlılık içeren ve yukarıdan aşağı doğru beş ana grup arasında işleyen bir İLETİŞİM AĞIYLA belirlenmektedir.

Bu gruplar arasında sürekli iletişim ve etkileşim bulunmakta; ancak her grup kendi içinde kara kutu benzeri bir kapalı sistem oluşturmaktadır. Bu gruplar kendi değer sisteminin yanı sıra dışarıdan gelen girdileri değerlendirir ve dışarıya bir çıktı olarak verir. Bu çıktılar, geribildirim

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

olarak nitelendirilir ve hem kendisine hem de diğer grupların sistemlerine girdi olarak iletilir. Söz konusu beş ana grubun yapısı aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- **SOSYO EKONOMİK SEÇKİNLER:** Beş ana grubun en üstünde yer alır ve nüfusa oranları %2 ya da %3'ü geçmez. Büyük fabrikatörler, sermaye sahipleri, borsa yatırımcıları, işverenler ve büyük şirketlerin üst düzey yöneticileri bu grupta yer alırlar. Benzer düşüncelere, deneyimlere, tercihlere, yöntemlere, alışkanlıklara, çıkar ve davranış biçimlerine sahip oldukları; birbirleriyle sık temas içinde oldukları gözlemlenir.
- **SİYASAL VE HÜKÜMETSEL SEÇKİNLER:** Yukarıdan aşağıya ikinci grubu oluştururlar. Yürütme bürokrasisi personeli, yasama üyeleri, yargı üyeleri, seçimle gelmiş üst düzey yöneticiler ve üst düzey sivil ve askeri bürokratlar gibi alt gruplara ayrılırlar. Bu seçkinler, hükümet içinde olan ya da dışarıdan kararları etkileyebilecek, hükümete en yakın duran siyasal seçkinlerdir. Kendi içlerinde bir iletişim ağı ve karar alma mekanizmaları bulunur.
- **KİTLE HABERLEŞME SEÇKİNLERİ:** Yukarıdan aşağıya üçüncü düzeydeki gruptur. Gazeteciler, magazin habercileri, televizyon, radyo çalışanları, reklam şirketleri, ajansları ve yayıncılık sektörü ile bu sektördeki kuruluşlardan oluşur.
- **YEREL KANAAT ÖNDERLERİ:** Yukarıdan aşağıya dördüncü düzeyde yer alan bu grup ülkeden ülkeye değişmekle beraber nüfusun %5-10'unu oluşturur. Yerel kanaat önderleri kitle iletişim araçlarını takip eden, dış politika konularına yakın ilgileri sebebiyle bu haber ve bilgileri yorumlama yeteneğine sahip olan kişilerdir. Kendi yorumlarını komşu ve çevrelerine yayarak onların da kendisine benzer bir kanı ve görüşe sahip olmalarını sağlar.
- **HALK:** Beşinci düzeydeki grupta siyasal konulara ilgi duyan geniş bir halk yığını yer almaktadır. Bu grup politik konulara ilgi duyan, etkileme kabiliyeti bulunan, bu özellikleri çevresince benimsenmiş olan ve genelde yetişkin kişilerden oluşur. Politik bilinç sahibi seçmen kitlesi olan bu grup, kendi karar verme alışkanlıklarına sahiptir.

Enformasyon akışı, ilk dört düzeyden aşağıya oluşur. Sosyo ekonomik seçkinler, hükümetler ve siyasal seçkinleri doğrudan etkileyebilirken; kitle haberleşme seçkinleri grubu yerel kanaat önderlerini ve halkı etkileme kapasitesine sahiptir (S:143, Şekil 7.1).

İletişim ağı içinde yer alan ve karşılıklı bağımlılık içinde olan gruplar arasında çapraz gruplaşmalar ve koalisyonlar oluşabilmektedir. Bu da çıkarların gereği olarak meydana gelmektedir. Bu tür koalisyonlar siyasal liderler, medya grupları, yerel kanaat önderleri ya da seçmenler arasında söz konusu olabilir. Bunlar da dış politika konusunda sertlik yanlıları ya da ılımlılar olarak adlandırılabilir.

ÜNİTE 8: POZİTİZM VE EPISTEMOLOJİK TARTIŞMALAR

EPISTEMOLOJİK TARTIŞMALAR

Uluslararası ilişkiler alanındaki akademik çalışmalara pozitivism egemen olmuştur. Dönemler itibarıyla pozitivismde birinci dönem, Bacon, Locke ve Hume ile başlamakta, Comte ve Simon ile ikinci dönemi yaşamakta, Viyana Çevresi ya da yeni pozitivism olarak bilinen pozitivist akım ise 1920'lere rastlamaktadır. Saint Simon'un kullandığı anlamda pozitivism, toplumsal yapıyı bilimsel çalışmalar vasıtasıyla ve bilimsel yöntemler kullanarak, yeniden düzenlemeyi amaç edinen ve bu yönüyle bilimi metafizikten arındırmayı amaçlayan bir tutumun adıdır. Çoğunlukla pozitivismle empirizm birbirinin yerine kullanılmaktadır. Empirizm ise, bilimsel bilginin duyu verilerimize yönelik önermelerden oluştuğunu, doğuştan bilginin olmadığını, tüm bilgilerimizin deneyimin ürünleri olduğunu ve bilimsel bilgiye tümevarım yöntemiyle ulaşıldığını, bilimde deney yöntemini kullanmayı kabul eden bilgi teorisidir. Pozitivismle empirizmle arasındaki ilişki şu şekilde ifade edilebilir; pozitivism, empirist epistemolojiye dayanan bir metodolojik pozisyonudur. Empirist epistemoloji, bizim evren hakkındaki bilgilerimizin, deneyimlerimizle doğrulanmasını ifade etmektedir. Burada epistemoloji, bilginin kaynağıyla ve bilimsel bilginin gelişimiyle ilgilidir ve bu çerçevede kısaca bilgi teorisi olarak empiristler için bilginin asıl kaynağı duyu organlarıdır. Bu bağlamda epistemoloji ile empirizm özdeştir. İzleyen bölümlerde uluslararası ilişkilerin temel epistemolojilerinden bahsedilecektir.

EMPIRİZM

Empirizm, Francis Bacon'a dayandırılabilir. Bacon, Aristo'nun düşüncelerine karşı çıkarak

gözlem ve deneyin temel alınıp bilimin esas alınmasını savunmuştur. Bu teorinin diğer bir savunucusu Thomas Hobbes, Kara Avrupası rasyonalizminin karşısında yer alan yeniçağ empirizminin doğmasına katkı sağlamıştır. O'na göre, bütün bilgilerimiz, nesnelerin duyu organlarımız üzerindeki etkilerinden meydana gelmektedir.

John Locke'a göre ise zihin, başlangıçta üzerine hiçbir şey yazılmamış düz beyaz bir kağıt (tabula rasa: boş tablet) gibidir. Dolayısıyla empirizm doğuştan gelen bilgi (a priori) yerine, sonradan edinilen (a posteriori) bilgiyi önemser. Tüm edindiğimiz bilgiler, doğuştan sonra, deney ve gözlemler yoluyla elde edilmektedir. Devlete ve bireye bakış açısından, Hobbes'dan oldukça farklılaşan Locke, daha özgürlükçü ve liberal görüşlere sahiptir, materyalist ve tanrıtanımaz değildir.

DAVID Hume'la en yüksek noktasına ulaşan empirizm, gerçeklerle ilgili olarak yapılan bütün genellemelerin aksini düşünmek daima mümkün olduğu düşüncesine ulaşmıştır. O'na göre bu ilişkilerle ilgili anlayışımızı geliştirmenin tek yolu empirik gözlemler yapmaktır. Gözlemlerden elde edilen veriler gerçeği yansıtmayabilir, fakat bunlar sadece olasılıkları göstermektedir.

RASYONALİZM

Uluslararası ilişkilerdeki diğer epistemoloji rasyonalizmdir. Gerçeğe deney ve gözlem yerine, akıl yoluyla ulaşılabilceğini savunan bu görüşün temsilcileri, Kartezyenizm olarak bilinen okulun üyesi Descartes, Leibniz, Spinoza'dır. Uluslararası ilişkiler alanında ise Grotius ve Kant'ın da rasyonalizme katkı sağladığı söylenebilir. Hegel bu alanda en önemli isimlerdendir. Tüm dengelimselciyi benimseyen rasyonalistler, deney ve gözlem verileri yerine, zihin ve aklın verilerini temel almış ve doğuştan gelen (a priori) bilgiye büyük önem vermiştir. Bu görüşe göre doğa, kanunlarla yönetilir, bunun sonuçları ise sadece gözlenebilir. Bu görüşte, empirizm yerine akıl ve mantık yerleştirmektedir. Hugo Grotius ahlak ve siyasetin, matematik gibi evrensel ve tüm dengelimsel bir bilim konusu olabileceğini savunmuştur.

Başka bir düşünür ise Rene Descartes'tır. Descartes, Kartezyenizm akımının öncüsüdür. O'na göre doğuştan gelen bilgi doğrudur, oysa duyu organlarıyla edinilen bilgi açık ve seçik olmadıkları için bunlara güvenilemez. Akıllı temel alan Descartes DÜŞÜNÜYORUM ÖYLEYSE VARIM önermesiyle bilinmektedir. Kant ise doğuştan gelen bilgi, zorunlu ve tümel geçerli olan bilgidir. Kant'ın klasik rasyonalizmden

ayrılan yönü ise salt doğuştan gelen bilgiye tutunmayıp, duyu organlarıyla edinilen bilgiyi de dikkate almasıdır. Hegel ise asıl gerçeğe spekülasyon olarak, yani deneye hiç başvurmadan, salt düşünmenin sınırları içinde kalınarak varıldığını savunur. O'na göre felsefe objelerin düşünceyle görülmesidir. Akıllı temel alan Hegel'e göre duyu ya da duyum kişiyi öze götürmez.

PRAGMATİZM

Diğer bir epistemoloji olan pragmatizm, deney ve gözlem yaparken aklın önemini kabul etmekte, rasyonalistlerden farklı olarak, deney ve gözlemlerin, insanın inanç ve değerlerinin değişmesine yol açtığını kabul etmektedir. William James, Charles Peirce ve John Dewey ise savunucularıdır. Bu görüşte, bir inanç ya da bağlanan teori ve görüş, öngörülen amacın gerçekleşmesine yaptığı katkıyla değerlendirilir, bu da ancak deneyimle bilinir. Buna ise PRAGMATİK DOĞRULAMA denir.

James'e göre yeni bilgi ve yorum getirme iddiasında olan birbirlerine rakip teoriler, yalnızca insan yaşamının amacına göre değerlendirilmeli, bilimde, felsefede ve teolojide hiçbir tanım ya da formül kesin, nihai ve değişmez değildir. James, bir teori artık problem çözemiyorsa, pratik bir yararı yoksa terk edilmelidir diye düşünmektedir.

John Dewey için de tasarım ve varsayımlar somut problemleri çözmenin araçlarıdır ve bu amaca uygunluğu ölçüsünde doğrudur ve geçerli kabul edilir.

Pragmatizmin çağdaş temsilcilerinden Thomas Kuhn, Paul Feyerabend ve Richard Rorty' de Dewey gibi teorinin problemleri çözebildiği ölçüde geçerli olduğunu savunmaktadır.

POZİTİVİZM

Bu epistemolojinin Saint-Simon'la başladığı söylenebilir. Simon toplum bilimlerinin doğa bilimlerine göre yeniden yapılandırılması şeklinde doğa bilimlerindeki empirist epistemolojiyi benimsemiştir.

Auguste Comte ise Simon'nun düşüncelerini yaymıştır. Comte'a göre geçerli bilgi, deneysel yöntemlerle edinilir. Comte, bilgiyi teolojik, metafizik ve pozitif şeklinde üçe ayırmıştır. Pozitif bilgi, bilimsel gelişmenin evriminin üçüncü aşamasını oluşturmakta, bilimde bir hiyerarşi söz konusu olsa bunun en temelinde matematiğin, en üstte ise toplum biliminin bulunacağını ifade etmekte, bilginin; deney ve gözlemlerle doğrulanacağını savunurken Hume'la benzer düşünmektedir. O'na göre pozitif bilgi, teoloji ve metafiziğin etkisinden uzak, olgu ve deneye dayanan NESNEL bilgidir.

Toplum bilimlerde de doğa bilimlerinde de tek bir yöntem vardır.

Diğer bir pozitivist ise John Stuart Mill'dir. Mill, pozitivistin en önemli ilkelerinden olan DENEYCİLİĞİ , yaptığı mantık çalışmalarıyla desteklemiştir. Mill, olgucu olması, deneyimden gelen bilgilere inanması, tümevarımı benimsemesiyle Comte ve Hume'un izinden gitmiştir. Mill, materyalizmi benimseyen, tanrı tanımayan ve insan yerine insanlığı tercih eden Comte'tan bu konularda ayrılmaktadır.

MANTIKÇI POZİTİVİZM

İkinci nesil pozitivistizm olarak bilinen bu yaklaşım Schlick'in girişiyle ve Viyana'da başladığı için Viyana çevresi adıyla anılmış sonraları mantıkçı pozitivistizm/empirizm adını almıştır. Rudolf Carnap, Otto Neurath, Hans Reichenbach, Carl Gustav Hempel, Bertrand Russell, Ludwig Wittgenstein bu akımın savunucularıdır. Bu yaklaşımda, gerçek bilgi bilimsel bilgi türünde olmalıdır. Benzer şekilde felsefe de bilimsel karakterde olmalıdır. Deneyimsel bilimlerde olduğu gibi, felsefede de açıklık, mantıksal tutarlılık ve ispatlanabilirlik bulunmalıdır. Böylece fizikteki deneyin yerini felsefede mantık kavramı almıştır. Pozitivistizm karakterize eden temel bir kavram olan ve mantıkçı pozitivistler için de temel bir ölçüt olarak kabul

edilen DOĞRULAMACILIK ilkesine göre, bir ifadenin, bir görüşün ya da bir yargının geçerli olarak kabul edilebilmesi, onun denetlenebilir ve doğruluğunun ispatlanabilir olmasına bağlıdır. Viyana çevresinin geleneksel pozitivistlerden en önemli farkı doğrulama sürecine, mantık ve dil analizini dâhil etmeleridir. Mantık ve dil analizini benimsemekle beraber, bu akıma göre de deney ve gözlemlerle doğrulanabilen önermeler, anlamlı önermelerdir. Diğer bir ifadeyle, önermelerin olgusal içerikli, gerçek dünyaya ilişkin ve deneyimlerimizle doğrulanabilecek önermeler olması gerekmektedir. Moral ve estetik önermeler, deneyimlerimizle doğrulanamayan önermeler olduğundan, anlamsız önermelerdir. Bu tür önermeler kişisel tercihleri, hisleri, duyguları ifade etmektedir ve bilimsel bilgi olarak nitelenemez.

Wittgenstein üç türlü önermeden söz etmektedir. Bunlar;

- Sentetik önermeler (evren üzerine önermeler): evrene ilişkin bir durumu, varoluş durumunu yansıtan, varoluş durumunu ifade eden,
- Analitik önermeler (mantıksal önermeler): doğruluk ya da yanlışlıkları evrene

gidilmeden kendi içlerinde anlaşılabilen totolojiler,

- Metafiziksel önermeler: ne doğru ne de yanlış olan önermelerdir.

Wittgenstein ve Schlick doğrulanabilirlik ilkesini sentetik empirik önermelere dayandırmakta; Carnap da doğrulanabilir önermelerin yaşantı ve deneyimlerimize konu olan önermeler olduğunu belirtmektedir. O'na göre metafizik önermelerse doğrulanamaz nitelikte önermelerdir.

NEOPOZİTİVİZM VE ELEŞTİREL RASYONALİZM

Aydınlanma çağıyla birlikte, akla ve deneye dayanan ve doğrulama yöntemini kullanan pozitivistizm, RASYONALİZM YA DA AKILCILIK olarak anılmaktadır. Felsefede yeni bir akım haline gelen bu düşünce, akla uygun olanı bilimsel kabul etmekte, sosyal ve siyasal yaşamda dinsel toplumsal örgütlenmeler yerine, akılcı kurumsal düzenlemeleri savunmuştur. Karl Popper, pozitivistizm ve rasyonalizmin ortak birikimi olan felsefi epistemolojik doğrulamacı yaklaşımı sorgulamıştır.

Bu yaklaşımın en önemli temsilcisiyse Kant, aklın ve deneyin birlikte kullanılmasını öngörmektedir. A priori ve a posteriori bilgiyi birlikte kabul etmektedir.

Feyerabend'de

ise RASYONALİST pozitivistizm, AKLA VEDA, YÖNTEME HAYIR düşüncesiyle postpozitivistizme dönüşmüştür. Diğer bir isim Carl Hempel'e göre, bir olgu ancak genel bir yasa varsa açıklanabilir. Bu durum, Imre Lakatos tarafından araştırma programı, Thomas Kuhn'da ise paradigma olarak tanımlanmıştır. Popper, Lakatos, Kuhn, Feyerabend tümdengelimciliği benimserken; Francis Bacon, John Locke ve David Hume'la başlayan empirizm ise tümevarımcı bir yöntemi kabul etmektedir.

Empirist epistemoloji bazı sınırlamalarla karşı karşıyadır. Bunlar; epistemolojik teminat gözleme dayanmıyorsa, toplumsal ya da uluslararası yapı, hatta birçok toplumsal olgu, gerçek anlamda gözlemlenememektedir. İkinci olarak, katı empirizm çoğu zaman gözlenmesi söz konusu olmayan nedenleri açıklamamızda bizi sınırlamaktadır. Üçüncü olarak saf ve hiç bir şeyden etkilenmeyen bir algılamının mümkün olmadığıdır. Diğer bir eleştiri ise analitik ve sentetik önermeler arasında ciddi bir ayırım yapılamayacağı ve bir teori olmaksızın araştırmanın saf gözlemlerle başlamasının imkânsız olduğudur.

Popper'a göre, bilimsel bilginin gelişmesi gözlemlenen olguların toplanmasıyla ilgili olamaz. Bilimsel kuramların elenmesi ve daha iyilerle yer değiştirmesi sürecidir. Popper'a göre teoriler sınanır ve bu sınama sonucunda terk edilenlerin yerine, yenileri gelir. Popper hatalarımızdan öğrendiğimizi savunmaktadır. Popper doğrulama ilkesini benimsemeyip, REDDEDİLEBİLİRLİK VE YANLIŞLANABİLİRLİK ilkesini benimsemiştir. Bu durum başka bir ifadeyle (falsification) ilkesidir

Kuhn ise bilimsel gelişmeyi, normal bilim ve devrimci bilim olarak iki döneme ayırmıştır. Normal bilim döneminde, eldeki paradigma bulmaca çözmede yetersiz kalır ya da başarısızlığa uğrar ve bu, bütün bilim dalını ilgilendiren aykırılıklar haline gelirse bunalım da başlar. Bunalım, yeni paradigmanın, yürürlükteki paradigmanın yerini almasıyla sona erer. Bu paradigma değişikliğine Kuhn BİLİMSEL DEVRİM demektedir. Kuhn'a göre kabul görmüş olan bir model ya da örnek, ortak inanç ve değerler sistemi, çerçeve, olarak tanımladığı bir PARADİGMA önderliğinde yapılan çalışmalar, normal bilimdir. Kuhn paradigmayı 21 anlamda kullanmakta, buna disiplinler matriks demektedir. Paradigma, Kuhn'a göre bir bilim dalına özgü çerçeve ya da kalıp anlamını taşımaktadır ve dört öğeden oluşmaktadır. Bunlar;

- Simgesel genellemeler
- Paradigmanın metafizik kısımları
- Değerler
- Örneklik

Kuhn'a göre bilimsel çalışmalar esas olarak normal bilim dönemlerinde yapılmaktadır. Teori geliştirme, olgu toplama ve araştırma yapma gibi faaliyetler, yürürlükteki paradigmadan yararlanılarak yürütülmekte, mevcut paradigmaya zarar vermemektedir. Mevcut paradigmaya ters düşen gelişmeler ve anomalilerin çoğalması yüzünden paradigmanın sorgulanmasıyla BUNALIM dönemine başlamaktadır. Kuhn'a göre bilim ve bilim olmayan ayrılmalıdır, Kuhn, bilimsel topluluğu camia olarak ifade etmektedir ve tümevarımcılığı reddetmektedir.

Lakatos'a göre bilimsel bilgi olgulardan bağımsızdır. Lakatos, tümevarımcılığı reddetmektedir, yanıışlamacılık ilkesine de karşı çıkarak, ARAŞTIRMA PROGRAMINI benimsemektedir. Her programda negatif heuristik ve pozitif heuristik dediği metodolojik kurallar bulunmaktadır. Negatif heuristik, nelerden kaçınmamızla pozitif

heuristik ise neler yapmamız gerektiğiyle ilgilidir. Her programda çetin bir öz vardır.

Feyerabend ise tek bir paradigmaya bağlılığı bir ideolojiye bağlılık gibi görmekte, normal bilim dönemlerinde yapılan çalışmayı ideoloji olarak nitелеmektedir. Genel ideoloji kavramı gibi, genel teori de olamayacağını ifade eden yani bunalımdan sonra normal dönemin geldiği ve bilimin böyle geliştiği şeklindeki Kuhn'un görüşüne karşı çıkar, çoğulculuğun ve vazgeçmemenin, bilimin gelişmesinde birlikte bulunduğunu savunur. Feyerabend, bir programı benimsemediği gibi, tüm programlara da karşıdır. Hiç bir metodu Kabul etmez. Feyerabend, evrensel olarak nitelenen hemen her kavrama kuşkuyla bakar.

POST MODERNİZM, POST POZİTİVİZM

Post modernizm, modernist olarak nitelenen, tüm bilimsel ve toplumsal duruşlara karşı bir meydan okuma olarak da nitelenebilecek bir yaklaşımdır. Başka bir ifadeyle modern olana karşıdır. Kişisel yaşamda, kültürde, sanatta, mimaride, aynı şekilde, belli kalıplara göre davranma, giyinme ve üretmeye karşıdır. Bilim alanındaki yansımasıysa post pozitivizm olarak nitelenmektedir. Bilimde de evrensel ilkeler konulamayacağını ileri sürerler. Gerçeklik yerine yorumu, genellik yerine tikelliği, evrensellik yerine görelliliği savunan post modernistler, mevcut sorunlara alternative çözümler üretme yerine, mevcut sorun çözme yöntemlerini temelden sarsmaya çalışmaktadırlar. Aydınlanmanın ürünü olan her şeyin reddedilmesini öngören post modernizm, tarihin belli bir perspektiften yorumlanmasını reddeder. Özgürleştirici bir yaklaşım olarak sunulan post modernizmin getirdiği sonuç, aslında tek bir kavramla, anarşi kavramıyla özetlenebilir. Jean-François Lyotard, Roland Barthes, Judith Butler, Gilles Deleuze, Luce Irigaray, Paul Feyerabend, Jacques Derrida, Michel Foucault ve Richard Rorty post modernizme önemli katkılarda bulunmuş yazarlar arasındadır. Jean-François Lyotard modernliği, bilim ve devleti meşrulaştırmak amacıyla kullanılan üst anlatıların oynadığı rolle açıklamaktadır. Postmodern durum, hem maddi koşullardaki değişimleri, hem de düşünsel alandaki koşulları içeren bir sürecin toplam ifadesidir. Der Derian ve Shapiro'nun uluslararası ilişkileri bir tür metinler arası ilişkiler olarak değerlendirmektedir. Çalışmasında devletlerin rolü, diğer üniter yapılar ve anarşi kavramı tartışılmakta ve dünya politikası postmodern bir gözlemlerle yeniden analiz edilmektedir.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Postpozitivistlere genel eleştiriler arasında; nihilistik, göreceli, gelişigüzel ve irrasyonel özelliklere sahip olmaları sayılmaktadır. Steve Smith'e göre, pozitivist teorilerin dört temel özelliği vardır. Bunlar, bilimin tekliği, aynı ontolojik ve epistemolojik varsayımları kullanmaları; ikincisi etik ve moralitenin olgulardan ayrı tutulması ancak olguların nesnel olarak analiz edilebileceği; üçüncüsü sosyal dünyada ancak doğal yasaların nesnel olarak gözlenebileceği; dördüncüsü ise bu yasa ve olguların empirik çalışmalarla ve gerçek pozitivist araştırmalarla yanlışlanabileceğidir. Pozitivistler, devletlerarasındaki etkileşimleri, doğa bilimlerindeki gibi belli yasalar ve düzenlilikler çerçevesinde tekrarlanan etkileşimler olarak görmekteyken, postpozitivistler tarafından pozitivist teorilere yöneltilen eleştirilerin başında, toplum bilimlerde teorilerin değerden arındırılmış ve nesnel olması gerektiği yaklaşımı gelir. Post pozitivistler, pozitivist geleneğin ihmal ettiği bu unsurları analize dâhil ederek söz konusu eksikliği doldurmaktadırlar.

ARA SINAVDA NELER GELDİ? NELER GELEBİLİR?

1.SORU

Tarihsel analizini tez, antitez, sentez kavramlarıyla tanımlayan Marks'a göre bu kavramların karşılığı sırasıyla aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A
Burjuvazi, proleterya, sosyalizm
- B
Pazar arayışı, sermaye, sömürgecilik
- C
Burjuvazi, kilise, kapitalizm
- D
Proleterya, burjuvazi, emperyalizm
- E
Emperyalizm, sosyalim, kapitalizm

Yanıt Açıklaması:

Burada, burjuvazi (tez) ile proleterya (antitez) arasındaki çatışmanın sosyalizme (sentez) yol açacağı, çünkü tarihte her zaman egemen sınıf (tez) ile halk yığınları (antitez) arasındaki çatışmanın yeni bir ekonomik, siyasal ve toplumsal yapının (sentez) ortaya çıkmasını sağladığı ifade edilmektedir.

2.SORU

Neo Marksistlere göre sermaye akımı klasik Marksist düşünceden farklıdır. Neo Marksistlerce sermaye akımı hangi yönden hangi yönedir?

- A
Gelişmişlerden orta gelişmişlere
- B
Gelişmişlerden az gelişmişlere
- C
Az gelişmişlerden gelişmişlere
- D
Az gelişmişlerden orta gelişmişlere
- E
Gelişmişler arasında

Yanıt Açıklaması:

Neo Marksistlerin sermaye akımı konusundaki görüşleri, klasik Marksist düşünceden oldukça farklıdır. Bu akımın önde gelen isimleri Harry Magdoff, Paul Sweezy, Paul Baran ve Andre Gunder Frank'tır. Ortak görüşleri, sermaye ihracının kapitalizmin ilk dönemlerinde de XX. yüzyılda ulaştığı tekelleşme aşamada da daima tek

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

yönlü olarak azgelişmişlerden gelişmişlere doğru olduğudur.

3.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ EMPERYALİZM HAKKINDA YENİ MARKSİST GÖRÜŞÜ YANSITMAMAKTADIR?

- A
Sermaye ihracı, ihraç edilmiş azgelişmiş ülkelerde kalkınmayı ve kapitalizmin gelişmesini etkiler, hızlandırır
- B
Emperyalizmin temel özelliği, ekonomik gücün dev anonim şirketler ve finans kurumlarının ellerinde yoğunlaşmasıdır
- C
Sermaye ihracı az gelişmiş ülkelerin artan bir bağımlılığına neden olmaktadır
- D
Azgelişmiş ülkelere gelen yabancı sermaye, bu ülkelerin kalkınmalarına katkıda bulunmaz
- E
Emekten sağlanan artı değer ülke içiyle sınırlı kalmayıp, dünya ölçeğinde gerçekleştirilir ve azgelişmişlerden gelişmişlere doğru aktarılır

4.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ LİBERAL DÜŞÜNCENİN FELSEFİ TEMELLERİNİ OLUŞTURAN DÜŞÜNÜRLERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Herbert Spencer
- B
Immanuel Kant
- C
Jean Jacques Rousseau
- D
Adam Smith
- E
Woodrow Wilson

Yanıt Açıklaması:

Liberalizmin öncü düşünürleri; John Locke, Hugo Grotius, Charles L. Montesquieu, Jean Jacques Rousseau, Immanuel Kant, Adam Smith, Herbert Spencer'dir. Woodrow Wilson ise Birinci Dünya Savaşı 1918'de sona erdirildiğinde ABD Başkanı olarak düzenlenen Kongrede barış ilkeleri önermiştir.

5.SORU

AŞAĞIDAKİ TEORİLERDEN HANGİSİNE GÖRE, ULUSLARARASI POLİTİKATE TEMELDE "GÜÇ VE ÇIKAR MÜCADELESİNE" DAYANAN SİYASAL BİR SÜREÇTİR?

- A
Realizm
- B
Liberalizm
- C
Pluralizm
- D
Fonksiyonalizm
- E
İdealizm

6.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ MARKSİST GÖRÜŞE GÖRE TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN TEMEL NEDENİDİR?

- A
Etik
- B
Demokrasi
- C
Sınıf çatışması
- D
Liberalizm
- E
Soğuk savaş

7.SORU

LİBERALİZMDE, BİREYLERİN KENDİ EKONOMİK KARARLARINI ALMALARI GEREKTİĞİNİ VE KAMU YARARINI DİKKATE ALMALARI GEREKMEDİĞİNİ SAVUNAN "L'ÀSSEZ FAIRE" ANLAYIŞI HANGİ DÜŞÜNÜRE AİTTİR?

- A
Immanuel Kant
- B
Jean Jacques Rousseau
- C
Adam Smith
- D
Charles L. Montesquieu
- E
Thomas Hobbes

8.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

GRAMSCI'NİN HEGEMONYA YAKLAŞIMINI ULUSLARARASI İLİŞKİLERE TAŞIYAN DÜŞÜNÜR AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Immanuel Wallerstein
- B
Robert Cox
- C
Johan Galtung
- D
Harry Magdoff
- E
John A. Hobson

Yanıt Açıklaması:

Gramsci'nin hegemonya yaklaşımını uluslararası ilişkilere taşıyan düşünür Robert Cox'dur. Cox'a göre dünya hegemonyası, hakim üretim biçiminin sürmesini sağlayan ve sınırları aşan sivil toplum güçlerinin ve devletlerin davranışlarını etkileyen genel kurallar anlamına gelen evrensel normları, kurumları ve mekanizmaları temsil eder.

9.SORU

JEOPOLİTİKA ÇALIŞMALARI AŞAĞIDAKİ HANGİ SOSYAL BİLİM DALINDAN BİRİNCİL DERECEDE ETKİLENMİŞTİR?

- A
Coğrafya
- B
Felsefe
- C
İktisat
- D
Psikoloji
- E
Sosyoloji

Yanıt Açıklaması: Jeopolitika çalışmalar "Coğrafya" bilim dalından birincil derecede etkilenmiştir.

10.SORU

WALLERSTEİN'İN DÜNYA SİSTEMİ MODELİNE GÖRE MERKEZ VE ÇEVRE BÖLGELERİNİN DIŞINDA BİR DE YARI-ÇEVRE (SEMİ-PERİFERİ) BÖLGELER VARDIR.

Aşağıdakilerden hangisi yarı-çevre bölgelerin özelliklerinden biri değildir?

- A

Hem merkez hem de çevredeki ekonomik faaliyetlere benzer faaliyetler görülür.

B

Yarı çevre bölge zamanla çevreye dönüşebilir ancak merkezileşemez.

C

Yarı proleterlerini azaltarak proleterleşmeyi sağlamaya çalışırlar.

D

Ücretli proleterya sendikal hareketlere katılabilir.

E

Bu bölgeledeki proleterleşme ailelerin ücret dışı gelirlerinin azalmasına yol açar.

Yanıt Açıklaması:

Yarı çevre bölgeler zamanla hem çevre hem de merkezi bölge özellikleri gösterebilir. Doğru yanıt B şıkkıdır.

11.SORU

WALLERSTEİN YAKLAŞIMINA GÖRE, AŞAĞIDA BELİRTİLEN SEÇENEKLERDEN HANGİSİ, DÜNYA EKONOMİSİNİN ÖZELLİKLERİ ARASINDA DEĞİLDİR?

A

Ulusal ekonomileri aşan bir nitelik kazanması.

B

Çok uluslu sermaye hareketlerinin önem kazanması.

C

Düşük ücret politikaları güdülmesi.

D

Özel finans kurumlarının oluşması.

E

Bireylerin ekonomik faaliyetlerini de içine alan daha karmaşık bir sürece dönüşmesi.

Yanıt Açıklaması:

Wallerstein, dünya ekonomisi ve dünya sistemi kavramlarını, günlük dilde kullanılan uluslararası ekonomi ya da dünya ekonomisi kavramlarından farklı anlamda kullanmaktadır. Klasik iktisadın tanımına göre, uluslararası ekonomi, ulusal ekonomilerin toplamından ibaret olan ve uluslararası ekonomik etkileşimlerinden oluşan bir süreçtir. Dünya ekonomisi ise bunun ulusal ekonomileri aşan bir nitelik kazandığına ve çok uluslu sermaye hareketlerini, özel finans kurumlarını ve bireylerin ekonomik faaliyetlerini de içine alan daha karmaşık bir sürece dönüştüğünü ifade etmek için kullanılır.

12.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

AŞAĞIDA BELİRTİLMİŞ; MACKİNDER'İN “MERKEZ ÜS”, “İÇ HİLAL” VE “DIŞ HİLAL” OLARAK ADLANDIRDIĞI BÖLGELER-ÜLKELER VE BÖLGE EŞLEŞTİRMELERİNDEN HANGİSİ DOĞRUDUR?

- A
“Merkez üs”-Doğu Avrupa, Sibiry “iç hilal”-Almanya, Türkiye, Hindistan, Çin “dış hilal”-İngiltere, Güney Afrika, Japonya
- B
“Merkez üs”-Almanya,Türkiye, Hindistan, Çin “iç hilal”-Doğu Avrupa, Sibiry “dış hilal”-Fransa, İspanya, İtalya
- C
“Merkez üs”-İngiltere, Güney Afrika, Japonya “iç hilal”-Fransa, İspanya, İtalya “dış hilal”-Almanya, Türkiye, Hindistan**
- D
“Merkez üs”-Hindistan, Güney Afrika “iç hilal”-Doğu Avrupa, İngiltere, Çin “dış hilal”-Hindistan, Sibiry, Türkiye
- E
“Merkez üs”-Hindistan, Sibiry, Türkiye “iç hilal”-Doğu Avrupa, Almanya, Güney Afrika “dış hilal”-Fransa, Almanya

13.SORU

Modern devlet sistemi (kapitalist dünya ekonomisi) tarihinde üç hegemonik güçten söz edilmektedir. Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biridir?

- A
Almanya
- B
İngiltere
- C
Türkiye
- D
Norveç
- E
İsviçre

Yanıt Açıklaması:

Kapitalist dünya ekonomisi tarihinde öne çıkan üç hegemonik güçten biri 18. yüzyıldaki Hollanda, 19. yüzyıldaki İngiltere ve 20. Yüzyılın ortalarından itibaren de ABD'dir.

14.SORU

“DİNAMİK SINIRLAR” KAVRAMI İLE AŞAĞIDAKİ İFADELERİN HANGİSİ ARASINDA İLİŞKİ KURULAMAZ?

- A
Sınırların sabit ve değişmez olmadığı
- B
Ekonomik ve askeri güç ile dış politika arasında doğrudan ilişki kurulması
- C
Emperyalizm ve yayılcılığa ilham kaynağı olması
- D
Devletlerin canlı bir organizmaya benzetilmesi
- E
Devletlerin hayatta kalmak için genişlemek zorunda olduğu

Yanıt Açıklaması: “Dinamik sınırlar” kavramı ile “Ekonomik ve askeri güç ile dış politika arasında doğrudan ilişki” arasında ilişki kurulamaz

15.SORU

XIX. YÜZYIL SONLARINDA AVRUPA'NIN GENİŞLEME ÇABALARINI, AŞAĞIDA BELİRTİLEN FAKTÖRLERDEN HANGİSİ İLE İLİŞKİLENDİREMEYİZ?

- A
Askeri faktörler.
- B
Politik faktörler.
- C
Psikolojik faktörler.
- D
Dini faktörler.
- E
Coğrafik faktörler.

Yanıt Açıklaması:

XIX. yüzyılın sonlarında Avrupa'nın genişleme çabalarında askeri, politik, psikolojik ve dini faktörler, etkili olmuştur. Ancak emperyalizme yol açan tüm unsurların arkasında finans kapital vardır ve bu diğer faktörler için itici rol oynamaktadır.

16.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Neo Marksist teorinin özellikleri arasında yer almaz?

- A
Neo Marksistlere göre, bir ülkenin neden gelişemediği, iç faktörlere bakılarak açıklanabilir.
- B
Neo Marksist teoriler, emperyalizmi, bir sömürü ilişkisi olarak tanımlamaktadır.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

C
Neo Marksistler, emperyalizmi, emekten artı değer çıkarma işleminin dünya ölçeğinde gerçekleştiği ve üretici sermayenin uluslararasılaştığı dönemle ilişkilendirmektedir.

D
Uluslararası sermaye ihracının arkasında yatan nedenler bakımından da klasik Marksistlerden ayrılmaktadırlar.

E
Yeni Marksistlere göre sermaye ihracı ve birleşme, az gelişmiş ülkelerin aleyhinde gelişen ve artan bir bağımlılığa neden olmaktadır.

Yanıt Açıklaması:

Neo Marksistlere göre, bir ülkenin neden gelişemediği, iç faktörlere bakılarak açıklanamaz. Örneğin; Üçüncü Dünya ülkelerinin gelişmemişliği, ne geleneksel yapının korunması, ne de feodalizmle açıklanabilir. Frank'a göre az gelişmişlerin geri kalmışlığı, gelişmiş kapitalist ülkelerin kolonileştirme politikalarının bir sonucudur. Kolonileştirme hareketleri azgelişmiş ülkelerin gelişmesinden çok, daha fazla azgelişmelerine neden olmuştur. Azgelişmişlik, kapitalist olmayan bir dünyanın, kapitalistleştirilmeye çalışılmasının bir sonucudur. Tarihsel süreçte, gelişmiş ülkeler tarafından uydu haline getirilen ülkeler de kendi uydularını oluşturarak, artığın aktarılması sürecine aracılık etmeye devam ettiler. Zincirleme kurulan bu ilişkiler ağı sonucu, kapitalist ülkeler giderek zenginleşirken koloni ülkeleri yoksullaştılar.

17.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ LİBERALİZMİN SAVUNDUĞU TEMEL İLKELERDEN VEYA DEĞERLERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Mülkiyet hakkı
- B
Rasyonel düşünce
- C
Bireysel özgürlük
- D
Mutlu olma hakkı

**E
İşbirliğinden kaçınma**

18.SORU

Uluslararası Liberal Teori ne zaman ve neden ortaya çıkmıştır?

A
I. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası barış ve güvenliğin egemen kılınması ve çatışmaların önlenmesi için

B
XX. Yüzyılda tüm Dünya Siyasetine yön vermek için

C
II. Dünya Savaşı sonrasında bireyleri geliştirmek için

D
II. Dünya Savaşı sonrasında ayakta kalan devletleri geliştirmek için

E
I. Dünya Savaşı sonrasında yeni kurulan devletleri geliştirmek için

Yanıt Açıklaması:

Liberalizmin, uluslararası politika ve dış politikayı açıklamaya yönelik bir uluslararası ilişkiler teorisi olarak görülmesi, I. Dünya Savaşı sonrasında, uluslararası barış ve güvenliğin egemen kılınması ve çatışmaların önlenmesine ilişkin çabaların bir sonucu olarak gündeme geldi. Uluslararası liberal teori olarak da ifade edilecek olan XX. yüzyıl liberalizminin temel özelliği, klasik liberal teorinin insan unsuru ve bireye yaklaşımını esas alarak, uluslararası ilişkilerde barış ve işbirliğinin analiz edilmesidir.

1.SORU

RASYONEL BİREYCİLİK KAVRAMI VE VARSAYIMINDAN YOLA ÇIKAN NEOLİBERALİZM, ULUSLARARASI SİSTEMDE DEVLETLERİN İŞBİRLİĞİ YAPMASI İLE BİREYİN DAVRANIŞLARI ARASINDA BİR BENZERLİK KURABİLMEK İÇİN AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİNİ VURGULAMAKTADIR?

- A
Maksimum fayda
- B
Maksimum ekonomik güç
- C
Maksimum askeri güç
- D
Maksimum siyasal güç
- E
Maksimum doğal kaynak

2.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ, MARKSİZM VE BAĞIMLILIK TEORİLERİNİN ÖZELLİĞİ DEĞİLDİR?

- A Politikayı tarihsel bir bakış açısıyla ele almaları
- B Dış politikayı siyasal verilerle açıklamaları
- C Sınıf çatışması kavramını temel almaları**
- D Emperyalizmi açıklamaları
- E Merkez-çevre ilişkilerini incelemeleri

3.SORU

HANGİSİ ALMAN JEOPOLİTİK OKULUNUN ÖZELLİKLERİNDEN DEĞİLDİR?

- A Determinist olmaları
- B Denizlere daha fazla önem vermeleri
- C Dinamik sınırlar kavramını benimsemeleri
- D Dış politikayı açıklarken coğrafya üzerinde durmaları
- E Savaşı ve genişlemeyi olağan görmeleri

Yanıt Açıklaması: "Denizlere daha fazla önem vermeleri" Alman Jeopolitik Okulunun özelliklerinden değildir

4.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ JEOPOLİTİKADA OLASILIKÇI (POSİBİLİST) DÜŞÜNCENİN TEMSİLCİLERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A Vidal de la Blache
- B Lucien Febvre
- C Friedrich Ratzel
- D Harold Sprout
- E Margaret Sprout

Yanıt Açıklaması: "Friedrich Ratzel"

jeopolitikada olasılıkçı (posibilist) düşüncenin temsilcilerinden biri değildir

5.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Geofrey Parker'ın jeopolitik düşünce okulu sınıflandırmasındaki gruplarından birisi olarak değerlendirilmez?

- A İkili düşünce
- B Üçlü düşünce
- C Marjinalistler
- D Tekilciler
- E Çoğulcular

Yanıt Açıklaması:

Jeopolitik düşünce okulu altı grupta değerlendirilebilir. Geofrey Parker'ın sınıflandırmasına göre; ikili düşünce (binarist), marjinalistler, üçlü düşünce (trinary), bölgeciler (zonalist), merkezçiler ve çoğulcular (pluralist) olarak ele alınmaktadır. Tekilciler bu sınıflandırmaya dahil değildir.

6.SORU

İNGİLTERE'NİN ÜÇ YÜZ YIL BOYUNCA AVRUPA'DA DENGELİYİCİ BİR GÜÇ OLMASININ BAŞLICA NEDENİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A İngiltere'de iletişim teknolojilerinin gelişmiş olması.
- B İngiltere'nin ticarete büyük önem vermesi.**
- C Nüfusunun birçok Avrupa ülkesinden fazla olması.
- D Manş Denizi ile Avrupa'dan ayrılmış olması.
- E İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerinin yakın ilişkisi.

7.SORU

Ütopyacıların (liberaller ve idealistlerin) "çıkarların uyumu" doktrinini eleştiren ve bunların kendi çıkarlarını dünyanın geri kalanına kabul ettirmek amacıyla bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde evrensel çıkar adı altında gizlediğini öne süren yazar aşağıdakilerden hangisidir?

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

- A
Edward H. Carr
B
Hans J. Morgenthau
C
Nicholas Spykman
D
Reinhold Niebuhr
E
Kenneth Waltz

Yanıt Açıklaması:

Söz konusu eleştiriyi yapan yazar E. H. Carr'dır.

8.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ MODERN DEVLET SİSTEMİNDE HEGEMONİK GÜCÜN ÖZELLİKLERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Üretim kapasitesinin yüksek olması
B
Devlerler arası ilişkilerde istikrarı sağlaması
C
Uluslararası toplumsal ilişkileri örgütlemesi
D
Güç dengesini tek başına kontrol etmesi
E
Merkez ülke özellikleri taşıması

10.SORU

SWEEZY EMPERYALİZMİ DÜNYA EKONOMİSİNİN GELİŞİMİNDE BİR AŞAMA OLARAK TANIMLAMAKTADIR. AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ BU AŞAMALARDAN BİRİSİ DEĞİLDİR?

- A
İleri kapitalist ülkeler endüstri malları için dünya pazarında rekabet halindedirler.
B
Katılımcı sermaye hakim sermayedir.
C
Dünya pazarında çıkar çatışmaları ve tekelci birleşmeye yol açan ciddi rekabet vardır.
D
Sermaye ihracı dünya ekonomik ilişkilerinin belirgin bir özelliğidir.
E
Dünyadaki az gelişmiş bölgeler kapitalist güçler tarafından paylaşılır.

11.SORU

Bireyin kendi çıkarı için çalışırken toplum çıkarı için de çalışmış olacağını ileri süren kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Güç dengesi
B
Karşılıklı bağımlılık
C
Mahkumun ikilemi
D
Görelî kazanç
E
Çıkarların uyumu

Yanıt Açıklaması:

Çıkarların uyumu doktrinine göre, birey kendi çıkarları için çalışırken toplum çıkarı için de çalışmış olur. Buna göre kendi çıkarı peşinde koşan devlet, uluslararası toplum çıkarına da çalışmaktadır.

- 0 Yorum
- [Yorum Yap](#)
- [Hata Bildir](#)
- [Soru Detay](#)

12.SORU

DENİZ GÜCÜNE ÖNCELİK VEREN BİR JEOPOLİTİKA UZMANI OKYANUSLARLA ÇEVİRİLİ OLAN BİR DEVLET HAKKINDA AŞAĞIDAKİ HANGİ YARGIDA BULUNMAZ?

- A
Okyanus devletin ülkesini savunmasını kolaylaştıracaktır
B
Geniş kara orduları bulundurmak zorunda kalmayacaktır
C
Diğer devletlerle ilişkilerinde hareket serbestisi engellenecektir
D
Daha çok ticari amaçlara yönelik ittifaklar yapacaktır
E
Savunma yeteneklerini bölmek zorunda kalmayacaktır

Yanıt Açıklaması: Deniz gücüne öncelik veren bir jeopolitika uzmanı okyanuslarla çevrili olan bir devlet "Diğer devletlerle ilişkilerinde hareket serbestisi engellenecektir" yargısında bulunmaz

13.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Aşağıdakilerden hangisi kapitalist dünya sistemi modelinin marjinal konularından biridir?

- A Güç
- B Ulusçuluk
- C Hukuk
- D Ekonomi
- E Devletçilik

Yanıt Açıklaması:

Kapitalist dünya sistemi modelinde güvenlik ikilemi, ulusçuluk ve devlet gibi kavramlar alanın marjinal konularıdır. Öncelik kazanan konu ve kavramlar, kapitalizm ve az gelişmişlik sorunudur.

14.SORU

Aşağıdaki seçeneklerden hangisini, Çevresel faktörlerle, ilişkilendiremeyiz?

- A Diğer devletlerin tutumu.
- B Bölgesel gruplaşmalar.
- C Teknolojik ve ekonomik.
- D Siyasal ve toplumsal gelişmişlik.
- E Jeolojik ve askeri gelişmeler.

Yanıt Açıklaması:

Çevre, sadece insan davranışlarını sınırlamakla kalmayıp, ona birtakım olanaklar da sunmaktadır. Bu bağlamda çevre kavramı, "devletin içerisinde faaliyet gösterdiği ve karar vericilerin kararlarını oluşturdukları ortam" anlamında kullanılmaktadır. Bu çevrede; diğer devletlerin tutumu, bölgesel gruplaşmalar, teknolojik, ekonomik, siyasal, toplumsal ve askeri gelişmeler gibi öğeler de yer almaktadır.

15.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ GEORGE M. HALL'A GÖRE ULUSAL GÜCÜN ÖĞELERİNDEN BİRİDİR?

- A Ekonomik güç
- B

Jeopolitik güç

C

Coğrafi güç

D

Konvansiyonel güç

E

Konvansiyonel olmayan güç

Yanıt Açıklaması:

George M. Hall ulusal gücün öğelerini askeri güç, termonükleer güç ve konvansiyonel güç olarak üç alt gruba ayırmıştır.

16.SORU

Aşağıdaki seçeneklerin hangisi, Morgenthau'ya göre, realist yaklaşımın ve siyasal gerçekçiliğin ilkeleri ile uyum göstermemektedir?

A

Doğal kaynaklar, endüstriyel kapasitenin Büyüklüğü.

B

Siyasal gerçekçiliğin hareket noktasını güç olarak tanımlanan, çıkar kavramının oluşturduğu.

C

Evrensel moral prensiplerin devletlerin dış politikadaki eylemlerine aynen uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmesi.

D

Siyasal gerçekçilik bir devletin siyasal eylemlerini, yani ahlâki hareket edip etmediğini evrensel ahlâki prensiplerle ölçmeye kalkmaz.

E

Siyasal eylemlerin siyasal kriterlerle değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır.

Yanıt Açıklaması:

Genel olarak toplum gibi, politikanın da kökleri insan doğasında bulunan objektif yasalarca yönetildiğine inanılması, siyasal gerçekçiliğin hareket noktasını güç olarak tanımlanan çıkar kavramının oluşturması, siyasal gerçekçiliğe göre, çıkar kavramı gerçekten de politikanın özüdür ve zaman ve mekana bağlı değildir. Evrensel moral prensiplerin devletlerin dış politikadaki eylemlerine aynen uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmektedir ve bu prensiplerin zaman ve mekana bağlı olarak ortaya çıkan somut şartlara göre ayıklanması gerektiğini belirtmektedir. Siyasal gerçekçilik bir devletin siyasal eylemlerini, yani ahlâki hareket edip etmediğini evrensel ahlâki prensiplerle ölçmeye kalkmaz.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Son olarak Morgenthau, siyasal eylemlerin siyasal kriterlerle değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durmaktadır.

17.SORU

Aşağıdakilerden hangisi klasik liberalizmin temel varsayımlarından biridir?

- A Bireyin özgürlüğü bazı koşullarda kısıtlanabilir.
- B Mülkiyet hakkı dokunulmazdır.
- C Bireyler gücünü devlet otoritesinden alır.
- D İşbirliğine giden bir devlet çıkarlarından ödün verir.
- E Devletin sınırlandırılması söz konusu olamaz.

Yanıt Açıklaması:

Liberaler diğer şıklarda verilen savları aksini savunurken, mülkiyet hakkının da dokunulmaz olduğunu belirtir.

18.SORU

JEOPOLİTİK KURAM İLE AŞAĞIDAKİ KURAMLARDAN HANGİSİ BENZERLİK GÖSTERMEKTEDİR?

- A Hegemonik kuram
- B Periferik kuram
- C Marksist kuram**
- D Realistik kuram
- E Emperyalizm kuram

19.SORU

BAĞIMLILIK, EMPERYALİZM VE SÖMÜRÜ İLİŞKİSİNE YOLAÇAN SÜREÇTE, ÜRETİCİ SERMAYENİN ULUSLARARASILAŞMASI VE ÇOK ULUSLU ŞİRKETLERİN DOĞMASI, KAÇ AŞAMADAN OLUŞMAKTADIR?

- A Tek aşamadan oluşur.
- B İki Aşamadan oluşur.
- C Üç Aşamadan oluşur.
- D Dört aşamadan oluşur.

- E Beş aşamadan oluşur.

Yanıt Açıklaması:

Bağımlılık, emperyalizm ve sömürü ilişkisine yol açan süreçte üretici sermayenin uluslararasılaşması ve çok uluslu şirketlerin doğması, üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada; ticari ilişkiler az gelişmiş ülkelerle kapitalistleşen ülkeler arasında gelişir, kapitalistleşen bölgelerin gereksinimlerini karşılamayı amaçlar. İkinci aşama; kapitalizmin yerleştiği ülkelerden az gelişmiş ülkelere yapılan yatırımlarla ticaret sermayesinin geliştiği ve dünya ekonomisinin sürükleyici gücü olduğu dönemdir. Bu dönemde az gelişmiş bölgelerdeki ticaret sermayesi kapitalist ülkelerdeki üretici sermayesinin gereksinimlerine uygun olarak hareket eder ve uluslararasılaşır. Üçüncü aşamada; 1930'lardan itibaren özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında hızlanarak artan üretici sermaye uluslararasılaşır.

1.SORU

Aşağıdaki düşünürlerden hangisi Neo Marksist akımın önde gelen düşünürleri arasında gösterilemez?

- A Harry Magdoff
- B Paul Sweezy
- C Immanuel Wallerstein
- D Paul Baran
- E Andre Gunder Frank

Yanıt Açıklaması:

Wallerstein, görüşlerinde Mark ve Engels'in felsefesini yansıtsa da Neo Marksist düşünürler arasında gösterilemez.

2.SORU

I. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA REALİZM HANGİ KURAMIN TEMEL DÜŞÜNCELERİNE BİR TEPKİ OLARAK DOĞMUŞTUR?

- A Dünya Sistemi
- B İdealizm
- C Neorealizm
- D**

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Pozitivizm

E
Pragmatizm

3.SORU

Biyo coğrafi bir anlayışa dayanan ve hayat sahası anlamına gelen "lebensraum" kavramını ilk kez kullanan kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Halford Mackinder
- B
Friedrich Ratzel
- C
Nicholas Spykman
- D
Karl Haushofer
- E
Rudolf Kjellen

Yanıt Açıklaması:

Biyo coğrafi bir anlayışa dayanan ve hayat sahası anlamına gelen "lebensraum"a göre devletler canlı bir varlığa benzetilmekte ve hayatta kalması için genişlemesi doğal karşılanmaktadır. Ratzel, "lebensraum" kavramını ilk kullanan kişi olarak Alman politikacılarının yayılmacı politikalarına zemin hazırlamıştır.

4.SORU

REALİZMDE VE GENEL OLARAK ULUSLARARASI İLİŞKİLER ALANINDA ANARŞİ NE ANLAMA GELMEKTEDİR?

- A
Merkezi bir otoritenin olmadığı uluslararası yapı
- B
Düzen ve istikrarın olmadığı uluslararası yapı
- C
Sürekli barışın sağlanamayacağı uluslararası yapı
- D
Uluslararası ekonomik kalkınmanın sağlanamayacağı bir yapı
- E
Devletler arasında ortak etik ve ahlak kurallarının olmadığı uluslararası yapı

5.Soru

MARKSA GÖRE SİYASAL VE TOPLUMSAL SİSTEMİN DEĞİŞMESİNİN ANANEDENİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Sanayi Devrimi
- B
Egemen ve ezilen sınıflar arasındaki çatışma
- C
Üretimin artması
- D
Orta sınıfın güçlenmesi
- E
Kurumlar arası rekabetin artması

6.SORU

MARKSİZME GÖRE, TOPLUMSAL DEĞİŞİMİN ANA NEDENİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Sınıf çatışması
- B
Sanayi Devrimi
- C
Burjuvazi
- D
Siyasal kuruluşlar
- E
Sosyalizm

7.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ JEOPOLİTİK VE REALİST KURAMLARIN ORTAK TEMEL VARSAYIMLARINDAN DEĞİLDİR?

- A
Devletin, uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul edilmesi
- B
Devlete yekpare ve bütüncül bir yapı olarak bakılması
- C
Devletlerin rasyonel davranan birimler olduğunun varsayılması
- D
Devletlerin çıkar mücadelesine odaklanan ve yayılmacı politikalar peşinde koşan birimler olarak ele alınması
- E
Devletlerin coğrafi özellikleri ve dünya üzerindeki konumlarıyla izledikleri dış politika arasında doğrudan ilişki kurulması

8.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

LİBERALİZMİN SADECE BİR ÜTOPYA OLARAK VAR OLDUĞUNU VE ASLA GERÇEK YAŞAMDA BİR İFADESİNİ BULAMADIĞINI İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDAKİ ÖRNEKLERLE SAVUNAN DÜŞÜNÜR KİMDİR?

- A
- H. Grotius
- B
- E. H. Carr
- C
- A. Moravscik
- D
- D. Mitrany
- E
- R. Keohane

Yanıt Açıklaması:

Söz konusu iddiada olan düşünür E. H. Carr'dır.
9.SORU

Jeopolitik Kuram ile Realist Kuramın varsayımları arasındaki en önemli fark aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A
- Devletlerin gücünü belirleyen unsur
- B
- Devletlerin dış politikaları
- C
- Devletlerin iç politikalarını
- D
- Devletlerin askeri politikalarını belirleyen unsur
- E
- Devletlerin ekonomik çıkarları

Yanıt Açıklaması:

Jeopolitik kuram, aslında realist kuramın temel varsayımlarını benimsemesi dolayısıyla, realist okul ya da realist paradigma içinde düşünülebilecek bir yaklaşımdır. Zira devletin, uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul edilmesi, devlete yekpare ve bütüncül bir yapı olarak bakılması, devletlerin rasyonel davranan birimler olduğunun varsayılması bakımından realist (gerçekçi) kuramla aralarında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Ayrıca, devletlerin çıkar mücadelesine odaklanan ve yayılmacı politikalar peşinde koşan birimler olarak ele alınması da, ortak varsayımlardır. En önemli fark ise realist teoride güç dendiğinde öncelikle askeri güç akla gelirken, jeopolitik teoride coğrafi gücün akla gelmesidir.

11.SORU

I. Ulusçuluk

II. Kapitalizm

III. Güvenlik ikilemi

IV. Azgelişmişlik

Yukarıdaki kavramlardan hangileri kapitalist dünya sistemi modelinde "öncelik kazanan" konu ve kavramlar olarak görülür?

- A
- I ve II
- B
- I ve III
- C
- II ve III
- D
- II ve IV
- E
- II, III ve IV

Yanıt Açıklaması:

kapitalist dünya sistemi modelinde KAPİTALİZM ve AZ GELİŞMİŞLİK kavramları diğer kavramlara göre öncelik kazanan konu ve kavramlar olarak görülür.

14.SORU

COĞRAFYANIN DIŞ POLİTİKADAKİ TEK BELİRLEYİCİ FAKTÖR OLMADIĞINI TARTIŞAN JEOPOLİTİK OKUL AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
- Determinist yaklaşım
- B
- Olasılıkçı yaklaşım
- C
- Yayılmacı yaklaşım
- D
- Koşullandırıcı yaklaşım
- E
- Hegemonik yaklaşım

Yanıt Açıklaması: Coğrafyanın dış politikadaki tek belirleyici faktör olmadığını tartışan jeopolitik okul: "Olasılıkçı yaklaşım"dır.

15.SORU

Tarihsel analizini tez, antitez, sentez kavramlarıyla tanımlayan düşünür kimdir?

- A
- Engels
- B
- Marks
- C

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Hobson

D

Lenin

E

Hegel

Yanıt Açıklaması:

Kapitalist sistemdeki çatışmanın kendi sonunu getireceğine inanan Marks, işçi sınıfının ya da proleteryanın yoksullaşmasının sonucunda, yönetici kapitalist sınıfın proleterya tarafından bir devrimle ortadan kaldırılacağını iddia etmektedir. Burada burjuvazi (tez) ile proleterya (antitez) arasındaki çatışmanın sosyalizme (sentez) yol açacağı, çünkü tarihte her zaman egemen sınıf (tez) ile halk yığınları (antitez) arasındaki çatışmanın yeni bir ekonomik, siyasal ve toplumsal yapının (sentez) ortaya çıkmasını sağladığını ifade etmektedir.

16.SORU

Faydacılık ve Laissez faire anlayışı, etkisini, hangi alanda belirgin şekilde göstermiştir?

A

Sadece, ticari ve endüstriyel gelişme alanında.

B

Ticari ve sosyal alanda.

C

Sosyal ve dış ticaret alanında.

D

Ülkelerarası siyaset alanında.

E

Sadece kamusal alanda.

Yanıt Açıklaması:

Faydacılık ve Laissez faire anlayışı, etkisini sadece ticari ve endüstriyel gelişme alanında göstermiştir.

18.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ AYDINLANMA ÇAĞINA DAMGASINI VURAN BİLİM ADAMLARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

A

Voltaire

B

D. Hume

C

I. Kant

D

H. Spencer

E

Hobbes

Yanıt Açıklaması:

Aydınlanma çağı 1688-1789 yılları arasında kapsayan bir dönemdir. Bu dönemde Fransa'dan Voltaire, İskoçya'dan David Hume, Almanya'dan Immanuel Kant çağa damgasını vurmuş bilim adamlarıdır.

19.SORU

Aşağıdakilerden hangisi realizme göre devlet adamını yönlendiren faktörler arasında yer almamaktadır?

A

Korku

B

Kuşku, güvensizlik

C

Güvenlik ikilemi

D

Üne kavuşma

E

İtaat etmek

Yanıt Açıklaması:

Realizme göre devlet adamını yönlendiren faktörler, korku, kuşku, güvensizlik, güvenlik ikilemi, üne kavuşma, saygınlık ve çıkar gibi unsurlardır.

20.SORU

Avrupa'da egemen ulus devletlerin doğuşunu sağlayan ve Otuz Yıl Savaşlarını sona erdiren 1648 yılında imzalanan anlaşma seçeneklerden hangisidir?

A

Magna Carta

B

Westfalya

C

Kyoto

D

Versailles

E

Saint-Germain

Yanıt Açıklaması:

Avrupa'da egemen ulus devletlerin doğuşu, Otuz Yıl Savaşlarını sona erdiren 1648 Westfalya Anlaşmasıyla başlamıştır.

1.SORU

Marks ve Lenin'e göre aşağıdakilerden hangisi uluslararası çatışmaların temel nedenini oluşturmaktadır?

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

- A Sosyalizm
- B Liberalizm
- C Kapitalizm
- D Faşizm
- E Komünizm

Yanıt Açıklaması:

Marks ve Lenin'e göre, finans kapital emperyalizmin kaynağını ve uluslararası çatışmaların temel nedenini oluşturur. Kapitalizm geliştikçe daha fazla hammadde kaynaklarına gerek duyulduğundan, bu durum, daha fazla sömürgeye sahip olmayı gerektirecektir. Denizaşırı sömürgelere sahip olma, bir taraftan hammadde kaynaklarının garanti altına alınmasını sağlarken aynı zamanda ucuz iş gücü ve Pazar imkânı da sağlamaktadır.

2.SORU

"Herkesin birbiriyle savaştığı doğa durumu, bireylerin egemenliklerini devlete devretmeleriyle son bulur" ifadesine yer veren ve uluslararası politikayla kurulan analogide uluslararası sistemin, doğa durumuna benzetildiği eser seçeneklerden hangisidir?

- A Leviathan
- B Ütopya
- C Das Capital
- D Toplum Sözleşmesi
- E Tractatus Logico-Philosophicus

Yanıt Açıklaması:

Herkesin herkesle savaştığı doğa durumu, Thomas Hobbes'un Leviathan isimli eserinde tanımlanmaktadır. Bu durum bireylerin egemenliklerini devlete devretmeleriyle son bulur. Uluslararası politikayla kurulan analogide, uluslararası sistem kavramı doğa durumuna benzetilir.

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Vladimir İlyiç Lenin'in emperyalizm hakkındaki görüşlerinden biri değildir?

- A Kapitalist düzende iç pazar zorunlu olarak dış pazara bağlıdır.
- B Kapitalist düzen emperyalizmin en ileri aşamasıdır.
- C Kapitalist gruplar arasındaki mücadelenin nedeni sınıf mücadelesidir.
- D Sömürge elde etmek rakipler karşısında başarının en kolay yoludur.
- E Çatışmaları ortadan kaldırmanın yolu kapitalizmi ortadan kaldırmaktır.

Yanıt Açıklaması:

Lenin'e göre kapitalist düzen emperyalizmin değil, emperyalizm kapitalist düzenin en ileri aşamasıdır. Doğru yanıt B şıkkıdır.

4.SORU

Marksizm ve merkez çevre teorilerinin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A Uluslararası ilişkileri ve dış politikayı maddi unsurlarla ele alırlar.
- B Uluslararası ilişkileri ve dış politikayı ekonomik verilerle açıklarlar.
- C Uluslararası ilişkileri ve dış politikayı askeri güçle ilişkilendirerek ele alırlar.
- D Uluslararası ilişkileri ve dış politikayı sömürü ve sınıf çatışmalarını ele almadan açıklarlar.
- E Uluslararası ilişkileri ve dış politikayı siyasal unsurları ele almadan açıklarlar.

Yanıt Açıklaması:

Marksizm ve merkez çevre teorilerinin ortak özelliği; uluslararası ilişkileri ve dış politikayı maddi unsurlardan daha ziyade siyasal, askeri güç yerine ekonomik verilerle açıklamalarıdır.

5.SORU

- I. Okyanuslar ya da deniz alanları (maritimes)
  - II. Kıtalar ya da kara parçaları (continentals)
  - III. Diğer kuşaklar (otherlands)
  - IV. Kenar kuşak
  - V. Üçüncü Dünya
- Yukarıda verilenlerden hangisi ya da hangileri Geofrey Parker'ın jeopolitik düşünce okulu sınıflandırmasındaki gruplardan Üçlü düşünceye

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

göre dünya jeopolitiğinin başlıca üç merkezi arasındadır?

- A
Yalnız I
- B
I, II, IV
- C
I ve III
- D
II ve III
- E
I, II ve III

Yanıt Açıklaması:

Üçlü düşünceye (trinary thinking) göre dünya jeopolitiği, başlıca üç güç merkezine ayrılmıştır. Bunlar; okyanuslar ya da deniz alanları (maritimes), kıtalar ya da kara parçaları (continentals) ve kenar kuşak (rimland) olup, dünya politikası hep bu üçü arasındaki dengeye oturmuştur.

SORU:

Avrupa'da egemen ulus devletlerin oluşumu, hangi tarihsel gelişmeler sonucu, ortaya çıkmıştır?

- A
1919 tarihli Versay Antlaşması ile.
- B
Kenneth Waltz'ın 1979'daki çalışmasıyla, neorealizm ortaya çıkması sonucu.
- C
1648 Westfalya Anlaşmasıyla.
- D
I. Dünya Savaşı sonrası, sürecinde.
- E
II. Dünya Savaşı sonrası sürecinde

Yanıt Açıklaması:

Avrupa'da egemen ulus devletlerin doğuşu, Otuz Yıl Savaşlarını sona erdiren 1648 Westfalya Anlaşmasıyla başlamıştır.

11.SORU

Hangisi Realist düşünceye göre ulusal güç denildiğinde akla gelen unsurlardan biridir?

- A
Komşu ülkelerle ilişkiler
- B
Yayılma
- C
Bölgesel gruplaşmalar

- D
Teknolojik gelişme
- E
Ekonomik durum

Yanıt Açıklaması:

Ulusal güç dendiğinde, en başta askeri güç akla gelmekle beraber siyasal altyapı, ekonomik durum, coğrafi konum, dolayısıyla büyüklük, nüfus ve teknolojik düzey de aynı derecede önemlidir.

13.SORU

"Sonsuz Barış" kimin eseridir?

- A
Charles L. Montesquieu
- B
Hugo Grotius
- C
Adam Smith
- D
Immanuel Kant
- E
Niccolo Machiavelli

Yanıt Açıklaması:

"Sonsuz Barış" Immanuel Kant'ın 1795'te yazmış olduğu bir eserdir. Kant bu eserinde, federatif bir örgütlenmeyi benimseyen özgür devletler cumhuriyetinin kurulmasını savunmuştur.

14.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ JEOPOLİTİKÇİLERİN ULUSAL GÜÇ TANIMLARINDA YER ALAN BAŞLICA FAKTÖRDÜR?

- A
Coğrafi konum
- B
Topografik özellikler
- C
Ülke büyüklüğü
- D
İklimsel faktörler
- E
Ulusal karakter

Yanıt Açıklaması: "Coğrafi konum":

jeopolitikçilerin ulusal güç tanımlarında yer alan başlıca faktördür.

15.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

XX. yüzyıl realizminin babası olarak kabul edilen düşünür kimdir?

- A Thomas Hobbes
- B Raymond Aron
- C Edward Carr
- D Hans J. Morgenthau
- E Arnold Wolfers

Yanıt Açıklaması:

Dünyanın insan doğasından ötürü kusurlu olduğundan hareketle İdealizmi ütopya olarak gören Hans J. Morgenthau 20. yüzyıl realizminin babası olarak anılmaktadır.

16.SORU

JEOPOLİTİK KURAMCI ALFRED THAYER MAHAN'A GÖRE COĞRAFYA İLE DIŞ POLİTİKA ARASINDA DOĞRUDAN BİR NEDENSELLİK İLİŞKİSİ VARDIR. ONA GÖRE BÜYÜK DEVLET OLMANIN ÖN ŞARTI AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A Uluslararası sıkı ilişkiler kurmak.
- B Komşu ülkeleri güçsüz kılmak.
- C Üstün askeri güce sahip olmak.
- D Üstün bir deniz donanmasına sahip olmak.
- E Denizler ve stratejik su yollarına sahip olmak.

Yanıt Açıklaması:

Jeopolitik okulun ilk temsilcileri olan ve bu alandaki çalışmalara öncülük eden Mahan ve Mackinder, coğrafya ile dış politika arasında doğrudan bir nedensellik ilişkisi kurmaktadır. Jeopolitik kuramcı Mahan, analizini, İngiltere'nin global politika izleyen büyük bir deniz gücü olduğu dönemden hareket ederek, denizler üzerindeki hakimiyete yoğunlaştırmaktadır. Mahan, denizlerin ve özellikle stratejik su yollarının denetimini elinde bulundurmaya, büyük devlet olmanın ön şartı olarak kabul etmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi, İngiliz İmparatorluğunun yükselme dönemiyle İngiliz deniz gücünün gelişmesi arasındaki paralelliğe dikkat çekerek, dünyanın başlıca deniz yollarının

imparatorluğun denetiminde bulunmasının, bu yükselişte en büyük rolü oynadığını ifade etmektedir.

17.SORU

Liberalizm 18. ve 19. yüzyıllarda hangi ülkede etkili olmuştur?

- A İtalya
- B Amerika
- C Almanya
- D Avusturya
- E İsveç

Yanıt Açıklaması:

Liberalizm aydınlanma çağı filozoflarının temel felsefelerini oluşturmuştur. İngiltere, İskoçya, Danimarka, Fransa ve Almanya'dan önemli bilim adamları bu çağa damgasını vurmuştur. Ancak liberalizm 18. ve 19. yüzyıllarda bir ideoloji olarak İngiltere ve Amerika'da etkili olmuştur.

18.SORU

Liberalizmin en önemli temsilcilerin olan Herbert Spencer hangi tarihler arasında yaşamıştır?

- A 1632-1704
- B 1723-1790
- C 1724-1804
- D 1820-1903
- E 1712-1778

Yanıt Açıklaması:

Liberalizmin öne çıkan bilim adamlarından olan John Locke 1632-1704 yılları arasında yaşamıştır. Adam Smith 1723-1790 yılları arasında, Immanuel Kant ise 1724-1804 yılları arasında yaşamıştır. Jean Jacques Rousseau ise 1712-1778 yılları arasında yaşamıştır.

20.SORU

BİREYLERİN, HERKESİN HERKESLE SAVAŞTIĞI DOĞA DURUMUNDAN KURTULMAK İÇİN EGEMENLİKLERİNİ BİR DEVLET OTORİTESİNE DEVREDEREK YURTTAŞLIK DURUMUNA

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

GEÇTİĞİ GÖRÜŞÜ AŞAĞIDAKİ ESERLERDEN HANGİSİNDE YER ALMAKTADIR?

A
Leviathan

B
Ütopya
C
Das Capital
D
Toplum Sözleşmesi
E
Tractatus Logico-Philosophicus

Yanıt Açıklaması:

Hobbes'un ünlü eseri Leviathan, siyaset alanında ilk genel teori olarak kabul edilmektedir. Machiavelli gibi Hobbes'un da insanın doğasına yaklaşımı olumsuzdur. İnsan yapısı olabildiğince çıkarıcıdır. Bundan dolayı ister istemez insanlar birbirinin düşmanı olur ve "herkesin herkese karşı savaş durumu başlar. Bu durumda "insan insanın kurdu"dur. Ancak genel bir güvensizlik oluşturan bu durum, insanın ana güdüsü olan kendi varlığını korumayı istemesine aykırıdır, bu bakımdan çok tehlikelidir. Bu varlığını koruma güdüsü, insanları bir sözleşmeyle ellerinde bulunan güce başvurma yetkisinden bir devlet adına vazgeçmeleri ve onu bir egemene devretmelerine yol açmıştır. Böylece bir sözleşmeyle devlet kurulmuş ve doğa durumundan yurttaşlık durumuna geçilmiştir.

1.SORU

Marksist felsefede ülke içindeki zengin-yoksul, ezen-ezilen ya da daha somut ifadeyle burjuvazi-proleterya ayrımının küresel anlamda karşılığı gelişmiş-azgelişmiş ayrımıdır. Bu bağlamda, ülke içindeki emekten artı değer çıkarma, uluslararası anlamda azgelişmişlerden gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmektedir.

Marksist teoriler tarafından yukarıda anlatılan bu ilişki aşağıdaki kavramlardan hangisiyle nitelendirilmektedir?

A
Sınıf çatışması
B
Hegemonya
C
Kapitalist Dünya Sistemi
D
Emperyalizm
E

Diyalektik Materyalizm

Yanıt Açıklaması:

Marksizme göre söz konusu ilişki emperyalizm olarak nitelendirilir.

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Marksist teorinin özellikleri arasında yer almaz?

A
Marks diyalektik materyalizmi benimsemiştir.
B
Marks, Tanrı inancını yadsıyarak, her şeyin temelinde doğanın kendisinin ve maddenin var olduğunu iddia etmektedir.
C
Marks, toplumun kurumsal ve ideolojik yapısının tamamen ekonomik üretim ilişkileri tarafından belirlendiğini varsayar.
D
Devletler ekonomide var olan yapıyı sürdürmede ve güçlendirmede herhangi bir rol oynamamaktadır.
E
Siyasal kuruluşlar ekonomik alt yapıya göre şekillenen üst yapılardır.

Yanıt Açıklaması:

Diyalektik materyalizmi benimseyen Marks, Tanrı inancını yadsıyarak, her şeyin temelinde doğanın kendisinin ve maddenin var olduğunu iddia etmektedir. Marks, toplumun kurumsal ve ideolojik yapısının tamamen ekonomik üretim ilişkileri tarafından belirlendiğini varsayar. Bu ekonomik determinizm temelinde, ekonomik sistemi denetleyebilen siyasal sistemi de denetler. Marks ve Engels öğretisine göre, siyasal kuruluşlar ekonomik alt yapıya göre şekillenen üst yapılardır. Bu nedenle devletler ekonomide var olan yapıyı sürdürmeye ve güçlendirmeye yaramaktadır.

3.SORU

- ABD
- ÇİN
- RUSYA
- İNGİLTERE
- FRANSA
- ALMANYA
- JAPONYA

HANGİ ÜLKELER LİBERALİZM VE DEMOKRASİ ÇERÇEVESİNDE BARIŞ UYUMU GÖSTEREBİLMİŞ VEYA GÖSTEREBİLECEK NİTELİKTEDİR?

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

A
Hepsi

B
I, IV, V, VI, VII

C
I, II, III, IV, VI

D
II, III, IV, VII

E
III, IV, V, VI, VII

Yanıt Açıklaması:

Demokrasinin gelişmesinin devletlerin saldırganlıklarını azalttığı liberalizmin temel savlarından biridir. Çok sayıda örnekle bu kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Batı Yarıküresi'nde 1980'lerde demokrasinin gelişmesiyle beraber çatışmalar azalmaya başlamış ve bu bölgede neredeyse kanıksanmış olan savaşlar artık yaşanmaz olmuştur. Bu noktadan hareketle ABD Dışişleri (eski) Bakanı Warren Christopher'ın da belirttiği gibi, artık büyük devletlerden hiçbiri, diğerini bir askeri tehdit olarak görmüyor. Günümüzde de ABD ile Rusya ve Çin arasında hat ta İngiltere, Fransa, Almanya ya da Japonya arasında bazı sorunlar bulunmaktaysa da bu sorunlar dünya politikasını polarize edecek nitelikte görülmemektedir.

4.SORU

1979 tarihli "Uluslararası Politika Kuramı" adlı çalışmada yer verdiği düşüncelerle neorealist düşüncenin öncüsü olarak kabul edilen yazar kimdir?

A
Raymond Aron

B
Kenneth Waltz

C
Henry Kissinger

D
Reinhold Niebuhr

E
Zbigniew Brzezinski

Yanıt Açıklaması:

Söz konusu eserin sahibi ve neorealizmin öncüsü Kenneth Waltz'dir.

19.SORU

JEOPOLİTİK TEORİYE GÖRE BİR ÜLKENİN DIŞ POLİTİKASINI AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ BELİRLER?

A
Komşu ülkeler

B
Ekonomik gücü

C
Yönetim biçimi

D
Coğrafi özellikleri

E
Askeri gücü

Yanıt Açıklaması:

Jeopolitik teori; devletlerin coğrafi özellikleri ve dünya üzerindeki konumlarıyla izledikleri dış politika arasında, doğrudan deterministik ilişki kuran bir teoridir. Diğer faktörler sabit kalmak üzere, ülke coğrafyasının dış politikayı belirlediği savunulmaktadır. Buna göre, ülkenin kara ülkesi ya da okyanuslarla çevrili olması, önemli nehirlerle ve deniz ticaret yollarına sahip olması, o ülkenin dış politikasında belirleyici bir etki yapmaktadır.

20.SORU

Hegemonik dönemler aşağıdakilerden hangisini ifade eder?

A
Durgunluk ve üretkenlik dönemleri

B
Eksik rekabet sistemi dönemleri

C
Soğuk savaş dönemleri

D
Ekonomik çöküş dönemleri

E
Proleteryaştırma dönemleri

Yanıt Açıklaması:

Wallerstein'a göre dünya sistemi tarihsel ve dönüşümseldir. 50-60 yıllık aralarla bazı dönemlerde durgunluk bazı dönemlerdeyse üretkenlik hâkim olmaktadır.

17.SORU

Gerek deniz gerekse kara alanlarından birinin tek başına dünyanın merkezi olarak dikkate alınmasının doğru olmadığını, uzun vadede, her iki bölgede yer alan ülkelerin, kenar kuşaktaki güçlerle ilişkilerinde çevre (periferi: ikinci) konumunda olacaklarını ileri süren jeopolitik düşünce okulunun alt grubu aşağıdakilerden hangisidir?

A
Marjinalistler

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

- B
Merkezciler
C
İkili düşünce (binarist)
D
Bölgeciler (zonalist)
E
Üçlü düşünce (trinary)

Yanıt Açıklaması:

Marjinalist düşünceye göre, gerek deniz gerekse kara alanlarından birinin tek başına dünyanın merkezi olarak dikkate alınması doğru değildir. Uzun vadede, her iki bölgede yer alan ülkeler, kenar kuşaktaki güçlerle ilişkilerinde çevre (periferi: ikincil) konumunda olacaktırlar. Dolayısıyla global anlamda esas mücadele ve çatışma; nüfusu, sahip olduğu kaynakları ve jeostratejik konumu bakımından çok önemli olan kenar kuşağın denetimini ele geçirmeye yönelik olacaktır.

1.SORU

Marks ve Lenin'e göre aşağıdakilerden hangisi uluslararası çatışmaların temel nedenini oluşturmaktadır?

- A
Sosyalizm
B
Liberalizm
C
Kapitalizm
D
Faşizm
E
Komünizm

Yanıt Açıklaması:

Marks ve Lenin'e göre, finans kapital emperyalizmin kaynağını ve uluslararası çatışmaların temel nedenini oluşturur. Kapitalizm geliştikçe daha fazla hammadde kaynaklarına gerek duyulduğundan, bu durum, daha fazla sömürgeye sahip olmayı gerektirecektir. Denizaşırı sömürgelere sahip olma, bir taraftan hammadde kaynaklarının garanti altına alınmasını sağlarken aynı zamanda ucuz iş gücü ve pazar imkânı da sağlamaktadır.

2.SORU

- I. ABD
II. Çin
III. Rusya
IV. İngiltere

- V. Fransa
VI. Almanya
VII. Japonya
Hangi ülkeler Liberalizm ve Demokrasi çerçevesinde barış uyumu gösterebilmiş veya gösterebilecek niteliktedir?

- A
Hepsi
B
Hiçbiri
C
I, II, III, IV, VI
D
II, III, IV, VII
E
III, IV, V, VI, VII

Yanıt Açıklaması:

Demokrasinin gelişmesinin devletlerin saldırganlıklarını azalttığı liberalizmin temel savlarından biridir. Çok sayıda örnekle bu kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Batı yarıkürede 1980'lerde demokrasinin gelişmesiyle beraber çatışmalar azalmaya başlamış ve bu bölgede neredeyse kanıksanmış olan savaşlar artık yaşanmaz olmuştur. Bu noktadan hareketle ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher'ın da belirttiği gibi, artık büyük devletlerden hiçbiri, diğerini bir askeri tehdit olarak görmüyor. Günümüzde de ABD ile Rusya ve Çin arasında hatta İngiltere, Fransa, Almanya ya da Japonya arasında bazı sorunlar bulunmaktaysa da bu sorunlar dünya politikasını polarize edecek nitelikte görülmemektedir.

19.SORU

Jeopolitik teori bakımından önemli bir kavram olan "heartland-anakara" kavramını ileri süren kişi aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Rudolf Kjellen
B
Frederick H. Hartmann
C
Halford Mackinder
D
Alfred Thayer Mahan
E
Nicholas J. Spykman

Yanıt Açıklaması:

Halford Mackinder bu kavramı kullanan kişidir.

20.SORU

JEOPOLİTİK KURAMIN, GÜÇ KAVRAMINA YAKLAŞIMINDA REALİST KURAMDAN AYRILAN TEMEL VURGUSU AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A Askeri güç
- B Ekonomik güç
- C Coğrafik güç
- D Siyasi güç
- E Hegemonik güç

Yanıt Açıklaması: Jeopolitik kuramın, güç kavramına yaklaşımında realist kuramdan ayrılan temel vurgusu: Coğrafik güçtür.

13.SORU

JEOPOLİTİK TEORİ AŞAĞIDAKİ KONULardan HANGİSİNİ İNCELER?

- A İnsanın çevreye etkileri
- B Coğrafyanın dış politikaya etkileri
- C Devletin sisteme etkileri
- D Sistemin dış politikaya etkileri
- E Karar vericilerin dış politikaya etkileri

Yanıt Açıklaması: Jeopolitik teori "Coğrafyanın dış politikaya etkileri" konularını inceler

14.SORU

Aşağıdakilerden hangisi liberal düşünörlere göre, devletin küçöltölmesini gerekli hale getiren unsurlardan biri değildir?

- A Bireylerin ortak çıkarlarının uyumlaştırılması
- B Kamuoyunun katılımı
- C Özel sektörün hareket alanının genişlemesi
- D Devlet tarafsızlığı
- E Devletin kamuoyundan bağımsız hareket eden üniter yapısı

Yanıt Açıklaması:

Liberalizmine göre, devlet ya da hükömet, özel sektörün hareket alanını genişletmek için mümkün olduğunca sınırlanması gereken bir ögedir. Liberal düşünöceye göre kamuoyu katılımı, devletin daha iyi yönetilmesini, iç ve dış politikada daha başarılı olmasını sağlamaktadır. Liberal anlayışa göre devlet, kamuoyundan bağımsız, kendi başına hareket eden üniter bir yapı değildir. Aksine devlet çok farklı çıkarların temsil edildiğı bir topluluktur.

15.SORU

OLASILIKÇI YAZARLARI DETERMİNİST YAKLAŞIMI BENİMSEYEN YAZARLARDAN FARKLI KILAN AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A Coğrafya ile dış politika arasında determinist bir ilişki kurulmaması
- B Karaların hakimiyeti ile dış politika arasında ilişki kurmaları
- C Devletlerin sürekli genişleyen siyasi yapılar olarak görülmesi
- D Devletlerin hayatta kalmak için hammadde kaynaklarına ve yeni topraklara sahip olması gerektiğini düşünmeleri
- E Eski dünya ile yeni dünyanın birbirini çevrelediğini ileri sürmeleri

Yanıt Açıklaması: Olasılıkçı yazarları determinist yaklaşımı benimseyen yazarlardan farklı kılan "Coğrafya ile dış politika arasında determinist bir ilişki kurulmamasıdır"

16.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ULUSLARARASI LIBERAL TEORİNİN TEMEL ÖZELİKLERİ ARASINDA YER ALMAZ?

- A I. Dünya Savaşı sonrasında, uluslararası barış ve güvenliğin egemen kılınması ve çatışmaların önlenmesine ilişkin çabaların bir sonucu olarak gündeme gelmiştir.
- B Klasik liberal teorinin insan unsuru ve bireye yaklaşımını esas alarak, uluslararası ilişkilerde barış ve işbirliğini analiz etmektedir.
- C

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Liberal uluslararası ilişkiler teorisinde, analiz birimi sadece bireydir, plüralist bir yaklaşım söz konusu değildir.

D

Liberalizmin temel ilkesi olan demokrasi, neoliberalizmin de en temel ilkesi olmaya devam etmektedir.

E

Sınırların anlamını yitirmeye başladığı bir dünyada artık iç politika dış politika ayırımı yapılması anlamsızdır.

Yanıt Açıklaması:

Klasik liberal teoride birey temel analiz birimi olarak alınırken liberal uluslararası ilişkiler teorisinde, analiz birimi sadece birey değildir. Analiz düzeyi olarak pluralist bir yaklaşım benimsenerek, uluslararası ilişkiler ve devletin dış politikası; birey, ulusal baskı grupları, devlet, uluslararası örgütler ve uluslar aşırı örgütlenmeler düzeyinde (yani aktör düzeyinde) analiz edilmektedir.

10.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ JEOPOLİTİKÇİ HAUSHOFER'İN DÜNYAYI AYIRDIĞI BÖLGELERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

A

Japonya ve Çin'in merkez olduğu bölge

B

Amerika

C

Doğu Avrupa ve Sibiry'a'yı içine alan bölge

D

Afrika ve Yakın Doğu

E

Avrasya

Yanıt Açıklaması: "Doğu Avrupa ve Sibiry'a'yı içine alan bölge" jeopolitikçi Haushofer'in dünyayı ayırdığı bölgelerden biri değildir.

11.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Vasquez'e göre realizmin varsayımlarından biri değildir?

A

Devlet uluslararası politikanın temel aktörüdür.

B

Uluslararası ilişkiler güç mücadelesidir.

C

Güç politikanın temel amacını oluşturmaktadır.

D

İç politika ve uluslararası politika ayrıdır.

E

Realizm, mücadeleyi doğuran sebepler ve onların ortadan kaldırılma yolları üzerinde durur.

Yanıt Açıklaması:

Morgenthau'ya göre güç, politikanın temel amacını ve herhangi bir siyasal davranışın temel güdüsünü oluşturmaktadır. Bu varsayım Vasquez'e değil, Morgenthau'ya aittir.

7.SORU

Jeopolitik Teoriye göre bir ülkenin dış politikasını aşağıdakilerden hangisi belirler?

A

Komşu ülkeler

B

Ekonomik gücü

C

Yönetim biçimi

D

Coğrafi özellikleri

E

Askeri gücü

Yanıt Açıklaması:

Jeopolitik teori; devletlerin coğrafi özellikleri ve dünya üzerindeki konumlarıyla izledikleri dış politika arasında, doğrudan deterministik bir ilişki kuran bir teoridir. Diğer faktörler sabit kalmak üzere, ülke coğrafyasının dış politikayı belirlediği savunulmaktadır. Buna göre, ülkenin kara ülkesi ya da okyanuslarla çevrili olması, önemli nehirlerle ve deniz ticaret yollarına sahip olması, o ülkenin dış politikasında belirleyici bir etki yapmaktadır.

8.SORU

Herhangi bir bölgenin doğal üstünlüğü iddiasına dayanan düşüncelere karşı çıkan, tarihsel olarak coğrafi güç merkezinin sürekli değiştiğini ileri süren jeopolitik düşünce okulunun alt grubu aşağıdakilerden hangisidir?

A

Marjinalistler

B

Merkezciler

C

Çoğulcular (pluralist)

D

Bölgeciler (zonalist)

E

Üçlü düşünce (trinary)

Yanıt Açıklaması:

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Çoğulcu okula (pluralist school) göre, bu düşüncüler herhangi bir bölgenin doğal üstünlüğü iddiasına dayanan düşüncelere karşı çıkmaktadır. Tarihsel olarak coğrafi güç merkezi, bir yerden bir başka yere sürekli kaymış ve kaymaktadır. Diğer bir deyişle güç merkezi sürekli değişmekte, bazen bir bölge ya da ülke merkez olup, diğeri çevre konumunda kalırken başka bir zaman tam tersi olabilmekte ve süreç bu şekilde devam etmektedir.

2.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ JOHN LOCKE'UN TEMEL FELSEFİ DÜŞÜNCELERİ ARASINDA YER ALMAZ?

- A Haksız bir zorlama söz konusu olsa dahi savaş yaşanmaz.
- B Doğa durumunda insanların eşit ve özgürdür.
- C Doğa durumu savaş durumu değildir.
- D Doğa durumunu, yöneten aklın yasalarıdır.
- E Liberal devlette birey devletle yaptığı sözleşme karşılığında özgürlüğünün korunmasını garanti altına alır.

Yanıt Açıklaması:

Locke'a göre doğa durumu savaş durumu değildir. Ortak yargıda bulunma yetkisiyle donatılmış bir üstleri olmadığı sürece usa göre yaşayan insanlar doğa durumunda bulunurlar. Haksız bir zorlama söz konusu olduğunda savaş yaşanabilir; fakat bu durum doğa durumu ile özdeşleştirilmemelidir.

3.SORU

REALİST KURAMCILARA GÖRE AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ULUSAL GÜCÜN ÖĞELERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A Coğrafi konum
- B Topografik özellik
- C Ülke büyüklüğü
- D Askeri güç
- E Hükümet amaçları

Yanıt Açıklaması:

Realist bir kuramcı olarak tanıdığımız Morgenthau gibi A.T. Mahan da ulusal gücün öğelerini sıralarken coğrafi konum, topografik özellik, ülke büyüklüğü, nüfus, askeri güç, ulusal karakter ve hükümetin karakterini belirtmektedir. "Deniz Gücünün Tarihi Etkisi" (The Influence of Sea Power upon History: 1660-1783) başlığını taşıyan ve uluslararası ilişkilerin temel klasiklerinden olan çalışmada, deniz gücünün unsurları adını verdiği bu öğelerin ilk üçü, doğrudan coğrafya ile ilgilidir. Realist Morgenthau'ya göre ulusal gücün öğeleri; coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, askeri güç, nüfus, ulusal karakter, ulusal moral, diplomasinin niteliği ve hükümetin niteliğidir. Mahan'ın tanımındaki ulusal karakter, Morgenthau'da ulusal karakter ve ulusal moral olarak hükümetin karakteriye hükümetin niteliği ve diplomasinin niteliği olarak alt gruplara ayrılarak incelenmiştir.

4.SORU

Çevresel kuramda Fransız Okulu olarak bilinen akımın ve "posibilist" (olasılıkçı) düşünceye göre coğrafyanın insanlar ve devletler üzerindeki etkisi nasıldır?

- A Coğrafya bize ne yapmamızı emreden bir öğe olmayıp tercihlerimizi oluşturmada yol göstericidir.
- B Coğrafyanın insan ve devlet üzerinde etkisi oldukça sınırlıdır.
- C Coğrafya devletin hâkim konumda olmasında başrol oynar.
- D İnsan davranışlarını etkileyen en önemli unsur yaşadığı çevre ve özellikle coğrafyadır.
- E Coğrafyanın insan ve devlet davranışları üzerinde herhangi bir etkisi söz konusu değildir.

Yanıt Açıklaması:

Fransız coğrafya okuluna göre, insan kendi doğal çevresini değiştirebilen ve kendisine yönelik seçenekleri en sonunda kendisi belirleyebilen bir karaktere sahiptir. Bu nedenle çevre ve özellikle coğrafya, insanın eylemlerini etkileyen çok sayıda unsurdan biri olarak görülmelidir. Coğrafya bize ne yapmamızı emreden bir öğe olmayıp tercihlerimizi oluşturmada yol göstericidir. Coğrafya ve çevresel faktörler bu anlamda insan

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

davranışlarını koşullandırmak yerine, dış politika davranışlarının oluşmasında karar vericinin önündeki seçeneklere işaret etmektedir.

5.SORU

Devletlerin coğrafi özellikleri ve dünya üzerindeki konumlarıyla, izledikleri dış politika arasında deterministik bir ilişki kuran teori aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Neorealizm
- B
Jeopolitik
- C
Oyun teorisi
- D
Bağımlılık Teorisi
- E
Merkez Çevre Teorisi

Yanıt Açıklaması:

Söz konusu teori jeopolitik olarak adlandırılır.

6.SORU

Uluslararası yapının devletlerin davranışlarını sınırladığını ileri süren düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Kenneth Waltz
- B
Edwrad H. Carr
- C
Hans Morgenthau
- D
Niccolo Machiavelli
- E
Thomas Hobbes

Yanıt Açıklaması:

"Uluslararası Politika Kuramı" kitabıyla realist düşünceye yeni bir boyut getiren ve neorealizmin öncüsü olarak kabul edilen düşünür Kenneth Waltz'dır. Waltz'a göre anarşik bir ortam olarak görülen uluslararası yap, devletlerin davranışların sınırlandırmaktadır.

7.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ REALİST VE LİBERAL DÜŞÜNCENİN ORTAKLAŞTIĞI GÖRÜŞLERDEN BİRİDİR?

- A
Uluslararası sistem anarşiktir yapıdadır.
- B

Devletler için mutlak kapasiteden öte, göreceli kapasite önemlidir.

C

Devletler uluslararası güvenliği artırmak için işbirliği yapabilirler.

D

Sistemin anarşik yapısı işbirliğinin sağlanması için hegemonyanın varlığını gerektirir.

E

Uluslararası ilişkilerin temel aktörleri devletlerdir.

Yanıt Açıklaması:

Liberal ve realist teori, uluslararası yapıyı anarşik olarak tanımlamaktadır. Ancak sistemi yorumlama biçimleri farklılaşmaktadır. Liberaller de realistler gibi anarşiyi bir ortak hükümetin yokluğu olarak görmekle beraber, liberaller esas olarak anarşiyi, devletleri işbirliğine zorlayacak, işbirliğinden kaçınmayı önleyecek ya da vaatlere yöneltecek bir ortak otorite yokluğu ve bir üst kurumlaşma eksikliği olarak algılamaktadırlar.

8.SORU

Aşağıdakilerden hangisi jeopolitik teori ile realist (gerçekçi) teori arasındaki benzerlikler arasında yer almaz?

A

Her iki teoride de ulusal gücün maddi ve maddi olmayan unsurlarına değinildiği görülmektedir.

B

Coğrafya, askeri güç, ekonomik güç, insan unsuru gibi maddi unsurların yanında diplomasi, hükümetin niteliği ve ulusal karakter gibi unsurları da dikkate aldıkları görülmektedir.

C

Her iki teorinin ortak yönleri ve benzerlikleri arasında devletleri rasyonel karar veren birimler olarak, yekpare ve egemen yapılar olarak görmektedirler.

D

Her iki teori de güç ve çıkar unsuruna önem vermekte ve devletlerin yayılmacı politikalarını olağan karşılamakta ve meşrulaştırmaktadır.

E

Her iki teorinin de güce verdikleri önem bakımından aralarında büyük benzerlikler bulunmakta aynı gücü ön plana çıkarmaktadırlar.

Yanıt Açıklaması:

Jeopolitik teori pek çok bakımdan realist (gerçekçi) teoriye benzemektedir. Özellikle güce verdikleri önem bakımından aralarında büyük

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

benzerlikler bulunmaktadır. Burada temel fark, gerçekçi teorinin daha çok askeri gücü öne çıkarması, jeopolitik teorinin ise coğrafi gücü ve coğrafya unsurunu temel almasıdır.

20.SORU

Jeopolitik teori ve realist teori aşağıda verilen seçeneklerden, hangisi ile anlam kazanmamaktadır?

- A
Savaş ve çatışmayı, devletler arasındaki mücadelenin bazen bir aracı, bazen de doğal bir sonucu olarak görmektedir.
- B
Coğrafi konumunu güç olarak kullanmaya çalışır.
- C
Gücü esas alan yaklaşımından etkilenen bir teoridir.
- D
Emperyalist genişlemeyi ve yayılcı politikaları devletler için doğal kabul eder.
- E
Emperyalizm ve yayılcı politikaları kılavuzluk eden bir uluslararası politika teorisidir.

Yanıt Açıklaması:

Jeopolitik teori ve realist teori, savaş ve çatışmayı, devletler arasındaki mücadelenin bazen bir aracı, bazen de doğal bir sonucu olarak görmektedir. Çünkü; jeopolitik teori, realizmin, gücü esas alan yaklaşımından etkilenen bir teoridir. Emperyalist genişlemeyi ve yayılcı politikaları devletler için doğal kabul eden klasik realizm gibi jeopolitik teori de emperyalizm ve yayılcı politikaları kılavuzluk eden bir uluslararası politika teorisidir.

14.SORU

NEO MARKSİST TEORİLERE GÖRE, ÜRETİCİ SERMAYENİN ULUSLARARASILAŞMASI, AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİNE YOL AÇMAZ?

- A
Bağımlılık ilişkisi
- B
Emperyalizm
- C
Sömürü ilişkisi
- D
Uluslararası karteller

E

Artı değer azalması

15.SORU

Aşağıdakilerden hangisi gücü bir amaç değil araç olarak görmüştür?

- A
Aron
- B
Carr
- C
Hobbes
- D
Waltz
- E
Voltaire

Yanıt Açıklaması:

Kenneth Waltz gücü devletin varlığını sürdürmesinin ve güvenliğinin sağlanmasının aracı olarak görmektedir. Waltz'a göre devletin nihai amacı güç değil, güvenlidir ve bu noktada Morgenthau'dan farklı düşünmektedir. Waltz'a göre güç, devletin daha fazla güvenliğe sahip olmasının bir aracıdır.

16.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Vasquez'e göre realizmin varsayımlarından biridir?

- A
Devlet uluslararası politikanın temel aktörüdür
- B
Devlet merkezilik varsayımı
- C
Güç politikanın temel amacını oluşturmaktadır
- D
Rasyonellik varsayımı
- E
Güç varsayımı

Yanıt Açıklaması:

Vasquez, realizmin varsayımlarını üç başlık altında toplamaktadır. 1) Devlet, uluslararası politikanın temel aktörüdür. 2) İç politika ve uluslararası politika ayrıdır. 3) Uluslararası ilişkiler güç mücadelesidir (Vasquez, 1998: 37). Keohane da realizmin varsayımlarını araştırma programının çetin özü (hard core) olarak nitelediği üç noktada özetlemektedir. Bunlar: 1) devlet merkezilik varsayımı, 2) rasyonellik varsayımı, 3) güç varsayımıdır (Shimko, 1992: 286-87). Morgenthau'ya göre güç, politikanın temel amacını ve herhangi bir

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

siyasal davranışın temel güdüsünü oluşturmaktadır.

17.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ, LİBERAL TEORİYİ SAVUNAN DÜŞÜNÜRLERİN ÜZERİNDE DURDUĞU ÖGELER ARASINDA DEĞİLDİR?

- A
Özgürlüğün gelişmesinin, barışı sağlayacağı.
- B
Bireylerin eşitliği ve özgürlüğü.
- C
Partilerin ve liderlerin saldırgan oluşu ve savaşa yatkınlığı.
- D
Özel mülkiyet haklarının korunması gerektiği.
- E
Bireysel hakların gelişmesinin önemi.

Yanıt Açıklaması:

Liberal teoriyi savunan bilim adamlarının, üzerinde durdukları ögeler, özgürlüğün gelişmesinin, barışın gelişmesini sağlayacağı, bireysel hakların daha fazla gelişmiş olduğu, hukuk önünde bireyler eşit olduğu, ifade özgürlükleri ve özel mülkiyet hakkı gibi diğer haklardan yararlanmaları, ticari faaliyetler ve bunun sağladığı imkânlardan yararlanmanın, ancak barışın sürmesine bağlı olduğunu, Bu nedenle liberal parlamenter sisteme sahip Batılı Devletlerin, barışı korumaya çalışmalarıdır.

13.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ, ROBERT COX'A GÖRE HEGEMONİK GÜÇ İLE İLİŞKİLENDİRİLEMEZ?

- A
Hegemonik güç, diğeri üstünde mutlak üstünlüğe sahip olan ve diğerlerini sömüren ülke değildir.
- B
Hegemonya, devletler arası ilişkilerde istikrarı sağlaması bakımından önemlidir.
- C
Hegemonik güç, diğer ülke üzerinde her alanda üstünlük kurar.
- D
Hegemonik güç, devletler arası çatışmaları engelleyerek düzeni sağlamaktadır.
- E

Üretim kapasitesi daha yüksek olan hegemon, periferi ülkelere doğru genişleyerek, dünya hegemonyası aşamasına gelir.

Yanıt Açıklaması:

Robert Cox'a göre hegemonik güç, diğeri üstünde mutlak üstünlüğe sahip olan ve diğerlerini sömüren ülke değildir. Aslında diğerleriyle bu devletin çıkarları arasında bir uzlaşma da söz konusu olabilir. Hegemonya, devletler arası ilişkilerde istikrarı sağlaması bakımından önemlidir. Hegemonik güç, devletler arası çatışmaları engelleyerek düzeni sağlamaktadır. Üretim kapasitesi daha yüksek olan hegemonik güç, dışa doğru, periferi ülkelere doğru genişleyerek, dünya hegemonyası aşamasına gelir.

10.SORU

Yapısalcı emperyalizm teorisi kime aittir?

- A
Marks
- B
Engels
- C
Gramsci
- D
Galtung
- E
Hegel

Yanıt Açıklaması:

Uluslararası sistemi incelerken dünyayı merkez (core) ve çevre (periferi) ülkeler olmak üzere ikiye ayıran Galtung, bu sınıflandırmayı yaparken her ülkenin de kendi içinde merkez ve çevreye ayrılabilceğini belirtir. Galtung'a göre yapısal şiddeti doğuran bu merkez çevre ya da metropol uydu ilişkisidir. Galtung bu ilişkiyi emperyalizm olarak nitelemektedir.

1.SORU

EMPERYALİZMİN, KAPİTALİZMİN YANLIŞ UYGULANMASINDAN KAYNAKLANAN YAPISAL BİR SORUN OLDUĞUNU İLERİ SÜREN DÜŞÜNÜR AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Lenin
- B
Marks
- C
Hobson
- D

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Wallerstein

E

Modelski

2.SORU

AVRUPA'DA EGEMEN ULUS DEVLETLERİN DOĞUŞUNU BAŞLATAN VE OTUZ YIL SAVAŞLARINI SONAERDİREN 1648 TARİHLİ ANLAŞMA HANGİSİDİR?

A

Magna Carta

B

Westfalya

C

Kyoto

D

Versailles

E

Saint-Germain

Yanıt Açıklaması:

Westfalya Anlaşması Avrupa'da egemen ulus devletlerin doğuşu, Otuz Yıl Savaşlarını sona erdiren 1648 Westfalya Anlaşmasıyla başlamıştır.

3.SORU

I) Devletin, uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul edilmesi.
II) Devlete yekpare ve bütüncül bir yapı olarak bakılması.
III) Ülke coğrafyasının dış politikayı belirlemesi
IV) Devletlerin rasyonel davranan birimler olduğunun varsayılması.
V) Devletlerin çıkar mücadelesine odaklanan ve yayılmacı politikalar peşinde koşan birimler olarak ele alınması.
Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri jeopolitik kuram ile realist kuram arasındaki ortak noktalardandır?

A

I, II, III

B

I ve V

C

I, II, IV, V

D

Yalnız III

E

I, II, III, IV, V

Yanıt Açıklaması:

Jeopolitik kuram, aslında realist kuramın temel varsayımlarını benimsemesi dolayısıyla, realist okul ya da realist paradigma içinde düşünülebilecek bir yaklaşımdır. Zira devletin, uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul edilmesi, devlete yekpare ve bütüncül bir yapı olarak bakılması, devletlerin rasyonel davranan birimler olduğunun varsayılması bakımından realist (gerçekçi) kuramla aralarında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Ayrıca, devletlerin çıkar mücadelesine odaklanan ve yayılmacı politikalar peşinde koşan birimler olarak ele alınması da ortak varsayımlardır.

4.SORU

Realizme göre devlet adamını yönlendiren faktörler nelerdir?

I. **KORKU.**

II. **KUŞKU.**

III. **HİZMET.**

IV. **GÜVENSİZLİK.**

V. **ÜNE KAVUŞMA.**

A

I ve III.

B

I, III ve V.

C

I, II, III ve IV.

D

I, III, IV ve V.

E

I, II, IV ve V.

Yanıt Açıklaması:

Korku, kuşku, güvensizlik, güvenlik ikilemi, üne kavuşma, saygınlık ve çıkar gibi unsurlardır.

5.SORU

I. Dünya Savaşı sonrası süreçte idealizmin temel düşüncesinin ve uluslararası barış ve güvenliği sağlamaya dönük varsayımlarının iflas etmesi üzerine ona bir meydan okuma olarak gelişen ve II. Dünya Savaşı sonrası süreçte güvenlik meselesinin, uluslararası sistemin ana gündemini oluşturmasıyla oldukça çekici hale gelen düşünce akımı aşağıdakilerden hangisidir?

A

Realizm

B

Sürrealizm

C

Kapitalizm

D

Neorealizm

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

E
Klasizm

Yanıt Açıklaması:

Realizm, esas olarak I. Dünya Savaşı sonrası süreçte idealizmin temel düşüncesinin ve uluslararası barış ve güvenliği sağlamaya dönük varsayımlarının iflas etmesi üzerine ona bir meydan okuma olarak gelişmiştir. İlk ortaya çıkması da aslında idealizmin eleştirisiyle başlamış ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrası süreçte güvenlik meselesinin, uluslararası sistemin ana gündemini oluşturmasıyla oldukça çekici hale gelmiştir.

6.SORU

AŞAĞIDAKİ YAZARLARDAN HANGİSİ DENİZLERE HÂKİM OLMA İLE DIŞ POLİTİKA ARASINDA DOĞRUDAN BİR İLİŞKİ KURMUŞTUR?

- A
Spykman
- B
Mackinder
- C
Modelski
- D
Wallerstein
- E
Mahan

Yanıt Açıklaması: "Mahan", denizlere hâkim olma ile dış politika arasında doğrudan bir ilişki kurmuştur

7.SORU

YENİ MARKSİSTLER İÇİN EMPERYALİZM, EMEKTEN SAĞLANAN ARTI DEĞERİN ÜLKE İÇİYLE SINIRLI KALMAYIP, DÜNYA ÖLÇEĞİNDE GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ VE AZGELİŞMİŞLERDEN GELİŞMİŞLERE AKTARILDIĞI SÜREÇTİR... TAM REKABETİN BÜTÜN KURALLARIYLA GEÇERLİ OLDUĞU ESKİ KAPİTALİZMDE, ULUSLARARASI MAL İHRACI SİSTEMİN TEMEL NİTELİĞİNİ OLUŞTURURKEN TEKELCİLERİN EGEMEN OLDUĞU TEKELCİ KAPİTALİZMDE, MAL İHRACININ YERİNİ, ULUSLARARASI ÖLÇEKTE SERMAYE İHRACI ALIR.

Harry Magdoff tarafından "yeni emperyalizm" olarak nitelendirilen bu dönemin temel özelliği nedir?

- A
Ekonomik gücün dev şirketler ve finans kurumları elinde toplanması
- B
Dünya pazarında ülkelerin rekabet halinde olması
- C
Rekabetçi ülkelerin sıcak çatışmalara girmeleri
- D
Hammadde kaynakları arayışından vazgeçilmeye başlanması
- E
Az gelişmiş ülkelerin çekiciliğini yitirmeye başlaması

Yanıt Açıklaması:

Yeni emperyalist döneminin temel özelliği bu düzende ekonomik gücün dev şirketler ve finans kurumları elinde toplanmasıdır. Doğru yanıt A şıkkıdır.

8.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ JEOPOLİTİK TEORİ VE REALİST TEORİ ARASINDAKİ BİR BENZERLİĞİ İFADE EDER?

- A
Yayılmacı politikaların, devletlerin iç işlerine yansımalarının incelenmesi gerekliliğinin kabul edilmesi
- B
Çatışma ve savaş durumlarının, devletlerarası mücadelenin kimi zaman aracı, kimi zaman da tabii bir sonucu kabul edilmesi
- C
1870-71 Fransa Prusya savaşının hem jeopolitik hem de realist teorinin esas çalışma konusu olması
- D
Teknolojik ilerlemeler ile devletin gücü arasında bir paralellik olduğunun vurgulanması
- E
XX. Yüzyıl başlarından itibaren, Transatlantik ve Transpasifik'te ortaya çıkan yeni güç merkezleri ve bunların Avrupa devletleri ile olan güç dengelerinin korunması gerekliliğinin savunulması

**FINALLERDE NELER GELDİ?
NELER GELEBİLİR?**

2.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Marks ve Engels's göre tüm savaşlar hangi toplumlar arasındadır?

- A Silahlı ile silahsız
- B Sömürgeciler
- C Ham madde sahibi ile sömürgeciler
- D Ezen ile ezilen
- E Demokratlar ile kapitalistler

Yanıt Açıklaması:

Marks ve Engels'e göre tarih boyunca ekonomik çıkarlar ve ihtiyaçlar güç ilişkilerini etkilemiş, baskı altında tutulan ezilen sınıflarla egemen güçler arasındaki çatışma devam etmiştir. Tüm savaşlar "özgür insan ile köle, bey ile serf, lonca ustası ile kalfa, tek kelimeyle ezen ile ezilen arasında" süregelenmiştir. Bu mücadele kimi zaman örtülü, kimi zaman açıktan, ama daima varolmuş ve son aşamada burjuvazi ile proleteryanın savaşına dönüşmüştür (Marks-Engels, 1997: 9-10). Dolayısıyla tarihi, bir sınıf mücadelesi tarihi olarak alan Marks'a göre, ezen sınıf ile ezilen sınıf arasındaki mücadele daima yeni bir ekonomik, siyasal ve toplumsal sistemin doğmasıyla sonuçlanmıştır. Marksist görüşe göre sınıf çatışması toplumsal değişimin ana nedenini oluşturmaktadır.

4.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ, SİSTEM TEORİSİNİN TEMEL VARSAYIMIDIR?

- A Uluslararası sistemin uluslararası aktörlerden oluşması
- B Sistemde temel aktör olan devletlerin yapısı belirlemesi
- C Sistemin devletlerin dış politikalarını belirlemesi
- D Sistemde devletlerin farklılıklarının önemli olması
- E Sistemin devletlerin iç politikalarını belirlemesi

Yanıt Açıklaması: Sistemin devletlerin dış politikalarını belirlemesi, sistem teorisinin temel varsayımdır.

5.SORU

Diyalektik materyalizmi benimseyen Marks hangi yıllar arasında yaşamıştır?

- A 1818-1883
- B 1870-1924
- C 1858-1940
- D 1818-1881
- E 1881-1908

Yanıt Açıklaması:

Marks 1818 yılında doğmuş ve 65 yaşında hayatını kaybetmiştir.

9.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Liberalizmin felsefi temellerinden değildir?

- A Eşitlik
- B Rasyonellik
- C Özgürlük
- D Mülkiyet
- E Çıkarıcılık

Yanıt Açıklaması:

Klasik liberal düşünce, eşitlik, rasyonellik, özgürlük, ve mülkiyet kavramları üzerine inşa edilmiştir.

10.SORU

KAPLAN'IN SİSTEM MODELLERİNDEN OLAN " GÜÇ DENGESİ SİSTEMİNİN " DEVAM EDEBİLMESİ İÇİN BİRBİRİNE YAKIN GÜÇTE EN AZ KAÇ ULUSAL DEVLETİN BULUNMASI GEREKMEKTEDİR ?

- A 2
- B 3
- C 4
- D 5
- E 6

Yanıt Açıklaması: Kaplan, güç dengesi sisteminin devam edebilmesi için, birbirine yakın

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

güçte en az befl ulusal devletin bulunmas›
gereklii üzerinde durmaktadır.

11.SORU

Sistemde dengenin korunması için gerekli davranışları ifade eden temel kurallar, Kaplan'ın her sistemin durumunu incelemeye ve açıklamaya yarayan öngördüğü beş değişken dizisinden biridir. Hangi ifade temel kurallara ilişkin doğru bir ifade değildir?

- A
Sistemdeki devletlerin karakteristik davranışlarını ifade etmektedir.
- B
İstikrarın korunmasına yöneliktirler.
- C
Her sisteme göre değişkenlik gösterirler.
- D
Sistemin denge kurallarını oluştururlar.
- E
Kurallarda aksama olsa bile sistem istikrarlı biçimde işlemeye devam eder.

Yanıt Açıklaması:

Bu kurallar istikrarın korunmasına yöneliktirler ve temel kurallar oldukları için bunlarda meyadan gelen aksamalar sistemde istikrarsızlığa yol açabilir.

12.SORU

ULUSLARARASI SİSTEMDE, HİÇBİR ULUS DEVLETİN VEYA KOALİSYONUN, SİSTEMİ TEHDİT EDECEK GÜCE ULAŞMAMASI İÇİN, DEVLETLERİN BİRBİRLERİNİ Dengeledikleri yapı, aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ifade edilmektedir?

- A
Hiyerarşik denge
- B
Güç dengesi
- C
Evrensel sistem
- D
Dünya hükümeti
- E
Hegemonik istikrar

Yanıt Açıklaması: Uluslararası sistemde, hiçbir ulus devletin veya koalisyonun, sistemi tehdit edecek güce ulaşmaması için, devletlerin birbirlerini dengeledikleri yapı: "Güç dengesi" yapısıdır.

13.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Kaplan'a göre Güç Dengesi Sisteminin yıkılmasına yol açabilecek gelişmelerden biri değildir?

- A
Devletlerin oyun kurallarının dışına çıkması
- B
Devletler arasında iletişim eksikliği
- C
Devletlerin kapasiteleri arasındaki farkın büyümesi
- D
Rollerin tanımlanmasında anlaşmazlık olması
- E
Devletlerin sayısının artması

Yanıt Açıklaması:

Kaplan'a göre, temel aktörlerin sayılarının belli bir sınırın altına düşmesi, temel kurallardan herhangi birinin aksamaması, diğer bir deyişle oyunun kuralları dışına çıkan devletlerin davranışı, iletişim eksikliği, aktörlerin kapasiteleri arasındaki farklılığın büyümesi, rollerin tanımlanmasında anlaşmazlık olması ve dengeleme mekanizmasının işleyemez hale gelmesi sistemin istikrarını tehdit eden durumlardır. Kural dışı hareket eden devletlerin artması, uluslararası örgütlenmelerin gelişmesi ve uluslararası ideolojilerin ortaya çıkması da güç dengesi sisteminin yıkılmasına yol açabilecek gelişmelerdir. Devletlerin sayısının artması ise böyle bir gelişme değildir.

1.SORU

Bir inanç ya da bağlanan teori ve görüş, öngörülen amacın gerçekleşmesine yaptığı katkıyla değerlendirilir, bu da ancak deneyimle bilinir. Dolayısıyla bir görüş ya da düşüncenin doğruluğu, ancak uygulamadaki başarısıyla ölçülür. Buna ne denir?

- A
Dogmatik düşünce
- B
Pragmatik doğrulama
- C
Kriz prosedürleri
- D
Problem çözme
- E
Epistemolojik analiz

Yanıt Açıklaması:

Pragmatik doğrulama denmektedir. Teorinin varsayımları, uygulamadaki sonuçlar tarafından

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

sürekli destekleniyorsa yani, inanç uygulamada bir işe yarıyorsa giderek artan ölçülerde doğru bir inanç (teori) haline gelir. Özetlemek gerekirse pragmatizm, doğruluğu ve gerçekliği yalnızca eylemlerin sonuçlarıyla değerlendirir.

2.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ OYUN TEORİSİNİN TEMEL UNSURLARINI EKSİKSİZ BELİRTMEKTEDİR?

- A
Taraflar, Stratejiler, Kurallar, Sonuçlar
- B
Sonuçlar, Stratejiler, Kurallar, Çıkarlar
- C
Taraflar, Stratejiler, Kaynaklar, Çıkarlar
- D
Kaynaklar, Çıkarlar, Kurallar, Sonuçlar
- E
Kaynaklar, Çıkarlar, Taraflar, Kurallar

Yanıt Açıklaması: Oyun teorisinin temel unsurları: Taraflar, Stratejiler, Kurallar, Sonuçlardır.

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi rasyonalizmi doruğa ulaştıran düşündürdür?

- A
Grotius
- B
Kant
- C
Galileo
- D
Leibniz
- E
Hegel

Yanıt Açıklaması:

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ALANI- NA KATKILARI AÇISINDAN GROTIUS VE KANT'IN DA RASYONALİZME ÖNEMLİ KATKILARDA BULUNDUĞUNU BELİRTMEKTE YARAR VARDIR. RASYONALİZM, HEGEL İLE DORUĞUNA ULAŞMIŞTIR.

4.SORU

Rasyonalizmin doruğu olarak kabul edilen düşünür kimdir?

- A
Kant

- B
Grotius
- C
Descartes
- D
Hegel
- E
Spinoza

Yanıt Açıklaması:

Hegel'e göre felsefe nesnelerin düşünceyle görülmesidir. Hegel, akıl dışındaki herhangi bir yetiyle bilgi edinmeyi reddeder. Hegel'e göre gerçek olan her şey ussal, ussal olan her şey gerçektir.

5.SORU

TÜM BİLİMSEL VE TOPLUMSAL DURUŞLARA KARŞI BİR MEYDAN OKUMA VE TÜM TOPLUM VE DOĞA BİLİMLERİNE KARŞI ALTERNATİF BİR BAKIŞ AÇISI GETİRME ÇABASI OLARAK NİTELENEBİLECEK YAKLAŞIM HANGİSİDİR?

- A
Post pozitivizm
- B
Post modernizm
- C
Pragmatizm
- D
İdealizm
- E
Rasyonalizm

Yanıt Açıklaması:

Post modernizm, modernist olarak nitelenen, tüm bilimsel ve toplumsal duruşlara karşı bir meydan okuma olarak da nitelenebilecek bir yaklaşımı ifade etmektedir. Post modernizm, sadece uluslararası ilişkilere özgü olmayıp, tüm toplum ve doğa bilimlerine karşı alternatif bir bakış açısı getirme çabasıdır.

6.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ OYUN TEORİSİNİN REALİZMLE ORTAK VARSAYIMLARINDAN DEĞİLDİR?

- A
Devletlerin rasyonel aktörler olması
- B
Uluslararası ilişkilerin çıkar mücadelesi olması
- C
Devletlerin bütüncül yapılar olması

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

- D
Devletlerin güven ve işbirliğiyle karşılıklı kazançlarını arttırmaları
- E
Uluslararası ilişkilerde temel aktörün egemen devletler olması

Yanıt Açıklaması: "Devletlerin güven ve işbirliğiyle karşılıklı kazançlarını arttırmaları" oyun teorisinin realizmle ortak varsayımlarından değildir.

16.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ REALİZM İLE OYUN TEORİSİNİN ORTAK VARSAYIMLARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Devletlerin rasyonel davranması
- B
Devletler arasındaki ilişkilerde çıkar maksimizasyonu
- C
Aktörler arasındaki ilişkilerde belirsizlik
- D
Aktörler arasındaki ilişkilerde güvensizlik
- E
Aktörlerin uyumlu ilişkiler kurmak için taviz vermesi

Yanıt Açıklaması: Aktörlerin uyumlu ilişkiler kurmak için taviz vermesi Realizm ile oyun teorisinin ortak varsayımlarından birisidir.

17.SORU

KARAR VERME TEORİSİNDE AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ DİKKATE ALINMASI GEREKEN ÖGELERDEN DEĞİLDİR?

- A
Kamuoyu ve baskı grupları.
- B
İdeolojik tercihler.
- C
Seçim sistemleri.
- D
Siyasal atmosfer.
- E
Hava kirliliği.

Yanıt Açıklaması: Karar verme teorisinde; "Hava kirliliği" dikkate alınması gereken öğelerden değildir?

18.SORU

Tarihsel analizini tez, antitez, sentez kavramlarıyla tanımlayan Marks, kapitalist sistemdeki

çatışmanın kendi sonunu getireceğini, zira işçi sınıfının ya da proleteryanın yoksullaşmasının sonucunda, yönetici kapitalist sınıfın proleterya tarafından bir devrimle ortadan kaldırılacağını iddia etmektedir.

Marks'ın "sentez" olarak ifade ettiği söz konusu devrim aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ifade edilmektedir?

- A
Emperyalizm
- B
Liberalizm
- C
Sosyalizm
- D
Kapitalizm
- E
Leninizm

Yanıt Açıklaması:

Söz konusu devrim, sosyalizmdir.

20.SORU

DEĞİŞKEN TOPLAMLI OYUNLAR HAKKINDA AŞAĞIDAKİ İFADELERDEN HANGİSİ DOĞRUDUR?

- A
Oyuncuların birlikte kaybetme olasılığı yoktur
- B
Oyuncuların birlikte kazanma olasılığı vardır
- C
Bu tür oyunlar oyuncuların rekabet etmesini öngörmez
- D
Bu tür oyunlar işbirliğine açık değildir
- E
Bu tür oyunlarda farklı sonuçlar ortaya çıkmaz

Yanıt Açıklaması: Değişken toplamli oyunlarda, oyuncuların birlikte kazanma olasılığı vardır

1.SORU

Aşağıdaki oyunlardan hangisinde karşılıklı tehdit algılaması ve çıkarların karşılıklı çatışması söz konusudur?

- A
Geyik avı
- B
Tavuk oyunu
- C
Sıfır toplamli oyun
- D
Mahkumun ikilemi

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

E
Ayı kaparı

Yanıt Açıklaması:

Tavuk oyunu modelinde karşılıklı tehdit algılaması söz konusudur ve oyuncuların çıkarları karşılıklı çatışır.

2.SORU

AŞAĞIDAKİ HANGİ KARAR VERME MODELİ DEVLETLERİN DIŞ POLİTİKA DAVRANIŞLARINDA BİR SONRAKİ AŞAMAYI TAHMİN ETME İMKÂNININ OLMADIĞINI SAVUNMAKTADIR?

- A
Küçük değişiklikler
- B
Rastgele adımlar
- C
Kumarbazın iflası
- D
Risk ve başarının hesaplanması
- E
İki adım ileri-bir adım geri

Yanıt Açıklaması: "Rastgele adımlar", karar verme modeli devletlerin dış politika davranışlarında bir sonraki aşamayı tahmin etme imkânının olmadığını savunmaktadır.

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Kaplan'ın sonradan geliştirdiği sistem modellerinden olan detant sistemin (yumuşama sistemi) önemli bir özelliğidir?

- A
Blokler zayışmıştır
- B
Tamamlamış nükleer yayılma vardır
- C
Büyük savaşlar
- D
Diğer devletlerin içişlerine karışmama vardır
- E
Tırmanma ihtimali

Yanıt Açıklaması:

Detant sisteminin bir sonucu olarak, her iki bloğun örgütlenmelerinde zayışmalar görülmektedir. Sovyetlerin uydusu durumundaki bazı devletler, birtakım dış politika konularında Batılı devletlerle birlikte hareket ederken Batı Bloğu içinde de çatıklar artmaktadır. ABD anti

komünist oligarşileri desteklemekten vazgeçerken SSCB de komünist blok dışındaki devletlerle birlikte yaşamayı öğrenmeye çalışmakta ve ulusal kurtuluş hareketlerini destekleme konusunda eski tutumunu terk etmektedir. Hukuk alanındaysa, diğer devletlerin içişlerine karışmama, detant sis teminin belirgin bir özelliği haline gelmektedir. Ayrıca, uluslararası hukuk kuralları hem güçlendirilmeye çalışılmakta, hem de uygulama alanı genişlemektedir. Evrensel örgüt (BM), uzay, gök cisimleri ve kutup bölgeleriyle ilgili konularda, sömürgeciliğin son bulmasında, silah kontrolüne ilişkin düzenlemelerde ve uluslararası barışın korunmasında önemli işlevler yüklenmektedir. Sistemde, barışın bozulması hatta savaş çıkma olasılığı az da olsa vardır. Fakat bu çatışmalar, ABD ile SSCB arasında doğrudan bir çatışma olmaktan çok, dolaylı, yani bölgesel, sınırlı amaçlara yönelik ve konvansiyonel savaşlar olacaktır. ABD ve SSCB, savaşların tırmanmasını önlemek için işbirliği yapacak ya da en azından diğerinin bu doğrultudaki amacına engel olmayacaktır. Bu tür amaçlara yönelik olarak, daha çok evrensel örgütü devreye sokmaya çalışacaklardır.

7.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Karar verme teorisinin bir kavramı değildir?

- A
Bireyler
- B
Hükûmetsel bireyler
- C
Evrensel sistem
- D
Hükûmetsel olmayan bireyler
- E
Elit kesim

Yanıt Açıklaması:

Karar verme teorisinde bireyler (individuals) kavramı içine, uluslararası sistemi etkileyen, hükûmetsel olan (governmental) ya da olmayan (non-governmental) tüm birey ve topluluklar (ve seçkinler/elit kesim) dâhil edilmektedir. Davranışlar (behaviors) kavramıysa, uluslararası sistemi etkileyen, uluslararası bir durumda ortaya akan görüşlerden, hükûmetin kararlarının alınmasında doğrudan rol alan bireylerin tutumlarına kadar geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Uluslararası sistem (international system), ulus devletlerin eylemlerinden doğan etkileşimlerin söz konusu

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

olduğu ortam ya da yapı olarak tanımlanırken herhangi bir devletin eylemiyle kastedilen, o devletin eyleminin oluşumunda etkili olan bireylerin eylem ve davranışlarıdır.

8.SORU

Oyunun sonuçlarının farklı kriterlere bağlı olarak değişmesinde aşağıdakilerden hangisi rol almaz?

- A
Bilgi akışı
- B
Haberleşme
- C
Güven
- D
Oyunun tekrarlanıp tekrarlanmaması
- E
Yaş farkı

Yanıt Açıklaması:

Bir oyunda, oyuncular arasında bilgi akışı ve haberleşmenin olup olmamasına, oyuncular arasında güvenin olup olmamasına, oyunun tekrarlanıp tekrarlanmamasına ya da kaç defa tekrarlandığına göre sonuçlar değişebilir.

9.SORU

Karar verme teorisinin hangi modelinde karar verici baştan verdiği kararları daha sonraki aşamalarda revize ederek genişletebilir?

- A
Rastgele adımlar modeli
- B
Kumarbazın iflası modeli
- C
Rasyonel politika modeli
- D
Küçük değişiklikler modeli
- E
Örgütsel süreç modeli

Yanıt Açıklaması:

Küçük değişiklikler modelinde karar verici, baştan verdiği kararları daha sonraki aşamalarda revize ederek genişletmekte ve geliştirmektedir. Zaman içerisinde, verilen kararlarda, dış çevrede meydana gelen değişikliklerin etkisiyle daha önceden hesaplanmayan ve düşünülmeyen birtakım değişikliklere gidilmektedir. Kimi karar vericiler önceki kararlarında değişikliğe gitme ve daha ileri adımlar atma gereği duyabilmektedir.

10.SORU

Aşağıdakilerden hangisi “oyun teorisi”nin özellikleri arasında yer almaz?

- A
Özellikle uluslararası çatışmaların analizine uygulanmaktadır.
- B
John Von Neumann ve Oscar Morgenstern’in 1944’te kaleme aldıkları “Theory of Games and Economic Behavior” adlı çalışmayla oyun teorisi dikkatleri çekmeye başlamıştır.
- C
Oyun teorisi, farklı amaçları ve çıkarları olan iki ya da daha fazla oyuncu (aktör) arasındaki ilişkileri inceler.
- D
Oyun teorisinde daha önceden belirlenmiş kurallar olmayıp, oyunun kuralları oyuncular tarafından belirlenmektedir.
- E
Hiçbir oyuncu, oyunu tamamen kontrol edebilme imkânına sahip değildir ve sonuçları belirleyen, tarafların izleyecekleri stratejilerdir.

Yanıt Açıklaması:

Oyun teorisinde oyuncular kuralları kabul etmek ve önceden belirlenmiş kurallara göre hareket etmek zorundadırlar.

11.SORU

BİR GÖRÜŞ YADA DÜŞÜNCENİN DOĞRULUĞUNUN UYGULAMADAKİ BAŞARISIYLA ÖLÇÜLMESİNE TEMEL OLARAK NE AD VERİLİR?

- A
Pragmatik doğrulama
- B
Modern doğrulama
- C
İdealist doğrulama
- D
Rasyonel doğrulama
- E
Pozitivist doğrulama

Yanıt Açıklaması:

Bir inanç ya da bağlanılan teori ve görüş, öngörülen amacın gerçekleşmesine yaptığı katkıyla değerlendirilir, bu da ancak deneyimle bilinir. Dolayısıyla bir görüş ya da düşüncenin doğruluğu, ancak uygulamadaki başarısıyla ölçülür. Buna kısaca pragmatik doğrulama denmektedir.

12.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Üretim halkalarının bazı bölümlerinde, kar ve üretim, daha fazla yoğunlaşma göstermektedir. Az sayıda ülkeyi içine alan bu tür bölgelere ne ad verilir?

- A Periferi
- B Çevre
- C Tekel
- D Merkez
- E Semi-periferi

Yanıt Açıklaması:

Kapitalist dünya ekonomisi emek ile sermaye arasındaki uluslararası toplumsal ilişkiyi ifade eder. Marksist anlayışta olduğu gibi, artı değer, bu ilişki sonucu, proleteriyadan kapitaliste aktarılmaktadır. Bu aktarım ve emek sermaye işbölümü sadece ülke içiyle sınırlı kalmamakta; dünya ölçeğinde gündeme gelmektedir. Bu ölçekte sermaye birikimi için, çok sayıda ülkede, üretim yapmaya yönelik bir mal zinciri oluşturulması gerekmektedir. Bu üretim halkalarının bazı bölümlerinde, kâr ve üretim, daha fazla yoğunlaşma göstermektedir. Az sayıda ülkeyi içine alan bu tür bölgelere merkez adı verilmektedir.

13.SORU

Aşağıdakilerden hangisi oyun teorisine getirilen eleştiriler arasında yer almaz?

- A Teorinin gerçekleri basitleştirmekte ve çarpıtılmaktadır.
- B İnsan davranışı ve pratik hayattaki durumlar üzerinde yapılmış geniş bir araştırmaya dayanmamaktadır.
- C Oyun teorisinin bazı varsayımları günlük yaşamla paralellik göstermemektedir.
- D Oyun teorisinin aşırı matematiksel olması ve matematikçilerin karmaşık oyunları çözmeye yönelik teknikleri geliştirememeleri.
- E Çeşitli toplum bilimcilerin oyun teorisinin temel mantığını sorgulamaya gerek görmemeleri.

Yanıt Açıklaması:

E şıkında verilen bilginin aksine çeşitli toplum bilimcilerin oyun teorisinin temel mantığını sorgulamaya başlamaları oyun teorisinin de eleştirilmeye başlanmasına neden olmuştur.

14.SORU

Yeni Marksistlerin emperyalizme yaklaşımının klasik Marksistlerden farkı nedir?

- A Ulusallaşma
- B Uluslararasılaşma
- C Devletlerin büyümesi
- D Devletlerin karşılıklı bağımlılıkları
- E Toplumsal gruplar

Yanıt Açıklaması:

Yeni Marksistlerin emperyalizme yaklaşımları, klasik Marksistlerden farklılık göstermektedir. Neo Marksistler, emperyalizmi, emekten artı değer çıkarma işleminin dünya ölçeğinde gerçekleştiği ve üretici sermayenin uluslararasılaştığı dönemle ilişkilendirmektedir.

15.SORU

Birinin kazancının diğerinin kaybı anlamına gelen oyunlar hangi gruba girer?

- A Değişken toplamli oyunlar
- B Sıfır toplamli oyunlar
- C Stratejik oyunlar
- D Kazançlı oyunlar
- E Kayıplı oyunlar

Yanıt Açıklaması:

Sıfır toplamli (zero-sum) ya da sabit toplamli (fixed-sum) oyunlar, birinin kazancının diğerinin kaybı anlamına gelen oyunlardır.

16.SORU

Oyunun sonuçlarının farklı kriterlere bağlı olarak değişmesinde aşağıdakilerden hangisi rol almaz?

- A Bilgi akışı
- B Haberleşme

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

C
Güven

D
Oyunun tekrarlanıp tekrarlanmaması

E
Yaş farkı

Yanıt Açıklaması:

Bir oyunda, oyuncular arasında bilgi akışı ve haberleşmenin olup olmamasına, oyuncular arasında güvenin olup olmamasına, oyunun tekrarlanıp tekrarlanmamasına ya da kaç defa tekrarlandığına göre sonuçlar değişebilir.

- 0 Yorum
- [Yorum Yap](#)
- [Hata Bildir](#)
- [Soru Detay](#)

17.SORU

Oyuncuların iş birliği yapmaya çalışmalarının riskli olduğu model hangisidir?

A
Tavuk oyunu modeli

B
Geyik avı modeli

C
Mahkûm ikilemi modeli

D
Strateji çakışması modeli

E
Değişken toplamı oyun

Yanıt Açıklaması:

İki kişilik tavuk oyunu ve -n- sayıda oyuncunun söz konusu olduğu geyik avı modellerinde oyuncuların iş birliğine gitmeleri, kendi açılarından daha rasyonelken, mahkûmun ikilemi modelinde oyuncuların iş birliği yapmaya çalışmaları oldukça risklidir. Çünkü; mahkûmun ikilemi modelinde oyuncuların iş birliğine gitmeleri, birlikte serbest kalma gibi bir sonucu getirmesi yanı sıra, diğerinin iş birliğinden vazgeçmesi, iş birliğini benimseyen açısından idama mahkûm olma gibi bir felaketle sonuçlanmaktadır (-20, +20). İş birliğine gitmemeleri durumunda (-10, -10) her ikisi için de aynı şey söz konusu olacaktır.

19.SORU

Güçü, bir ulusu diğer uluslar karşısında güçlü kılan faktörler ve doğrudan ulusal güç olarak kabul edilen nitel ve nicel unsurlar bütünü olarak gören

Hans J. Morgenthau'ya göre aşağıdakilerden hangisi gücün nicel unsurlarından biridir?

A
Hükümetin niteliği

B
Diplomasi

C
Ulusal karakter

D
Ulusal moral

E
Endüstriyel kapasite

Yanıt Açıklaması:

Hans J. Morgenthau'ya göre gücün nicel unsurları; coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, askeri hazırlık derecesi ve nüfustur.

20.SORU

I) JOHN LOCKE

II) DAVID HUME

III) CHARLES L. MONTESQUIEU

IV) IMMANUEL KANT

YUKARIDAKİLERDEN HANGİSİ VEYA HANGİLERİ LİBERAL DÜŞÜNCENİN ÖNDE GELEN FİLOZOFLARI ARASINDA YER ALIR?

A
Yalnızca I

B
II ve III

C
II, III, IV

D
Yalnızca III

E
Hepsi

Yanıt Açıklaması:

Liberalizm aydınlanma çağının filozoflarının temel felsefelerini oluşturmuştur. Aydınlanma çağı dendiğinde 1688 ile 1789 yılları arasını kapsayan dönem akla gelmektedir. İngiltere'den J. Locke, İskoçya'dan David Hume ve Adam Smith, Fransa'dan Montesquieu, Voltaire ve Almanya'dan Immanuel Kant bu döneme damgasını vuran bilim adamları arasında yer almaktadır.

1.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ, SİSTEM TEORİSİNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

- A
Karar verme mekanizmalarıyla ilgilenilmemesi
- B
Devletlerin davranışlarının yapısal nedenlere bağlanması
- C
Devletlerin dengeleyici davranışlarının genellenmesi
- D
Sistem modellerinin varsayımsal olmaları
- E
Devletlerin farklı özelliklerinin dikkate alınması

Yanıt Açıklaması: "Devletlerin farklı özelliklerinin dikkate alınması", sistem teorisine yöneltilen eleştirilerden biri değildir

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Karar verme teorisinin modellerinden biri değildir?

- A
Şelale
- B
Kumbarbazın iflası
- C
Sarhoş yürüyüşü
- D
Kriz prosedürleri
- E
Küçük gruplarla karar verme

Yanıt Açıklaması:

Karar verme teorisi, karar verme sürecini analiz ederken bunu bazı modeller yardımıyla yapmaktadır. Bunlar arasında, iki adım ileri bir adım geri ya da küçük değişiklikler modeli, sarhoş yürüyüşü modeli, kumbarbazın iflası modeli, rasyonel politika modeli, örgütsel süreç modeli, bürokratik politika modeli, küçük gruplarla karar verme modeli, standart prosedürler modeli ve şelale modeli en fazla bilinendir ve kullanılanlardır.

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Viyana Çevresi, yeni pozitivistler ya da yeni empiristler denen Mantıkçı Pozitivizm akımını geleneksellerden ayıran en önemli özelliği nedir?

- A
Sentetik ve analitik önermeler yapması
- B
Doğrulama sürecinde yaptığı mantık ve dil analizi
- C
Rasyonel oluşu
- D

Geleceğe ilişkin belirlemeler yapması

- E
Varsayımsal nitelikte oluşu

Yanıt Açıklaması:

Viyana Çevresini oluşturan düşünürlerin ortak tutumlarından birini, şu şekilde ifade etmek mümkündür: Gerçek bilgi bilimsel bilgi türünde olmalıdır. Aynı şekilde felsefe de bilimsel karakterde olmalıdır. Deneysel bilimlerde olduğu gibi, felsefede de açıklık, mantıksal tutarlılık ve ispatlanabilirlik bulunmalıdır. Böylece felsefeye, bilimde olduğu gibi, empirik bir nitelik kazandırmak mümkün olabilir. Fakat fizikteki benzer bir şekilde felsefede deney yapmak şüphesiz söz konusu olmadığından, felsefede bilimdeki deneyin yerini tutabilecek araç, o dönemde gelişmeye başlayan mantık olmuştur. Viyana çevresinin geleneksel pozitivistlerden en önemli farkı doğrulama sürecine, mantık ve dil analizini dâhil etmeleridir. Bir önermenin mantıksal bakımdan ve dil yapısı açısından da ele alınması gündeme gelmiştir. Bu durum, Viyana Çevresi düşünürlerinin temsil ettiği anlayışın niçin mantıkçı pozitivism, mantıkçı empirizm gibi deyimlerle anıldığını da izah etmektedir.

4.SORU

Sıfır toplamı olmayan modellerden Tavuk Oyunu Modeli'ne göre,

I. A ve B tarafları geri çekilir ya da işbirliğine gider ve kaybı minimuma düşürür.

II. A tarafı politikasında ısrar ederken B tarafı çekilirse B kaybeder.

III. A tarafı çekilirken B tarafı politikasında ısrar ederse A kaybeder.

IV. Her iki taraf da politikalarında ısrar ederse ikisi de maksimum kayba ulaşır.

Bu bilgiden yola çıkarak Küba ve Berlin krizlerinde ABD (A) ve SSCB'nin (B) izlediği stratejiler yukarıdakilerin hangisi yönünde sonuçlanmıştır?

- A
Hiçbiri
- B
I
- C
II
- D
III
- E
IV

Yanıt Açıklaması:

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Bu krizlerde her iki taraf da geri çekilmiş ve minimum kayıpla sonuçlandırmıştır. Doğru yanıt B şıkkıdır.

5.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Kaplan'a göre Güç Dengesi Sisteminin yıkılmasına yol açabilecek gelişmelerden biri değildir?

- A
Devletlerin oyun kurallarının dışına çıkması
- B
Devletler arasında iletişim eksikliği
- C
Devletlerin kapasiteleri arasındaki farkın büyümesi
- D
Rollerin tanımlanmasında anlaşmazlık olması
- E
Devletlerin sayısının artması

Yanıt Açıklaması:

Kaplan'a göre, temel aktörlerin sayılarının belli bir sınırın altına düşmesi, temel kurallardan herhangi birinin aksamaması, diğer bir deyişle oyunun kuralları dışına çıkan devletlerin davranışı, iletişim eksikliği, aktörlerin kapasiteleri arasındaki farklılığın büyümesi, rollerin tanımlanmasında anlaşmazlık olması ve dengeleme mekanizmasının işleyemez hale gelmesi sistemin istikrarını tehdit eden durumlardır. Kural dışı hareket eden devletlerin artması, uluslar üstü örgütlenmelerin gelişmesi ve uluslararası ideolojilerin ortaya çıkması da güç dengesi sisteminin yıkılmasına yol açabilecek gelişmelerdir. Devletlerin sayısının artması ise böyle bir gelişme değildir.

7.SORU

Realist düşünceye göre uluslararası sistemin merkezi otoriteden yoksun yapısının sonucu nedir?

- A
Karşılıklı Bağımlılık
- B
Hiyerarşi
- C
Anarşi
- D
Güvenlik ikilemi
- E
Güç dengesi

Yanıt Açıklaması:

Realizme göre devletlerin tek tek güvenliğini sağlayacak bir merkezi otoritenin bulunmaması

durumu uluslararası sistemin anarşik yapıda olmasına neden olmaktadır.

8.SORU

Aşağıdakilerden hangisi gerçeğe deney ve gözlem yerine akıl yoluyla ulaşılabileceğini savunan bilgi teorisi?

- A
Rasyonalizm
- B
Empirizm
- C
Pozitivizm
- D
Modernizm
- E
Pragmatizm

Yanıt Açıklaması:

Bilim felsefesinde ve uluslararası ilişkilerde bir diğer temel epistemoloji (bilgi teorisi) ise rasyonalizmdir. Gerçeğe deney ve gözlem yerine akıl yoluyla ulaşılabileceğini savunur. Rasyonalistler, deney ve gözlem verileri yerine, zihin ve aklın verilerini temel almışlar, doğuştan (a priori) bilgiye büyük önem vermişlerdir. Doğanın belli kanunlar tarafından yönetildiğini savunan bu anlayışa göre, bunların kendilerinden ziyade sonuçlarını gözlemlemek mümkün olabilmektedir.

9.SORU

- I) Devletlerin rasyonel davrandıklarını varsayarlar.
  - II) Devletler arasındaki ilişkileri çıkar maksimizasyonuna dayandırır.
  - III) Uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak devleti kabul ederler.
  - IV) İlişkilerde belirsizlik ve güvensizlik olduğunu varsayarlar.
- Yukarıdakilerden hangisi veya hangileri oyun teorisi ve realizminin ortak varsayımları arasında yer alır?

- A
Yalnızca I
- B
I ve III
- C
Yalnızca III
- D
I, III, IV
- E
Hepsi

Yanıt Açıklaması:

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Oyun teorisi, genel olarak realizmin varsayımlarıyla analiz yapan bir teoridir. Öncelikle devletlerin rasyonel davrandıklarını varsayması, devletler arasındaki ilişkileri çıkar maksimizasyonuna dayandırması ve uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak devleti kabul etmesi, realizmin özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca ilişkilerde belirsizlik ve güvensizlik, oyun teorisinin de temel varsayımları arasında yer almaktadır.

10.SORU

Aşağıdakilerden hangisi liberallere göre barışın gelişmesini sağlayan öğelerden biri değildir?

- A Savaşın ağır yükü
- B Özgürlüğün gelişmesi
- C Yüksek ekonomik karşılıklı bağımlılık
- D Savaş karşıtı kitleler
- E Bireysel hakların gelişmişliği

Yanıt Açıklaması:

Liberal teoriyi savunanların üzerinde durdukları en önemli öğelerden birisi de özgürlüğün gelişmesinin, barışın gelişmesini sağlayacağıdır. Buradan yola çıkarak otoriter liderlerin, totaliter partilerin daha saldırgan oldukları ve savaşa daha fazla başvurdukları iddia edilmektedir. Liberal devletlerde ise bireysel hakların daha fazla gelişmiş olduğu, hukuk önünde bireylerin eşit olduğu, ifade özgürlükleri ve özel mülkiyet hakkı gibi diğer haklardan yararlandıkları için, toplumlar tarafından seçilen temsilciler savaşa karşı çıkmaktadır. Çünkü; savaşın yükünü çeken bireyler, genellikle savaşı istemediğinden savaşa karşı olan hükümetleri tercih etmektedirler. Ticari faaliyetler ve bunun sağladığı imkânlardan yararlanmaksa ancak barışın sürmesine bağlıdır. Bu nedenle liberal parlamenter sisteme sahip Batılı devletlerin barışı korumaya çalışması doğaldır. Uluslararası karşılıklı bağımlılık, toplumsal güçleri de birbirine bağımlı hale getirdiği için, liberal olmayan politikaları takip eden hükümet ve siyasal partilere ilk seçimde oy verilmeyerek cezalandırılmakta ya da ekonomik aktivitelerini daha liberal devletlere kaydırmaktadırlar.

11.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ GEVŞEK İKİ KUTUPLU SİSTEMDE YER ALAN

BAĞLANTISIZ DEVLETLERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A Gana
- B Endonezya
- C Hindistan
- D ABD
- E Mısır

Yanıt Açıklaması: Bu tür sistemlerin en büyük özelliği devletlerin iki blok etrafında yoğunlaşmalarıdır. Fakat bloklara katılmayan, tarafsız politikalar izleyebilen devletler de vardır. Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB yanında yer almayarak, 1950'lerin ortalarından sonraki dönem itibarıyla, Hindistan, Mısır, Endonezya, Gana gibi bağılantısız devletler bunların örneklerini oluşturmaktadır.

12.SORU

Klasik Marksist Leninist görüşleri, emperyalizmi sadece ekonomik ilişkilerle ve kapitalist yayılmacılıkla açıklayarak indirgemeci bir yöntemi benimsedikleri yönünde eleştiren düşünür kimdir?

- A Galtung
- B Wallerstein
- C Keohane
- D Gramsci
- E Gilpin

Yanıt Açıklaması:

Galtung Klasik Marksist Leninist görüşleri, emperyalizmi sadece ekonomik ilişkilerle ve kapitalist yayılmacılıkla açıklayarak indirgeyici bir yöntemi benimsedikleri için eleştirmektedir. Galtung'a göre emperyalizm yapısal bir ilişki biçimidir ve bu bağlamda uyum içinde olan çıkarlar arasındaki ilişkiyi ve uyumlaştırılmayan çıkarlar arasındaki çıkar çatışmasını içermektedir.

13.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Karar verme teorisinin modellerinden biri değildir?

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

- A
Şelale
- B
Kumarbazın iflası
- C
Sarhoş yürüyüşü
- D
Kriz prosedürleri
- E
küçük gruplarla karar verme

Yanıt Açıklaması:

Karar verme teorisi, karar verme sürecini analiz ederken bunu bazı modeller yardımıyla yapmaktadır. Bunlar arasında, iki adım ileri bir adım geri ya da küçük değişiklikler modeli, sarhoş yürüyüşü modeli, kumarbazın iflası modeli, rasyonel politika modeli, örgütsel süreç modeli, bürokratik politika modeli, küçük gruplarla karar verme modeli, standart prosedürler modeli ve şelale modeli en fazla bilinendir ve kullanılanlardır.

14.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ BİR DEVLETİN DIŞ POLİTİKASINI AÇIKLAMAK İÇİN KARAR VERME TEORİSİNİN YAPTIĞI KATKILARDAN VE VURGULADIĞI UNSURLARDAN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
Devletin içsel özellikleri
- B
Devletteki içsel gelişmeler
- C
Uluslararası sistemin anarşik doğası
- D
Karar vericilerin olayları nasıl gördükleri
- E
Devletteki karar verme süreçleri

Yanıt Açıklaması: "Uluslararası sistemin anarşik doğası", bir devletin dış politikasını açıklamak için karar verme teorisinin yaptığı katkılardan ve vurguladığı unsurlardan biri değildir

15.SORU

Hangi tür oyunlarda, oyuncuların rekabet etmesini öngördüğü gibi, iş birliğine de açık oyunlar olduğundan, oyuncuların işbirliğine gidip gitmemelerine bağlı olarak farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir?

- A

- Sıfır toplamli oyunlar
- B
Kazançlı oyunlar
- C
Kayıplı oyunlar
- D
Sıfır toplamli olmayan oyunlar
- E
Stratejik oyunlar

Yanıt Açıklaması:

Sıfır toplamli olmayan oyunlar, oyuncuların rekabet etmesini öngördüğü gibi, iş birliğine açık oyunlar olduğundan, oyuncuların işbirliğine gidip gitmemelerine bağlı olarak farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

16.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ TAM REKABETE DAYANAN OYUN MODELİDİR?

- A
Değişken toplamli oyunlar
- B
Sabit toplamli oyunlar
- C
Tavuk oyunu modeli
- D
Geyik avı modeli
- E
Mahkumun ikilemi modeli

Yanıt Açıklaması: "Sabit toplamli oyunlar" tam rekabete dayanan oyun modelidir

17.SORU

Karar Verme Teorisinin Realizm ve Uluslararası Sistem Teorisinden farklı olan varsayımı aşağıdaki seçeneklerden hangisinde verilmiştir?

- A
Devletler rasyonel davranır
- B
Devletler bütüncül öğelerdir
- C
Devletleri çoğulcu bir yapı olarak görmek mümkündür
- D
Devletlerin arasındaki çıkar ilişkisi bağımlılık durumlarını etkiler
- E
Devletlerin yönetiş biçimi komşu devletlerle ilişkilerini etkiler

Yanıt Açıklaması:

Karar verme yaklaşımlarında, analiz birimi olan devletlerin davranışları analiz edilmektedir. Ancak realizm ve sistem teorisinde olduğu gibi,

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

devletleri rasyonel davranan bütüncül ögeler olarak görmek yerine, devleti daha alt birimlerden oluşan ve politikalarını bu alt birimlerin belirlediği pluralist (çoğulcu) bir yapı olarak görmek mümkündür. Dolayısıyla uluslararası politika dendiğinde hükümetlerin resmi kanallar aracılığıyla yürüttükleri karşılıklı politikalar kastedilse de bu süreç analiz edilirken devletlerin siyasal bakımdan örgütleniş biçimleri, karar alma süreçleri, bu süreçleri etkileyen bireyler, onların siyasal tutum ve davranışları da dikkate alınmaktadır.

18.SORU

- I. Taraflar
- II. Rekabet
- III. Güvensizlik
- IV. Strateji

Yukarıda verilenlerden hangisi ya da hangileri oyun teorisinin temel unsurlarındandır?

- A
- Yalnız I
- B
- I ve II
- C
- I ve IV
- D
- III ve IV
- E
- I, II ve IV

Yanıt Açıklaması:

Taraflar ve strateji(ler) oyun teorisinin temel unsurlarındandır. Diğer ikisi ise bu unsurlar arasında yer almaz.

19.SORU

Genellikle oyuncuların birbirlerini tanımadıkları, birbirlerinin geçmişleri hakkında hiçbir şey bilmedikleri, daha sonra da görüşmeyecekleri, aralarında haberleşmenin ve güvenin bulunmadığı, oyunun bir defa oynandığı, tekrar edilmeyeceği varsayılan oyun modeli aşağıdakilerden hangisidir?

- A
- Mahkûmun ikilemi
- B
- Tavuk oyunu
- C
- Geyik avı
- D
- Sfır toplamı oyunu
- E
- Fare tuzağı

Yanıt Açıklaması:

Oyuncuların birbirlerini tanımadıkları, birbirlerinin geçmişleri hakkında hiçbir şey bilmedikleri, daha sonra da görüşmeyecekleri, aralarında haberleşmenin ve güvenin bulunmadığı, oyunun bir defa oynandığı, tekrar edilmeyeceği varsayılan oyun modeli mahkûmun ikilemidir.

20.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ RASYONEL KARAR VERMENİN UNSURLARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

- A
- Tüm alternatiflerden haberdar olmak
- B
- Mevcut alternatiflerin gerçek değerini ölçmek
- C
- Alternatif yolların sonuçlarını düşünmek
- D
- Beklenen faydayı maksimum kılmaya çalışmak
- E
- Etikle ilgili konuları karar verme süreci dışında tutmak

Yanıt Açıklaması: "Etikle ilgili konuları karar verme süreci dışında tutmak", rasyonel karar vermenin unsurlarından biri değildir.

1.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ULUSLAR ARASI SİSTEMİN ÖZELLİKLERİNİ YANSITIR?

- A
- Uluslar arası sistem, siyasal süreçte etkili olan ulusal ya da uluslar arası sivil toplum kuruluşlarını dikkate alır.
- B
- Uluslar arası sistem, siyasal süreçte etkili olan ulusal ya da uluslar arası örgütlü örgütsüz çıkar gruplarını dikkate alır.
- C
- Uluslar arası sistem, aralarında siyasal, toplumsal ve ekonomik ilişkiler bulunan devletleri dikkate alır.
- D
- Uluslar arası sistem, devletlerin iç politikalarını dikkate alır.
- E
- Uluslar arası sistem, bu sistemi oluşturan devletleri tek ve yekpare bir bütün olarak dikkate alır.

Yanıt Açıklaması: Sistem kavramı, hemen hepsi de sistem yaklaşımının temel

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

varsayımların içerecek flekilde, deşiflik yazarlar tarafından farklı flekillerde tanımlanmıştır. Örneğin; Morton A. Kaplan'a göre (1957: 4) sistem, kendilerine özgü, tanımlanabilen davranışsal düzenliliklerle dış çevreden ayrılan ve aralarında ilişkiler bulunan deşiflik-kenler dizisidir. Kaplan'a göre, deşiflikkenleri arasında ilişki bulunmayan yapılar sistem olarak dikkate alınmaz. Uluslararası ilişkiler alanında sistem yaklaşımının temel olarak empirik çalışmalar yapan McClelland'a göre (1966: 20) sistem, kendilerini dış çevreden ayıran ve belirlenebilen sınırlar içinde etkileşmekte olan bir bütündür. Bu tanımlar artırmak mümkündür. Örneğin; K. J. Holsti (1974: 29) uluslararası sistemi, kabileler, flehir devletleri, imparatorluklar ya da ulusal devletler gibi bamsız siyasal varlıkların herhangi bir flekilde toplam olarak tanımlamaktadır. Richard N. Rosecrance'a (1963: 220) göre uluslararası sistem, bozucu girdilerden, düzenleyici mekanizmalardan ve çevresel kısıtlayıcılardan meydana gelen bir yapıdır.

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi karar verme teorisinin bir kavramı değildir?

- A
Bireyler
- B
Hükümetel bireyler
- C
Evrensel sistem
- D
Hükümetel olmayan bireyler
- E
Elit kesim

Yanıt Açıklaması:

Karar verme teorisinde bireyler (individuals) kavramı içine, uluslararası sistemi etkileyen, hükümetel olan (governmental) ya da olmayan (non-governmental) tüm birey ve topluluklar (ve seçkinler/elit kesim) dâhil edilmektedir. Davranışlar (behaviors) kavramıysa, uluslararası sistemi etkileyen, uluslararası bir durumda ortaya konan görüşlerden, hükümetin kararlarının alınmasında doğrudan rol alan bireylerin tutumlarına kadar geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Uluslararası sistem (international system), ulus devletlerin eylemlerinden doğan etkileşimlerin söz konusu olduğu ortam ya da yapı olarak tanımlanırken herhangi bir devletin eylemiyle kastedilen, o

devletin eyleminin oluşumunda etkili olan bireylerin eylem ve davranışlarıdır.

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi "sistem" kavramının özelliklerinden biridir?

- A
Değişkenleri arasında ilişki bulunmaz
- B
Kendini dış çevreden ayıran belirli sınırları yoktur
- C
İşleyişini sınırlayan çevresel faktörler dikkate alınmaz
- D
Her sistem istikrarlı bir yapı sergilemek zorunda değildir.
- E
Parçaları arasında ortak özellikler bulunmaz

Yanıt Açıklaması:

Sistem her bir parçası bütünün özelliklerini az çok yansıtan, parçalar arasında ortak özellikler bulunan bir yapıdır. Değişkenleri arasında ilişki bulunmayan yapılar sistem olarak dikkate alınmaz. Sistem, kendilerini dış çevreden ayıran ve belirlenebilen sınırlar içinde etkileşmekte olan bir bütündür. Sistem kavramı, sistemi oluşturan devletlerin davranışları, sistemin yapısı, işleyişi, devletlerin eylemlerini ve sistemin işleyişini sınırlayan çevresel faktörlerle birlikte düşünülmelidir. Her sistem bir dengeye ulaşmaya ya da var olan dengesini korumaya çalışır. Bu denge istikrarlı ya da istikrarsız bir yapıda olabilir.

4.SORU

EMPRİZİM AŞAĞIDAKİ HANGİ FİLOZOF İLE BİRLİKTE EN YÜKSEK NOKTASINA VARMIŞTIR?

- A
Francis Bacon
- B
Heidegger
- C
Descartes
- D
John Locke
- E
David Hume

Yanıt Açıklaması:

İngiltere'de Bacon ile temelleri atılmış olan empirizm David Hume'da (1711- 1776) en yüksek noktaya varmıştır. Hume'a göre, gerçeklerle ilgili olarak yapılan bütün genellemelerin aksini düşünmek daima

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

mümkündür. Dolayısıyla bu ilişkilerle ilgili anlayışımızı geliştirmenin tek yolu empirik gözlemler yapmaktır. Bu gözlemlerle ilgili sonuçların ise hiç bir zaman gerçeği yansıtmadığını ve fakat olasılıkları gösterdiğini de unutmamak gerekir.

5.Soru

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ AYNI ŞERİTTE KARŞILIKLI BİRBİRİNE DOĞRU GELEN HIZLA GELEN İKİ GENÇ YARIŞÇININ CESARET GÖSTERİSİ ÜZERİNE KURGULANMIŞ OYUN TEORİSİ MODELİDİR?

- A
Sabit toplamli oyun modeli
- B
Geyik avı modeli
- C
Mahkumun ikilemi modeli
- D
Sıfır toplamli oyun modeli
- E
Tavuk oyunu modeli

Yanıt Açıklaması: Tavuk oyunu modeli, aynı şeritte karşılıklı birbirine doğru hızla gelen iki genç yarışçının cesaret gösterisi üzerine kurgulanmış oyun teorisi modelidir.

6.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ULUSLARARASI SİSTEM TEORİSİNDE ULUSLARARASI YAPININ GÜÇ DENGESİDİR?

- A
Çok Sıkı Kutuplu
- B
Kuzey Kutuplu
- C
Güney Kutuplu
- D
Çok Kutuplu
- E
Baş Kutuplu

Yanıt Açıklaması: "Çok Kutuplu" uluslararası sistem teorisinde uluslararası yapının güç dengesidir.

7.SORU

Aşağıdakilerden hangisi aydınlanma çağına damgasını vuran bilim adamlarından biri değildir?

- A
Voltaire

- B
John Locke
- C
Immanuel Kant
- D
Herbert Spencer
- E
David Hume

Yanıt Açıklaması:

Aydınlanma çağı 1688-1789 yılları arasında kapsayan bir dönemdir. Bu dönemde Fransa'dan Voltaire, İskoçya'dan David Hume, Almanya'dan Immanuel Kant çağa damgasını vurmuş bilim adamlarıdır.

8.SORU

Oyuncuların iş birliği yapmaya çalışmalarının riskli olduğu model hangisidir?

- A
Tavuk oyunu modeli
- B
Geyik avı modeli
- C
Mahkûm ikilemi modeli
- D
Strateji çakışması modeli
- E
Ejder kapanı oyunu modeli

Yanıt Açıklaması:

İki kişilik tavuk oyunu ve -n- sayıda oyuncunun söz konusu olduğu geyik avı modellerinde oyuncuların iş birliğine gitmeleri, kendi açılarından daha rasyonelken, mahkûmun ikilemi modelinde oyuncuların iş birliği yapmaya çalışmaları oldukça risklidir. Çünkü; mahkûmun ikilemi modelinde oyuncuların iş birliğine gitmeleri, birlikte serbest kalma gibi bir sonucu getirmesi yanı sıra, diğerinin iş birliğinden vazgeçmesi, iş birliğini benimseyen açısından idama mahkûm olma gibi bir felaketle sonuçlanmaktadır (-20, +20). İş birliğine gitmemeleri durumunda (-10, -10) her ikisi için de aynı şey söz konusu olacaktır.

9.SORU

DIŞ POLİTİKA İLE COĞRAFYA ARASINDA DETERMİNİST BİR İLİŞKİ YERİNE OLASILIK DÜZEYİNDE BİR İLİŞKİ KURULMASI NE ANLAMA GELMEKTEDİR?

- A
Coğrafyanın dış politikayı belirlemekten ziyade etkileyen faktörlerden biri olabileceği

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

- B
Kara ülkesi olmanın dış politika için avantaj oluşturacağı
- C
Dünya adasına hakim olmanın dünyaya hakim olmayı sağlayacağı
- D
Denizlere hakim olma ile dış politika arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağı
- E
Devletlerin canlı bir organizmaya benzeyebileceği

Yanıt Açıklaması: Dış politika ile coğrafya arasında determinist bir ilişki yerine olasılık düzeyinde bir ilişki kurulması "Cografiyanın dış politikayı belirlemekten ziyade etkileyen faktörlerden biri olabileceği" anlamına gelir.

10.SORU

Karar verme teorisinde uluslararası politikalar analiz edilirken devletlerin siyasal bakımdan örgütleniş biçimleri, karar alma süreçleri, bu süreçleri etkileyen bireyler, onların siyasal tutum ve davranışları da dikkate alınmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu yaklaşımın bir sonucu olarak ele alınabilir?

- A
Devletler bütün bir yapı olarak incelenebilir.
- B
Devlet politikaları açığa çıkartılabilir.
- C
Devletlerin rasyonel davranışları ön görülebilir.
- D
Devletler arasında karşılaştırma yapmak kolaylaşır.
- E
Hükümetlerin politikaları eleştirilebilir.

Yanıt Açıklaması:

Bunların göz önünde bulundurulması devletler arasında bir karşılaştırma yapmayı kolaylaştırdığı gibi, söz konusu devletin davranışlarının daha sağlıklı bir şekilde analiz edilmesine de imkân tanımaktadır (Snyder et. al. 1969: 200-201).

11.SORU

Aşağıdakilerden hangisi realizmin varsayımlarından biri değildir?

- A
Güç
- B
Rasyonel devlet kararları

- C
Ulus devlet
- D
Uluslararası bağımlılık
- E
Ekonomik güç

Yanıt Açıklaması:

Realizm, uluslararası ilişkilerde, politikayı güç ve çıkar mücadelesi olarak gören yaklaşımın adıdır. Bu teoriye göre, uluslararası politika, özünde güç ve çıkar mücadelesi olarak tanımlanabilecek bir siyasal süreçtir. Bu aynı zamanda realizmin ya da diğer adıyla siyasal gerçekçiliğin ilk ve temel varsayımdır. Uluslararası ilişkilerde realizm ulusların kendi varlıklarına dayandığı için, uluslarının karşılıklı bağımlılığı söz konusu olamaz.

12.SORU

Realizmde uluslararası sistem neye benzetilmiştir?

- A
İçgüdü
- B
Anne-çocuk ilişkisi
- C
Doğa
- D
İtaatkarlık
- E
Baba-oğul ilişkisi

Yanıt Açıklaması:

Uluslararası sistemde merkezi, üstün bir otoritenin olmaması (anarşik yapı) ve devletlerin kendi güvenlikleri için güce gereksinim duymaları doğa durumuna benzetilmektedir.

13.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Pozitivist yaklaşıma ait en önemli özelliktir?

- A
Bilimsellik
- B
Ulusalcılık
- C
Uluslar üstü çıkarlar
- D
Nesnellik
- E
Epistemoloji

Yanıt Açıklaması:

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Saint Simon'un kullandığı anlamda pozitivizm, toplumsal yapıyı bilimsel çalışmalar vasıtasıyla ve bilimsel yöntemler kullanarak, yeniden düzenlemeyi amaç edinen ve bu yönüyle bilimi metafizikten arındırmayı amaçlayan bir tutumdur.

14.SORU

"Herşey-maddi olan da ruhi olan da- ayrı ayrı insanlarda olanlar da devletlerde olup bitenler de-doğal nedenlere bağlıdır ve doğal nedenler tarafından zorunlu olarak belirlenmişlerdir." önermesi kime aittir?

- A
Aristo
- B
Bacon
- C
Hobbes
- D
Locke
- E
Hume

Yanıt Açıklaması:

Hobbes'a göre bütün bilgilerimiz nesnelerin duyu organlarımız üzerindeki etkilerinden meydana gelir.

16.SORU

HÜKÜMETLERİN VE ÖRGÜTLERİN ÖZELLİKLE RUTİN İŞLERDEKİ DAVRANIŞLARININ DAHA ÖNCEDEN BELİRLENMİŞ KURALLARA UYGUN OLDUĞUNU SAVUNAN KARAR VERME MODELİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Standart uygulama prosedürleri
- B
Küçük gruplarla karar verme
- C
Rasyonel politika
- D
Rastgele adımlar
- E
Örgütsel süreç

Yanıt Açıklaması: Hükümetlerin ve örgütlerin özellikle rutin işlerdeki davranışlarının daha önceden belirlenmiş kurallara uygun olduğunu savunan karar verme modeli: "Standart uygulama prosedürleri modelidir"

17.SORU

Hangisi Gevşek İki Kutuplu Sistem özelliklerinden değildir?

- A
Savaşta kaçınma vardır.
- B
Evrensel örgüt devletler arasında uzlaştırıcı etkiye sahiptir.
- C
İttifaklar uzun sürelidir.
- D
İdeoloji ittifak kurmada önemli değildir.
- E
Bloklardan biri diğerini ortadan kaldırırsa, sistem, hiyerarşik sisteme dönüşebilir.

Yanıt Açıklaması:

Gevşek iki kutuplu sistemde ittifaklar, kısa süreli amaçlara göre değişebilir nitelikte olmayıp uzun süreli olarak kurulur ve ideoloji ittifakların oluşmasında başlıca etkidir.

1.SORU

Bilginin teoloji ve metafiziğin etkisinden uzak, olgu ve deneye dayanan nesnel bilgi olduğunu savunan filozof aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Thomas Kuhn
- B
Paul Feyerabend
- C
John Dewey
- D
Auguste Comte
- E
Immanuel Kant

Yanıt Açıklaması:

Bu görüşü savunan filozof pozitivisttir. Comte tek geçerli bilgi türü olgulara ve gözleme dayanan nesnel bilgi olduğunu kabul etmektedir. Kuhn, Feyerabend ve Dewey pragmatist, Kant ise rasyonalisttir.

2.SORU

Gerçeğe deney ve gözlem yoluyla ulaşılabilceğini savunan görüş hangisidir?

- A
Empirizm
- B
Rasyonalizm
- C
Pragmatizm

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

- D
Kartezyenizm
E
Eleştirel Rasyonalizm

Yanıt Açıklaması:

Empirizm sonradan edinilen bilgiyi önemser. Tüm edindiğimiz bilgiler deneyler ve gözlemler yoluyla elde edilmektedir.

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi "alçak politika" olarak değerlendirilemez?

- A
Ulusal güvenlik
B
Ticaret
C
Sağlık
D
Ekonomi
E
Mali işler

Yanıt Açıklaması:

Realistlere göre devletin varlığını sürdürmeye ilişkin olan ulusal güvenlik konusu yüksek politika, ticari, mali, parasal, sağlık vb. ilgili konular da alçak politika olarak değerlendirilmektedir.

4.SORU

Karar verme teorisinin hangi modelinde ulusal devlet çıkarlarını maksimum kılmaya çalışır ve stratejik sorunlara mantıklı çözümler getirir?

- A
Örgütsel süreç modeli
B
Bürokratik politika modeli
C
Şelale modeli
D
Rasyonel politika modeli
E
Rastgele adımlar modeli

Yanıt Açıklaması:

Rasyonel modelde temel aktör olan devlet, stratejik sorunları hesap ederek, belirlenmiş hedeflere iyice tasarlanmış bilinçli eylemlerle ulaşmaya çalışmaktadır. Bu sebeple çıkarlarını maksimum kılmaya çalışır ve stratejik sorunlara mantıklı çözümler getirir.

5.SORU

Aşağıdakilerden hangisi oyun teorisinin temel unsurları arasında yer almaz?

- A
Varsayımlar
B
Taraflar
C
Kurallar
D
Stratejiler
E
Sonuçlar

Yanıt Açıklaması:

Oyun teorisi, taraflar (players), stratejiler (strategies), kurallar (rules) ve sonuçlar (payoffs) olmak üzere dört temel unsura dayanmaktadır.

6.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Morton A. Kaplan'ın öne sürdüğü uluslararası sistem modellerinden biri değildir?

- A
Güç dengesi sistemi
B
Birim veto sistemi
C
Evrensel sistem
D
Hiyerarşik sistem
E
Çok kutuplu sistem

Yanıt Açıklaması:

Sistem teorisini uluslararası ilişkilere uygulayarak bu alanda kapsamlı bir teori geliştiren Morton A. Kaplan ise altı uluslararası sistem modeli üzerinde durmaktadır. Kaplan da örgütlenme durumlarını, devletlerin sayılarını, aralarındaki davranış kurallarını ve sistemin değişimine ve dönüşümüne yol açacak faktörleri dikkate alarak modelleri geliştirmiştir. Bunlar sırasıyla, 1) güç dengesi sistemi, 2) gevşek iki kutuplu sistem, 3) sıkı iki kutuplu sistem, 4) evrensel sistem, 5) hiyerarşik sistem ve son olarak 6) birim veto sistemidir. Çok kutuplu sistem ise K. J. Holsti'nin 5 uluslararası siyasal sistem modellerinden biridir.

7.SORU

Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin geliştirdiği SS-9 füzelerine karşı ABD'nin füzesavar (anti balistik)

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

füze geliştirmesi, aşağıdaki durumlardan hangisi ile **en doğru biçimde** açıklanabilir.

- A
Optimal denge
- B
Geyik avı
- C
Karşılıklı kuşku
- D
Mahkumun ikilemi
- E
En kötü duruma göre hareket

Yanıt Açıklaması:

ABD bu hamlesiyle "en kötü duruma göre hareket" etmiştir. Doğru yanıt E'dir.

8.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Oyun Teorisinin modellerine ait bir özellik değildir?

- A
Genelde iki oyuncu ya da iki grup arasındaki ilişkilere uygulanması
- B
Bazılarında bir tarafın kazancı diğer tarafın kaybı anlamına gelir
- C
Tarafların işbirliği yapabilmesine imkan tanır
- D
Hiçbir iletişimin veya haberleşmenin kurulmadığı durumlar vardır
- E
Taraflar arası tam bir güvensizlik ortamı vardır

Yanıt Açıklaması:

Oyun teorisinin modelleri, genelde iki oyuncu ya da iki grup (ittifak) arasındaki ilişkilere uygulanmaktadır. finans oyunları gibi, bazı oyunlar tek kişiyle oynanabilirken pek çok oyun, en az iki ya da daha fazla kişiyi gerektirmektedir. Poker oyununda olduğu gibi, rekabeti ve çatışmayı öngören bazı oyunlarda, bir tarafın kazancı diğer tarafın kaybı anlamına gelmektedir. Ortak ekonomik yatırımlar yapan şirketler ya da uluslararası örgütlerin oluşması gibi ittifak politikaları oluşmakta, dolayısıyla bazı oyunlar, tarafların işbirliği yapabilmesine imkân tanımaktadır. Ayrıca bazı oyunlarda, taraflar arasında düzenli iletişim sağlanırken bazılarında, hiçbir iletişim ve haberleşme kurulmamaktadır. Bazı oyunlarda taraflar, birbirlerini tanımakta ve güvenmekteyken bazı oyunlarda taraflar arasında tam bir güvensizlik

ortamı bulunmaktadır. Ayrıca bazı oyunlar bir kere oynandığı halde, bazıları birçok defa tekrar edilmektedir.

10.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ MARKS'IN DÜŞÜNCELERİ ARASINDA YER ALMAZ?

- A
Artı değer, dolaşıma konan paranın ilk değerindeki artış olup, bunun kaynağı ücretli emektir.
- B
Ezen ile ezilen sınıfın mücadelesi daima yeni bir ekonomik, siyasal ve toplumsal sistemin doğmasıyla sonuçlanmıştır.
- C
Toplumun kurumsal ve ideolojik yapısı tamamen ekonomik üretim ilişkileri tarafından belirlenmektedir.
- D
Devletler ekonomide var olan yapıyı sürdürmede ve güçlendirmede herhangi bir rol oynamamaktadır.
- E
Siyasal kuruluşlar ekonomik alt yapıya göre şekillenen üst yapılardır.

Yanıt Açıklaması:

Marks'ın artı değer tezine göre işçi, kapitalist sermaye birikimine yol açan ve kapitalist yeniden üretimin ana unsurunu oluşturan artı değeri üretir. Artı değer, dolaşıma konan paranın ilk değerindeki artış olup, bunun kaynağı ücretli emektir. Ezen sınıf ile ezilen sınıfın mücadelesi daima yeni bir ekonomik, siyasal ve toplumsal sistemin doğmasıyla sonuçlanmıştır. Marks, toplumun kurumsal ve ideolojik yapısının tamamen ekonomik üretim ilişkileri tarafından belirlendiğini varsayar. Bu ekonomik determinizm temelinde, ekonomik sistemi denetleyebilen siyasal sistemi de denetler. Marks ve Engels öğretisine göre, siyasal kuruluşlar ekonomik alt yapıya göre şekillenen üst yapılardır. Bu nedenle devletler ekonomide var olan yapıyı sürdürmeye ve güçlendirmeye yaramaktadır.

11.SORU

Rasyonalizmin en önemli düşünürlerinden biri aşağıdakilerden hangisidir?

- A
Kant
- B
Grotius

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

C
Descartes
D
Hegel
E
Spinoza

Yanıt Açıklaması:

Hegel'e göre felsefe nesnelerin düşünceyle görülmesidir. Hegel, akıl dışındaki herhangi bir yetiyle bilgi edinmeyi reddeder. Hegel'e göre gerçek olan her şey ussal, ussal olan her şey gerçektir.

12.SORU

SİDNEY VERBA'NIN VARSAYIMLARINA GÖRE AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİNDE KARAR VERİCİNİN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİNİN ETKİSİ DE O DENLİ FAZLA OLACAKTIR?

A
Birey konuya ne kadar ilgi duyuyorsa
B
Kişinin uluslararası sorun çözme yeteneği ne denli fazlaysa
C
Söz konusu uluslararası olay hakkında kişinin bilgisi ne denli fazlaysa
D
Kişi konuyu ne derece rasyonel bir değerlendirmeye tabi tutarsa
E
Kişinin kararlarının sonuçlarından sorumlu olması ölçüsünde

Yanıt Açıklaması: Sidney Verba'nın varsayımlarına göre "Birey konuya ne kadar ilgi duyuyorsa" karar vericinin kişisel özelliklerinin etkisi de o denli fazla olacaktır.

13.SORU

Genellikle oyuncuların birbirlerini tanımadıkları, birbirlerinin geçmişleri hakkında hiçbir şey bilmedikleri, daha sonra da görüşmeyecekleri, aralarında haberleşmenin ve güvenin bulunmadığı, oyunun bir defa oynandığı, tekrar edilmeyeceği varsayılan oyun modeli aşağıdakilerden hangisidir?

A
Mahkûmun ikilemi
B
Tavuk oyunu
C
Geyik avı

D
Sıfır toplamı oyun
E
Fare tuzağı

Yanıt Açıklaması:

Bu tür durumların varsayıldığı oyun modeli mahkûmun ikilemidir.

14.SORU

AŞAĞIDAKİ DÜŞÜNÜR-ESER EŞLEŞTİRMELERİNDEN HANGİSİ DOĞRU DEĞİLDİR?

A
Hugo Grotius - "Savaş ve Barış Hukuku Üzerine"
B
Baron Charles L. Montesquieu - "Yasaların Ruhu"
C
Jean Jacques Rousseau - "Toplumsal Sözleşme"
D
Herbert Spencer - "Leviathan"
E
Immanuel Kant - "Sonsuz Barış"

15.SORU

AŞAĞIDAKİ OYUN MODELLERİNDEN HANGİSİNDE OYUNCULARIN İŞBİRLİĞİ KARARI ALMALARI DAHA RİSKLİDİR?

A
Geyik avı modeli
B
Tavuk oyunu modeli
C
Mahkumun ikilemi modeli
D
Değişken toplamı oyun modeli
E
Sıfır toplamı olmayan oyun modeli

Yanıt Açıklaması: "Mahkumun ikilemi modeli" oyuncuların işbirliği kararı almaları daha risklidir.

16.SORU

AŞAĞIDA BELİRTİLEN SEÇENEKLERDEN HANGİSİ, SCHUMPETER'E GÖRE, MODERN EMPERYALİZMİN NEDENLERİ ARASINDA YER ALMAZ?

A
Sınırsız genişleme arzusu.
B
Barışı koruma çalışmaları.
C

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Savaş makinası.

D

Saldırganlık iç güdüsü.

E

Tekelciliğin ihracı.

Yanıt Açıklaması:

Schumpeter, "Emperyalizmin Sosyolojisi" (Sociology of Imperialism) adlı çalışmasında, kapitalizm ve demokrasi arasındaki ilişkinin liberal pasifizmin temellerini oluşturduğuna dikkat çekmekte; emperyalizmin, sınırsız genişleme arzusunun bir dışa vurumu olduğunu ve temelinde atavizmin bulunduğunu ifade etmektedir. Modern emperyalizmin üç nedeni üzerinde duran Schumpeter'a göre bunlar, savaş makinası, saldırganlık iç güdüsü ve tekelciliğin ihracı olduğunu belirtmektedir.

17.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ NEOLİBERALİZMİN TEMEL İLKELERİNDEN VEYA VARSAYIMLARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

A

Uluslararası ilişkilerin gündeminde güvenliğin yanında refah, çevre ve göç gibi başka konular da bulunmaktadır

B

Nispi kazancı önemsediği için bir devletin dış politikasının temel hedefi diğer devletlere egemen olma isteğidir

C

Dünya politikasının aktörleri arasında uluslararası örgütler ve çokuluslu şirketler gibi yapılanmalar da yer almaktadır

D

Uluslararası sistemde devletlerin ekonomik güce sahip olmaları askeri güce sahip olmaktan çok daha önemsizdir

E

Devletlerin karşılıklı bağımlılık içinde olduğu bu sistemde karar alma süreci de adem-i merkezizetçi bir niteliğe sahiptir

18.SORU

"HERŞEY -MADDİ OLAN DARUHI OLAN DA, AYRI AYRI İNSANLARDA OLANLAR DA, DEVLETLERDE OLUP BİTENLER DE- DOĞAL NEDENLERE BAĞLIDIR VE DOĞAL NEDENLER TARAFINDAN ZORUNLU OLARAK BELİRLENMİŞLERDİR." ÖNERMESİ KİME AİTTİR?

A

Aristo

B

Bacon

C

Hobbes

D

Locke

E

Hume

Yanıt Açıklaması:

Hobbes'a göre bütün bilgilerimiz nesnelerin duyu organlarımız üzerindeki etkilerinden meydana gelir.

19.SORU

OYUN TEORİSİNİN GENEL OLARAK DAYANDIĞI DÜŞÜNCE AKIMI AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

A

Realizm

B

Liberalizm

C

Emperyalizm

D

Marksizm

E

Pozitivizm

Yanıt Açıklaması:

Oyun teorisi, genel olarak realizmin varsayımlarıyla analiz yapan bir teoridir. Öncelikle devletlerin rasyonel davrandıklarını varsayması, devletler arasındaki ilişkileri çıkar maksimizasyonuna dayandırması ve uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak devleti kabul etmesi, realizmin özelliklerini yansıtmaktadır.

20.SORU

Bir inanç ya da bağlanan teori ve görüş, öngörülen amacın gerçekleşmesine yaptığı katkıyla değerlendirilir, bu da ancak deneyimle bilinir. Dolayısıyla bir görüş ya da düşüncenin doğruluğu, ancak uygulamadaki başarısıyla ölçülür. Buna ne denir?

A

Dogmatik düşünce

B

Pragmatik doğrulama

C

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Kriz prosedürleri

D

Problem çözme

E

Epistemolojik analiz

Yanıt Açıklaması:

Pragmatik doğrulama denmektedir. Teorinin varsayımları, uygulamadaki sonuçlar tarafından sürekli destekleniyorsa yani, inanç uygulamada bir işe yarıyorsa giderek artan ölçülerde doğru bir inanç (teori) haline gelir. Özetlemek gerekirse pragmatizm, doğruluğu ve gerçekliği yalnızca eylemlerin sonuçlarıyla değerlendirir.

1.SORU

Neorealizmin, Klasik Realizmden farklılıkları; Aşağıda belirtilen seçeneklerden hangisi ile, anlamlandıramayız?

A

Yapı olarak tanımlanan sistemin devletlerin dış politikası üzerindeki belirleyici ve sınırlayıcı etkisi üzerinde durması.

B

Uluslararası politikada davranışsal düzenlilikler olduğunu varsayması.

C

Dış politikalardaki benzerliklere dikkat çekmesi,

D

Bilim Felsefesinin ilkelerini önemsenmemesi,

E

Tarihsel bir yaklaşım yerine yapısalcı bir yaklaşımı benimsemesi.

Yanıt Açıklaması:

Neorealizmin, klasik realizmden farklılıkları; yapı olarak tanımlanan sistemin, devletlerin dış politikası üzerindeki belirleyici ve sınırlayıcı etkisi üzerinde durması, uluslararası politikada davranışsal düzenlilikler olduğunu varsayması, dış politikalardaki benzerliklere dikkat çekmesi, bilim felsefesinin ilkelerini önemsemesi, tarihsel bir yaklaşım yerine yapısalcı bir yaklaşımı benimsemesi ve anarşi kavramına yüklediği anlamdır.

2.SORU

Karar verme teorisinde uluslararası politikalar analiz edilirken devletlerin siyasal bakımdan örgütleniş biçimleri, karar alma süreçleri, bu süreçleri etkileyen bireyler, onların siyasal tutum ve davranışları da dikkate alınmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi bu yaklaşımın bir sonucu olarak ele alınabilir?

A

Devletler bütün bir yapı olarak incelenebilir

B

Devlet politikaları açığa çıkartılabilir

C

Devletlerin rasyonel davranışları ön görülebilir

D

Devletler arasında karşılaştırma yapmak kolaylaşır

E

Hükümetlerin politikaları eleştirilebilir

Yanıt Açıklaması:

Bunların göz önünde bulundurulması devletler arasında bir karşılaştırma yapmayı kolaylaştırdığı gibi, söz konusu devletin davranışlarının daha sağlıklı bir şekilde analiz edilmesine de imkân tanımaktadır (Snyder et. al. 1969: 200-201).

3.SORU

I. Hiyerarşik sistem

II. Evrensel sistem

III. Birim veto sistemi

IV. Güç dengesi sistemi

V. Gevşek iki kutuplu sistem

Holsti ve Kaplan'ın geliştirdiği uluslararası sistem modellerinde ortak olanlar yukarıdakilerden hangileridir?

A

I, III, V

B

I, IV, V

C

II, III

D

II, III, IV

E

III, IV

Yanıt Açıklaması:

Evrensel sistem ve birim veto sistemi Kaplan'ın geliştirdiği modellerdir. Bunların dışında kalan modeller Holsti ile benzerlik göstermektedir.

4.Soru

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ KARAR VERME TEORİSİNDE DİKKATE ALINMASI GEREKEN ÖGELERDEN BİRİ DEĞİLDİR?

A

Siyasal atmosfer

B

Baskı grupları

C

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Kamuoyu

D

Seçim sistemleri

E

Milli gelir

Yanıt Açıklaması: "Milli gelir", karar verme teorisinde dikkate alınması gereken öğelerden biri değildir.

5.SORU

Uluslararası Sistem Teorisinin başlıca varsayımı nedir?

A

Uluslararası sistemin devletlerin dış politikasını belirlemesi

B

Uluslararası çatışmaların devletlerin politikalarını belirlemesi

C

Uluslararası politikaların uluslararası sistemi belirlemesi

D

Ulusların ekonomik bağımlılıklarının politikalarını belirlemesi

E

Ulusların ekonomik çıkarlarının uluslararası sistemi belirlemesi

Yanıt Açıklaması:

Sistem teorisi ya da uluslararası sistem teorisi, devletler arasındaki güç dağılımının ve ilişkilerin belirlediği, aralarında bağımlılık ilişkisi olan, egemen ulus devletlerin oluşturduğu yapıyı inceler. Teorinin başlıca varsayımı, uluslararası sistem denilen bu yapının, devletlerin dış politikalarını belirlemesidir. Bu anlamda sistem ve yapı ile onun unsurları olan devletlerin dış politikaları arasında tek taraflı, tayin edici ve belirleyici bir ilişkinin olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla yapıyla devletlerin dış politikaları arasında, deterministik bir ilişki kurulmaktadır.

6.SORU

Karar verme teorisinin hangi modelinde politika sürekli farklı etkilere açık olduğundan her an değişiklik gündeme gelebilir?

A

Küçük değişiklikler modeli

B

Rastgele adımlar modeli

C

Risk ve başarının hesaplanması modeli

D

Küçük gruplarla karar verme modeli

E

Rasyonel politika modeli

Yanıt Açıklaması:

Rastgele adımlar modelinde politika sürekli farklı etkilere açık olduğundan, her an değişiklik gündeme gelebilir. Dolayısıyla politikanın sonucunu baştan tahmin etme imkânı bulunmamaktadır. Ulusal politikalar ve tarihi olaylar belli bir noktadan başlamakta fakat daha sonra tasarlanan ya da rastgele gelişen olayların etkisiyle büyük değişiklikler geçirerek farklı bir görünüm kazanmaktadır.

7.SORU

Dünya sistemi modeli kime aittir?

A

Gramsci

B

Engels

C

Wallerstein

D

Holsti

E

Hegel

Yanıt Açıklaması:

Klasik iktisadın tanımına göre uluslararası ekonomi, ulusal ekonomilerin toplamından ibaret olan ve uluslararası ekonomik etkileşimlerinden oluşan bir süreçtir. Dünya ekonomisi ise bunun ulusal ekonomileri aşan bir nitelik kazandığına ve çok uluslu sermaye hareketlerini, özel finans kurumlarının ve bireylerin ekonomik faaliyetlerini de içine alan daha karmaşık bir sürece dönüştüğünü ifade etmek için kullanır. Oysa Wallerstein'a göre dünya ekonomisi bir toplumsal iş bölümüdür. Bu anlamda ne 20. Yüzyıla özgü bir ifade ne de ulusal ekonomilerden oluşan bir ekonomidir; dünya ekonomisi kapitalist üretim sürecinin oluşturduğu bir sistemdir ve dolayısıyla kapitalist bir yapıya sahiptir.

8.SORU

"Sonsuz Barış" kimin eseridir?

A

Montesquieu

B

Grotius

C

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Smith
D
Kant
E
Voltaire

Yanıt Açıklaması:

Sonsuz Barış Immanuel Kant'ın 1795'te yazmış olduğu bir eserdir.

9.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ MORTON A. KAPLAN'IN GELİŞTİRDİĞİ GEVŞEK İKİ KUTUPLU SİSTEM VE BİRİM VETO SİSTEMİNİN TÜREVLERİ OLARAK DİKKATE ALINABİLECEK ULUSLARARASI SİSTEM MODELLERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

A
Çok gevşek iki kutuplu sistem
B
İstikrarsız blok sistemi
C
Hiyerarşik sistem
D
Yumuşama sistemi
E
Tamamlanmamış nükleer yayılma sistemi

Yanıt Açıklaması: SİSTEM MODELLERİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER Kaplan'ın sistem modellerine yönelik eleştirilerde, söz konusu sistemlerden, özellikle güç dengesi ve gevşek iki kutuplu sistemin dışında kalan sistemlerin, büyük ölçüde, varsayımsal nitelikte sistem modelleri olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu anlamda, sınırlı olma olma olmaması olmayan modeller oldukları için, bilimsel niteliklerinin oldukça tartışılabilir olduğu ifade edilmektedir. Özellikle bunlardan, birim veto sistemi ve sınırlı iki kutuplu sistemin, diğer sistem modellerinin bozulması ya da gelişmesi sonucu ortaya çıkabileceği ileri sürülürken, hiyerarşik ve evrensel sistem modellerininse iç politika ve uluslararası politika arasındaki ayrım çizgisinde yer aldıkları, çünkü bu sistemlerin yapısal ve içsel (kurumsal ve hükümsel) unsurlara birlikte iftari belirtilmektedir. Kaplan'ın sistem modellerine yöneltilen bir başka eleştiriye söz konusu modellerin statik soyutlamalar oldukları şeklindedir (Reynolds, 1979: 39)

1.SORU

OYUN TEORİSİNE YÖNELTİLEN TEMEL ELEŞTİRİ AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

A
Teorinin sadece Soğuk Savaş Dönemini açıklayabilmesi
B
Teorinin uluslararası ilişkileri basitleştirmesi
C
Teorinin aşırı analitik olması
D
Teorinin etik değerlere fazla yer vermesi
E
Teorinin işbirliğini olanaksız görmesi

Yanıt Açıklaması: Oyun teorisine yöneltilen temel eleştiri : Teorinin uluslararası ilişkileri basitleştirmesi

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi ilk defa Karar verme teorisinde söz konusu olmuştur?

A
Bilimsel olması
B
Diğer alanlar
C
Rasyonellik
D
Tüm devletlerin aynı şekilde davranacağını varsayması
E
Varsayımsal nitelikte oluşu

Yanıt Açıklaması:

Modern zamanlar dikkate alındığında karar verme süreci, sistematik bir araştırma konusu olarak ilk defa siyaset biliminin dışındaki diğer alanlarda söz konusu olmuştur. Örneğin; psikoloji alanında çalışan araştırmacılar, kişilerin kararlarını etkileyen motivasyonlar üzerinde durmuşlar ve bazı insanların karar verirken diğerlerine göre daha fazla zorlanmasının nedenlerini sorgulamışlardır.

3.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Oyun Teorisine gelen eleştirilerden biri değildir?

A
Dünya politikasını soyutlaştırması
B
Farklı amaçları ve çıkarları olan oyuncuların ilişkisini incelemesi
C
Oyunun tamamen kontrol edilememesi
D
Karşı tarafın politikasının dikkate alınması
E

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Her zaman çatışmanın söz konusu olmaması

Yanıt Açıklaması:

Çatışmayı ve rekabeti öngören karar verme süreçlerine ve ilişki biçimlerine uygulanacak bir teori olarak eleştiriler de almıştır. Özellikle dünya politikasının bir oyuna indirgenmesi, aşırı basitleştirme ve soyutlaştırma olarak değerlendirilmektedir. Oyun teorisi, farklı amaçları ve çıkarları olan iki ya da daha fazla oyuncu (aktör) arasındaki ilişkileri inceler. Hiçbir oyuncu, oyunu tamamen kontrol edebilme imkânına sahip değildir ve sonuçları belirleyen, tarafların izleyecekleri stratejilerdir. Her bir oyuncu ya da taraf, diğer tarafın izleyeceği olası politikaları dikkate alarak politikasını ve stratejisini belirler. Her oyunda oyuncular için tehdit, hile, blöf ve karşı blöf gibi olası politikalar ve davranışlar bulunabilir. Bununla beraber, her zaman çatışma söz konusu olmamakta, işbirliğinin mümkün olduğu durumlar da gündeme gelebilmektedir.

4.SORU

BİLİMSEL GELİŞMEYİ NORMAL BİLİM VE DEVRİMCİ BİLİM DÖNEMİ OLARAK İKİ DÖNEME AYIRAN VE BİLİMSEL ÇALIŞMALARIN ESAS OLARAK NORMAL BİLİM DÖNEMLERİNDE YAPILDIĞINI SAVUNAN FİLOZOF AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİDİR?

- A
Karl Popper
- B
Imre Lakatos
- C
Paul Feyerabend
- D
Thoas Khun
- E
Michel Foucault

Yanıt Açıklaması:

Thomas Kuhn bilimsel gelişmeyi, normal bilim ve devrimci bilim (olağanüstü bilim) dönemi olmak üzere iki döneme ayırarak incelemektedir. Bir paradigmanın varlığında, onun yönlendirmesi doğrultusunda yapılan bilim normal bilimdir. Eğer bu normal bilim döneminde, eldeki paradigma bulmaca çözmede yetersiz kalır ya da başarısızlığa uğrar ve bu, bütün bilim dalını ilgilendiren aykırılıklar haline gelirse bunalım da başlar. Bunalım yeni paradigmanın yürürlükteki paradigmanın yerini almasıyla sona erer. Bu

paradigma değişikliğine Kuhn bilimsel devrim demektedir.

5.SORU

Anglo-Sakson jeopolitikçilere karşı bir tepki olarak Avrupa'daki tüm Almanların birleşmesini savunan Pangernemik yaklaşımlar aşağıdakilerden hangisine destek sağlamıştır?

- A
Lebensraum politikaları
- B
Haushofer politikaları
- C
Panafro politikaları
- D
Hitler politikaları
- E
Friedrich politikaları

Yanıt Açıklaması:

Pangernemik yaklaşımlar "lebensraum" politikalarına önemli ölçüde destek sağlamıştır.

6.SORU

Kaplan güç dengesi sisteminde en az kaç ulusal devletin bulunması gerektiğini belirtmektedir?

- A
3
- B
4
- C
5
- D
6
- E
7

Yanıt Açıklaması:

Kaplan, güç dengesi sisteminin devam edebilmesi için birbirine yakın güçte en az beş ulusal devletin bulunması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu sayının altına düşülmesi, sistemin yıkılmasıyla sonuçlanabilir. Örneğin, bu sayının üçe inmesi durumunda, herhangi iki devlet anlaşarak, diğer devleti yok etme yoluna gidebilir.

7.SORU

Karl Popper'a göre bilimsel teorileri diğerlerinden ayıran ilke nedir?

- A
Doğrulama
- B

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Yanlışlama

C

Bunalım

D

Paradigma

E

Disipliner matriks

Yanıt Açıklaması:

Popper'a göre bilimsel teorileri diğerlerinden ayıran yanlışlama ilkesidir. Bir teori için onu doğrulayan istenildiği kadar sayısız kanıt ileri sürülebilir fakat bilimsel olabilmesi için sınanabilir yani yanlışlanabilir olması gerekir. Tüm kuğular beyazdır gibi bir önerme için beyaz kuğuların sayılması imkansızken bir siyah kuğunun gösterilmesiyle yanlışlanabilir ve bu şekilde formüle edilirse bilimsel hale gelebilir.

8.SORU

Aşağıdakilerden hangisi "alçak politika" olarak değerlendirilemez?

A

Güvenlik

B

Ticaret

C

Sağlık

D

Ekonomi

E

Eğitim

Yanıt Açıklaması:

Realistlere göre devletin varlığını sürdürmeye ilişkin olan ulusal güvenlik konusu yüksek politika, ticari, mali, parasal, sağlıkla vb. ilgili konular da alçak politika olarak değerlendirilmektedir.

9.SORU

Oyun Teorisi genel olarak hangi düşüncenin varsayımlarıyla analiz yapan bir teoridir?

A

Realizm

B

Liberalizm

C

Emperyalizm

D

Marksizm

E

Pozitivizm

Yanıt Açıklaması:

Oyun teorisi, genel olarak realizmin varsayımlarıyla analiz yapan bir teoridir. Öncelikle devletlerin rasyonel davrandıklarını varsayması, devletler arasındaki ilişkileri çıkar maksimizasyonuna dayandırması ve uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak devleti kabul etmesi, realizmin özelliklerini yansıtmaktadır.

10.SORU

Hangisi pragmatizm savunucusu bir düşünür değildir?

A

James

B

Dewey

C

Pierce

D

Kuhn

E

Hume

Yanıt Açıklaması:

Hume empirik yönetime dolayısıyla pragmatizme inanmış olan bir düşünürdür.

11.SORU

Aşağıdakilerden hangisi Karar Verme Teorisinin bir modelidir?

A

Güç dengesi sistemi modeli

B

Birim veto sistemi modeli

C

Küçük değişiklikler modeli

D

Hiyerarşik sistem modeli

E

Gevşek iki kutuplu sistem modeli

Yanıt Açıklaması:

Karar verme teorisi, karar verme sürecini analiz ederken bunu bazı modeller yardımıyla yapmaktadır. Bunlar arasında, iki adım ileri bir adım geri ya da küçük değişiklikler modeli, sarhoş yürüyüşü modeli, kumarbazın iflası modeli, rasyonel politika modeli, örgütsel süreç modeli, bürokratik politika modeli, küçük gruplarla karar verme modeli, standart prosedürler modeli ve şelale modeli en fazla bilinendir ve kullanılanlardır.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

13.SORU

Oyun Teorisi Modellerinde oyunlar neye göre sınıflandırılmaktadır?

- A İletişim kurulup kurulmama durumu
- B Güven ortamı olup olmama durumu
- C İşbirliğine açık olup olmama durumu
- D Oyuncuların kişi ya da grup olma durumlu
- E Oyunun tek kişi ile ya da birden fazla kişi arasında olma durumu

Yanıt Açıklaması:

Oyunlar işbirliğine açık olup olmamalarına göre sınıflandırılabilir. Oyun teorisi ve modelleri, esas olarak sonuçlar üzerine kurulu olduğundan, bu çerçevede kazancın yapısı, oyunun niteliğinin belirlenmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Poker, briç ve dama gibi rekabete dayalı oyunlar dışında, pek çok oyun, işbirliğine yol açabilir hatta bunu gerektirir. Buradan yola çıkarak oyunlar, sabit toplam (sıfır toplam) ve değişken toplam oyunlar olarak, iki ana gruba ayrılmaktadır. Bunlardan sabit toplam oyunlar, oyuncular arasında tam rekabete dayalı oyunlardır. Bu tür oyunlar; birinin kazancı diğerinin kaybına eşit olduğu için, sonucun sıfır çıktığı, sıfır toplam oyunlar olarak nitelendirilmektedir. Oyuncuların birinin kazancı diğerinin aynı oranda ve miktarda kaybı anlamına geldiği için sonucun değişmemesi nedeniyle sabit toplam oyunlar olarak nitelenebilir. Sıfır toplam olmayan oyunlar da diyebileceğimiz değişken toplam oyunlardaysa oyunun sonundaki toplam kazanç, Tarafların izleyecekleri ortak stratejilere bağlı olarak değişebilmektedir. Oyuncular arasında yapılacak işbirliği ya da izlenecek stratejinin koordinasyonu, oyunun sonunda elde edilecek kazancı artırabilir.

14.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ SİSTEM TEORİSİNİN ELEŞTİRİLEN YÖNLERİNDEN BİRİSİ DEĞİLDİR?

- A Sistem teorisi farklı karaktere sahip devletlerin aynı koşullarda benzer politikalar izleyeceğini var sayar.
- B

Sistem teorisi devletler arası farklılıkları göz ardı eder.

C Sistem teorisinde devletlerin iç yapısının dış politikaya olan etkisi göz ardı edilir.

D Çıkar gruplarını uluslararası ilişkilerin aktörü olarak kabul etmez.

E Güç dengelerinin çok kutuplu olması durumunda, uluslararası hukukun işlevsel olup olmayacağını öngöremez.

Yanıt Açıklaması: Uluslararası sistem teorisi, devletlerin büyüklükleri, aralarındaki ilişkiye bağlı olarak geliştirilen sistem modelleri ile devletlerin dış politikalarını açıklar ve analiz eder. Buna göre, uluslararası yapının; güç dengesi, iki kutuplu, çok kutuplu veya tek kutuplu olmasına göre devletlerin dış politikaları değişebilmekte, çatışma ve işbirliği ihtimali artmakta ya da azalmakta, uluslararası hukukun ve diplomasinin işlevsel olup olmayacağına önceden karar verilebilmektedir.

15.SORU

Realist yazarlara göre uluslararası politika ve dış politikanın oluşumunda ana öğe olup, hem bir araç, hem de doğrudan doğruya bir amaç olarak uluslararası politikanın temelini oluşturan etmen nedir?

- A Devletin çıkarları
- B Ulusal güç
- C Ekonomik politika
- D Yayılma politikası
- E Yönetim biçimi

Yanıt Açıklaması:

Ulusal güç dendiğinde, en başta askeri güç aklı gelmekle beraber siyasal altyapı, ekonomik durum, coğrafi konum, dolayısıyla büyüklük, nüfus ve teknolojik düzey de aynı derecede önemlidir. Realist yazarlar için ulusal güç, uluslararası politika ve dış politikanın oluşumunda ana öğe olup, hem bir araç, hem de doğrudan doğruya bir amaç olarak uluslararası politikanın temelini oluşturmaktadır.

16.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ MORTON A. KAPLAN'IN SİSTEM TANIMINA GÖRE TEMEL BİR VARSAYIMDIR?

- A
Sistemin bağımsız siyasal varlıkların toplamı olması
- B
Sistemi oluşturan değişkenlerin etkileşim içinde olmaları
- C
Sistemin bozucu girdiler ve düzenleyici mekanizmalardan oluşması
- D
Sistemin uluslararası toplumu oluşturmaması
- E
Sistemin uluslararası hukuku geliştirmesi

Yanıt Açıklaması: "Sistemi oluşturan değişkenlerin etkileşim içinde olmaları", Morton A. Kaplan'ın sistem tanımına göre temel bir varsayımdır.

17.SORU

THOMES HOBBS AŞAĞIDAKİ GÖRÜŞLERDEN HANGİSİNİN TEMSİLCİLERİNDİR?

- A
İdealizm
- B
Naturalizm
- C
Emprizim
- D
Rasyonalizm
- E
Pragmatizm

Yanıt Açıklaması:

Descartes'ın idealizmine karşı natüralist bir görüşün radikal temsilcisi olan Thomas Hobbes (1588-1679), Kara Avrupası rasyonalizminin karşısında yer alan yeniçağ empirizminin doğmasında önemli bir işleve sahip olmuş, bir İngiliz filozofudur. Hobbes'a göre her şey - maddi, ruhi, insanlarla ve devletlerle olan her şey- doğal nedenlere bağlıdır ve bütün bilgilerimiz nesnelerin duyu organlarımız üzerindeki etkilerinden meydana gelir. Bu yönüyle Hobbes materyalist ve naturalist bir düşünceye sahiptir.

18.SORU

- I. Marks'ın temel yapıtı olan Kapital'de ayrıntılı olarak ele alınmıştır.
  - II. İşçi, kapitalist sermaye birikimine yol açan ve kapitalist yeniden üretimin ana unsurunu oluşturan artı değer üretir.
  - III. Artı değer, dolaşıma konan paranın ilk değerindeki artıştır.
  - IV. Artı değerın kaynağı ücretli emektir.
- Marks'ın artı değer tezi ile ilgili olarak yukarıda verilenlerden hangisi veya hangileri doğrudur?

- A
Yalnızca I
- B
II ve III
- C
Yalnızca III
- D
I, III, IV
- E
Hepsi

Yanıt Açıklaması:

Marks'ın temel yapıtı olan Kapital'de ayrıntılı olarak ele aldığı artı değer tezinin göre işçi, kapitalist sermaye birikimine yol açan ve kapitalist yeniden üretimin ana unsurunu oluşturan artı değer üretir. Artı değer, dolaşıma konan paranın ilk değerindeki artış olup, bunun kaynağı ücretli emektir.

19.SORU

Yapısalcı emperyalizm teorisi kime aittir?

- A
Marks
- B
Engels
- C
Gramsci
- D
Galtung
- E
Lenin

Yanıt Açıklaması:

Uluslararası sistemi incelerken dünyayı merkez (core) ve çevre (periferi) ülkeler olmak üzere ikiye ayıran Galtung, bu sınıflandırmayı yaparken her ülkenin de kendi içinde merkez ve çevreye ayrılabilceğini belirtir. Galtung'a göre yapısal şiddeti doğuran bu merkez çevre ya da metropol uydu ilişkisidir. Galtung bu ilişkiyi emperyalizm olarak nitelemektedir.

1.SORU

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

“Gerçeklerle ilgili olarak yapılan bütün genellemelerin aksini düşünmek daima mümkündür. Dolayısıyla bu ilişkilerle ilgili anlayışımızı geliştirmenin tek yolu empirik gözlemler yapmaktır. Bu gözlemlerle ilgili sonuçlar da hiçbir zaman gerçeği yansıtmaz fakat sadece olasılıkları gösterir” fikrini savunan empirist filozof aşağıdakilerden hangisidir?

- A Francis Bacon
- B Thomas Hobbes
- C John Locke
- D David Hume
- E Rene Descartes

Yanıt Açıklaması:

Bacon, gözlem ve deneyin temel alınıp bilimin bu esaslara göre yeniden kurulması gerektiğini savunur. Hobbes’a göre her şey-maddi olan da ruhani olan da, ayrı ayrı insanlarda olanlar da devletlerde olanlar da- doğal nedenlere bağlıdır ve doğal nedenler tarafından zorunlu olarak belirlenmişlerdir. Locke’a göre zihin başlangıçta üzerine hiçbir şey yazılmamış düz beyaz bir kâğıt gibidir. Tüm edindiğimiz bilgiler deney ve gözlemler yoluyla elde edilir. Rasyonalizmin temsilcisi olan Descartes, gerçeğe deney ve gözlem yerine akıl yoluyla ulaşılabilirliğini savunur. Hume ise gerçeklerle ilgili olarak yapılan bütün genellemelerin aksini düşünmenin daima mümkün olduğunu dolayısıyla bu ilişkilerle ilgili anlayışımızı geliştirmenin tek yolunun empirik gözlemler yapmak olduğunu savunur. Bu gözlemlerle ilgili sonuçların hiçbir zaman gerçeği yansıtmayacağını fakat sadece olasılıkları göstereceğini ifade eder.

2.SORU

Aşağıdakilerden hangisi neorealizm düşünürlerinden birisidir?

- A Hobbes
- B Waltz
- C Morgenthau
- D Aron
- E

Voltaire

Yanıt Açıklaması:

Hobbes, Morgenthau ve Aron klasik realizm düşünürleri arasındadır.

3.SORU

ÜTOPYACILARIN (LİBERALLERİN VEYA İDEALİSTLERİN) “ÇIKARLARIN UYUMU” DOKTRİNİNİ ELEŞTİREREK, İDEALİSTLERİN KENDİ ÇIKARLARINI DÜNYANIN GERİ KALANINA KABUL ETTİRMEK AMACIYLA BİLİNÇLİ YADA BİLİNÇSİZ BİR ŞEKİLDE EVRENSEL ÇIKAR ADI ALTINDA GİZLEDİĞİNİ İLERİ SÜREN DÜŞÜNÜR KİMDİR?

- A Edward H. Carr
- B Hans Morgenthau
- C Kenneth Waltz
- D Niccolo Machiavelli
- E Thomas Hobbes

Yanıt Açıklaması:

Ütopycıların (liberallerin veya idealistlerin) “çıkırların uyumu” doktrininı eleştiren Edward H. Carr, idealistlerin kendi çıkırlarını dünyanın geri kalanına kabul ettirmek amacıyla bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde evrensel çıkar adı altında gizlediğini öne sürmektedir.

5.SORU

“Ahlak ve siyaset, matematik gibi evrensel ve tüm dengelimsel bir bilim konusudur” görüşünü savunan rasyonalist filozof aşağıdakilerden hangisidir?

- A Hugo Grotius
- B Rene Descartes
- C Immanuel Kant
- D Friedrich Hegel
- E John Dewey

Yanıt Açıklaması:

Descartes doğuştan düşüncelerin açık seçik olduğunu, duyular tarafından

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

bulanıklaştırılmadığını kendi doğamızdan türetilen gerçek düşünceler olduğunu savunur. Kant, a priori bilginin kesin olmakla beraber a posteriori bilgi sallantılı olduğunu ve değişme olasılığı olduğunu düşünür. Hegel akıl dışındaki herhangi bir yetiyle bilgi edinmeyi reddeder. Dewey ise pragmatisttir.

6.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ KARAR VERME TEORİSİNİN VARSAYIMLARI ARASINDA YER ALIR?

- A
Devletler rasyonel davranan üniter ve yekpare yapılardır.
- B
Hükümetler olan ve olmayan birey ve toplumlar birey kavramına dahil edilmez.
- C
Uluslararası sistemde oluşan tüm olaylar bireylerin davranışlarına indirgenebilir.
- D
Ulusal çıkar kavramı uluslararası sistemle ve onun yapısıyla açıklanır.
- E
Devlet, diğer devletlerin politikalarına göre hareket eden bir bilardo topu gibidir.

Yanıt Açıklaması:

Karar verme teorisi, uluslararası sistemde cereyan eden tüm olayların, bireylerin eylemlerine indirgenebileceği, bunun da bireylerin görüş ve davranışlarından ayrı tutulamayacağı varsayımından hareket eder. Karar verme teorisi, devleti realist teorideki gibi rasyonel kararlar veren üniter, yekpare bir aktör olarak görmemekte; devlet dendiğinde devlet adına karar veren ve karar verme sürecine katılan bireylere de işaret edilmektedir. Karar verme teorisinde bireyler (individuals) kavramı içine, uluslararası sistemi etkileyen, hükümetler olan (governmental) ya da olmayan (non-governmental) tüm birey ve toplumlar (ve seçkinler/elit kesim) dâhil edilmektedir. Karar verme teorisine göre, "ulusal çıkar" kavramı, yalnızca uluslararası sistemle ya da onu yapısal özellikleriyle açıklanamaz; bunun için devletin içsel özelliklerini de dikkate almak gerekir. Realistlerin ve sistem teorisyenlerinin varsaydıkları gibi devlet, diğer devletlerin politikalarına göre hareket eden ya da davranışları uluslararası yapı tarafından

belirlenen bir tür "bilardo topu" (billiard ball) ya da "kara kutu" (black box) değildir.

7.SORU

Dünya ekonomisinin tarihsel bir olgu olduğunu ve bir zaman sonra ortadan kalkacağını savunan düşünür kimdir?

- A
Wallerstein
- B
Gramsci
- C
Cox
- D
Holsti
- E
Harry Magdoff

Yanıt Açıklaması:

Kapitalist dünya ekonomisi emek ile sermaye arasındaki uluslararası toplumsal ilişkiyi ifade eder. Marksist anlayışta olduğu gibi, artı değer, bu ilişki sonucu proleteriyadan kapasite aktarılmaktadır. Bu aktarım ve emek sermaye iş bölümü sadece ülke içiyle sınırlı kalmamakta; dünya ölçeğinde gündeme gelmektedir. Wallerstein'ın dünya sistemi modelinde ifade edilen egemenlik kararlar üzerinde mutlak otorite (otonomi) sahibi olmak anlamına gelmemektedir.

8.SORU

Toplumsal Sözleşme kuramıyla liberal teorinin temellerini atan ve temel felsefesini ortaya koyan düşünür kimdir?

- A
John Locke
- B
Montesquieu
- C
Adam Smith
- D
Immanuel Kant
- E
Hugo Grotius

Yanıt Açıklaması:

Söz konusu John Locke'dur.

9.SORU

İKİ KİŞİLİK BİR OYUNUN "SIFIR TOPLAMLI" OLMASI NE ANLAMA GELMEKTEDİR?

- A

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Oyunu hiçbir oyuncu kazanamaz

B

Oyunu her zaman belirli bir oyuncu kazanır

C

Oyunda kazanılacak bir kazanç zaten yoktur

D

Oyuna iki kişi daha eklenmiştir

E

Oyunda bir oyuncunun kazancı diğerinin kaybıdır

Yanıt Açıklaması: İki kişilik bir oyunun "sıfır toplamı" olması ; Oyunda bir oyuncunun kazancı diğerinin kaybıdır

10.SORU

İNSANIN KÖTÜ, GÜNAHKAR VE ÇIKARI ÖN PLANDA TUTAN DOĞASINDAN KAYNAKLI OLARAK DÜNYANIN DAKUSURLU VE NOKSAN OLDUĞUNU BELİRTEN REALİZMİN BABASI SAYILAN YAZAR HANGİSİDİR?

A

Edward H. Carr

B

Raymond Aron

C

Kenneth Waltz

D

Thomas Hobbes

E

Hans J. Morgenthau

Yanıt Açıklaması:

İdealizmi ütopya olarak niteleyerek ağır şekilde eleştiren Carr'ın açtığı yoldan giderek kendini bir realist teori geliştirmeye adanmış olmasından dolayı XX. yüzyıl realizminin asıl babası sayılan yazar Hans J. Morgenthau'dur. Hans J. Morgenthau'ya göre, dünya rasyonel bir bakış açısıyla kusurlu ve noksanıdır. Bunun nedeni ise insanın doğasında aranmalıdır. İnsan kötü, günahkar ve ilişkilerinde çıkarı ve gücü ön plana alan bir doğaya sahiptir. Dünya, insanın doğasında var olan bu güçlerin bir yansımasından ibaret olduğundan, dünyayı düzeltmek ve geliştirmek için bu güçlere karşı çıkmak yerine bu güçlerle birlikte hareket etmek gerekir. Böyle bir dünya, ister istemez çatışan çıkarlar dünyası olacak, moral ilkeler hiçbir zaman tam olarak gerçekleştirilemeyecek, olsa olsa, geçici çıkar dengelerinin ve her an yı-kılıp bozulabilecek çözümlerle giderilmiş çatışmaların gölgesinde oluşan bir dünya elde edilebilecektir.

11.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ GÜÇ DENGESİ SİSTEMİNİN TEMEL DAVRANIŞ KURALLARINDAN BİRİ DEĞİLDİR?

A

Kapasiteyi artırma güdüsüyle hareket ederken savaş yerine diplomatik görüşmeleri tercih etmek.

B

Kapasiteyi artırmak için savaştan kaçınmak.

C

Temel aktörlerden birinin ortadan kaldırılması söz konusu ise savaş durdurmak.

D

Sistem içinde hegemon duruma geçmeye çalışan devlet veya koalisyonlara karşı çıkmak.

E

Tüm aktörlere karşı kabul edilebilir ortaklar olarak davranmak.

Yanıt Açıklaması: Güç Dengesi Sisteminin

temel davranış kuralları aşağıdaki gibi özetlenebilir: • Kapasiteyi (gücü) artırma güdüsüyle hareket ederken savaş yerine diplomatik görüşmeleri tercih etmek, • Kapasiteyi artırma fırsatını kaçırmaktansa savaşla girmeyi tercih etmek, • Temel aktörlerden birinin ortadan kaldırılması söz konusuysa savaş durdurmak, • Sistem içinde baskın (hegemon) duruma geçmeye çalışan devlet veya koalisyonlara karşı çıkmak, • Uluslararası ilkelere bağlılık doğrultusunda hareket eden devletleri sınırlandırma yönünde çaba göstermek, • Yenilmişi ya da yıkılmış bir temel aktörün sisteme tekrar dönerek temel aktör konumunu kazanmasına, daha önce temel aktör durumunda olmayan bir devletin temel aktör sıvanlandırılmasına katılmasına çalışmak, • Bütün aktörlere karşı kabul edilebilir ortaklar olarak davranmak.

12.SORU

Realist Hans Morgenthau'ya göre ulusal gücün öğelerine aşağıdakilerden hangisi dahil değildir?

A

Nüfus

B

Ulusal moral

C

Ulusal karakter

D

Ulusal çeşitlilik

E

Diplomasinin niteliği

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

Yanıt Açıklaması:

Realist Morgenthau'ya göre ulusal gücün öğeleri; coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, askeri güç, nüfus, ulusal karakter, ulusal moral, diplomasi'nin niteliği ve hükümetin niteliğidir. Ulusal çeşitlilik bunlara dahil değildir.

13.SORU

AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ ŞELELE MODELİNİN ÖZELLİKLERİNDEN BİRİ DEĞİLDİR?

- A Spor ve sanata ilgi duyan geniş halk yığını son gruptur
- B Kitle iletişim araçlarına ilgi duyan ve nüfusun %5-10'unu oluşturan grup yerel kanaat önderleridir.
- C Sosyo ekonomik seçkinler genel nüfusun %2-3'ünü oluşturur
- D Siyasal ve hükümeteysel seçkinler ikinci gruptur
- E Kitle haberleşme seçkinleri üçüncü düzeydeki gruptur

Yanıt Açıklaması: "Spor ve sanata ilgi duyan geniş halk yığını son grup", şelale modelinin özelliklerinden biri değildir.

14.SORU

Ulusal güç konusunda, aşağıdaki seçeneklerden hangisi konu ile bağdaşmamaktadır?

- A Askeri güç.
- B Siyasal altyapı.
- C Ekonomik durum.
- D Coğrafi konum.
- E Bölgesel gruplaşmalar.

Yanıt Açıklaması:

Ulusal güç dendiğinde, en başta askeri güç aklı gelmekle beraber siyasal altyapı, ekonomik durum, coğrafi konum, dolayısıyla büyüklük, nüfus ve teknolojik düzey de aynı derecede önemlidir.

15.SORU

Karar verme teorisinde Uluslararası sistem modelinden farklı olarak ne göz önünde bulundurulur?

- A Ulus devletler
- B Sistem
- C Kurallar
- D İlişki
- E Bireyler

Yanıt Açıklaması:

Sistem yaklaşımından farklı olarak karar verme teorisi, uluslararası sistemde cereyan eden tüm olayların, bireylerin eylemlerine indirgenebileceği, bunun da bireylerin görüş ve davranışlarından ayrı tutulamayacağı varsayımından hareket eder. Oysa sistem yaklaşımı ve uluslararası sistem modellerinde, uluslararası ilişkilerin başlıca aktörleri ulus devletlerdir, bireyler üzerinde fazla durulmaz. Aslında karar vericilerin, bireylerin söz konusu politika ya da devletlerin diğer devletlere karşı tutumunda rolleri ve önemleri belirsizse bunların üzerinde durulması gerçekten gerekmeyebilir. Fakat uluslararası sistem modelleri, hemen her zaman, bireylerin ve karar vericilerin devletlerin dış politikalarındaki rollerini, önemli olup olmadıklarına bakmaksızın, yok sayarlar. Karar verme yaklaşımı bu tutuma karşı çıkarak, devletlerin dış politikalarını bireylerin davranışlarından yola çıkarak analiz eder ve bu davranışların uluslararası sistem üzerindeki etkilerini inceler.

16.SORU

Aşağıdakilerden hangisi pragmatizm ile ilgili değildir?

- A Bir görüş ya da düşüncenin doğruluğu ancak uygulamadaki başarısıyla ölçülür.
- B Her türlü inanç ve varsayımlar gerekirse değişebilir.
- C Pragmatizm yaşamın kesin ve kanıtlanmış olgularını öne çıkarır, yalnızca yaşamı ölçü alır.
- D Pragmatistlere göre aynı anda birden fazla teori söz konusu olabilir.

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI I

E
Pragmatistler doğanın belli kanunlar tarafından yönetildiğini ve bunların kendilerinden ziyade sonuçlarını gözlemlemenin mümkün olabildiğini düşünürler.

Yanıt Açıklaması:

Doğanın belli kanunlar tarafından yönetildiği ve bunların kendilerinden ziyade sonuçlarını gözlemlemenin mümkün olabildiğini düşünenler rasyonalistlerdir.

17.Soru

Karar verme teorisi için temel değişken (bağımsız değişken) nedir?

- A
Bireylerin kişisel özellikleri
- B
Devletlerin siyasi durumları
- C
Global finans hareketleri
- D
Devletlerin ekonomik yapıları
- E
Uluslararası anlaşmalar

Yanıt Açıklaması:

Karar verme teorisi devletlerin davranışlarını analiz ederken karar verici bireyleri merkeze koymaktadır.

18.SORU

KARAR VERMEDE RASYONELLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ARASINDA AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ YER ALMAZ?

- A
Kriz durumu
- B
Zaman baskısı
- C
Kişisel özellikler
- D
Devletin büyük devlet olup olmaması
- E
Karar alma sürecinde yer alan kişilerin sayısı

Yanıt Açıklaması: "Devletin büyük devlet olup olmaması faktörü" Karar vermede rasyonelliği etkileyen faktörler arasında yer almaz.

19.SORU

Uluslararası ilişkilerdeki kolektif güvenlik sorunlarına ülkelerin yaklaşımları ve bir büyük ülkeye karşı uluslararası koalisyon oluşturulması

oyun teorileri içinde aşağıdakilerden hangisine benzemektedir?

- A
Sıfır toplamlı oyun
- B
Sabit toplamlı oyun
- C
Tavuk oyunu
- D
Geyik avı oyunu
- E
Mahkumun ikilemi oyunu

Yanıt Açıklaması:

Söz konusu durum geyik avı oyun modeline benzetilmektedir.

20.Soru

1940'lı yıllardan itibaren sosyal bilimlerde kullanılan oyun teorisi aşağıdakilerden hangisinin analizi için uygulanmaktadır?

- A
Uluslararası çıkarların
- B
Uluslararası çatışmaların
- C
Uluslararası politikaların
- D
Ulusların sosyal politikalarının
- E
Ulusların ekonomik politikalarının

Yanıt Açıklaması:

1940'lı yıllardan itibaren sosyal bilimlerde kullanılan oyun teorisi, özellikle uluslararası çatışmaların analizine uygulanmaktadır.